

Universiteit
Leiden

The Netherlands

**Voorlichting door de Belastingdienst in
rechtsstatelijke context: een juridisch en
communicatiewetenschappelijk onderzoek naar
gewekt vertrouwen**

Cramwinckel, T.A.

Citation

Cramwinckel, T. A. (2022, October 12). *Voorlichting door de Belastingdienst in rechtsstatelijke context: een juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar gewekt vertrouwen*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3480298>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3480298>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

ANNEX I: JURISPRUDENTIEONDERZOEK

In het onderzoek staat de volgende vraag centraal (centrale onderzoeksvraag):

Dient de toepassing van het vertrouwensbeginsel bij voorlichting van de Belastingdienst aan burgers te worden herijkt, en zo ja, op welke wijze?

Voor het onderzoek heb ik, naast een onderzoek naar de rechtsregels die in de jurisprudentie door de Hoge Raad zijn ontwikkeld, tevens een systematisch jurisprudentieonderzoek uitgevoerd naar de toepassing daarvan door de belastingrechter. De wijze waarop dit laatste jurisprudentieonderzoek is uitgevoerd wordt hier beschreven (in deze Annex I).

Verantwoording jurisprudentieonderzoek

Het doel van het uitgevoerde jurisprudentieonderzoek was om beter zicht te krijgen op de fiscale rechtspraak waarin belastingplichtigen zich beroepen op het vertrouwensbeginsel bij door voorlichting van de Belastingdienst gewekte verwachtingen. In de databanken en handboeken worden ter zake veelal voorbeelden gegeven, maar een precies en cijfermatig overzicht van de stand van de rechtspraak ontbreekt. Voor een beter zicht op de materie is het van toegevoegde waarde om een gestructureerd onderzoek naar de rechtspraak uit te voeren. Het gaat daarbij om vragen als: Hoe vaak beroepen belastingplichtigen zich met succes op het vertrouwensbeginsel bij voorlichting, om welke reden(en) faalt een beroep op het vertrouwensbeginsel bij voorlichting, hoe werken het dispositievereiste en het niet-kenbaarheidsvereiste uit in de fiscale rechtspraak?

Ik heb het jurisprudentieonderzoek als volgt uitgevoerd. Als bron heb ik gebruik gemaakt van de openbare database met publiekelijk toegankelijke uitspraken van de Rechtspraak (www.rechtspraak.nl). Ik heb twee zoekopdrachten uitgevoerd, teneinde rechtspraak over zowel algemene voorlichting als over inlichtingen in beeld te krijgen. Deze zoekopdrachten zijn laatstelijk uitgevoerd op 21 oktober 2021.¹

Zoekopdracht 1: algemene voorlichting

De eerste zoekopdracht bestond uit de volgende zoektermen en -filters. Trefwoorden: *voorlichting belastingdienst vertrouwensbeginsel*. Datum uitspraak tussen: 26-09-1979 en 31-12-2020. Filter op: alle uitspraken. Instanties: Hoge Raad, gerechtshoven, rechtbanken. Rechtsgebied: belastingrecht. Filter op: uitspraak (niet conclusies). Zoekresultaat: in totaal

¹ Dat betekent dat de rechtspraak uit de onderzochte periode die op die datum was gepubliceerd, is meegenomen.

120 resultaten. Deze heb ik vervolgens gesorteerd op datum publicatie (nieuwste boven) en opgenomen in een Excel-bestand (zie onder).

Vervolgens heb ik geanalyseerd welke uitspraken van de 120 resultaten relevant zijn voor het onderhavige onderzoek. Van de 120 resultaten zijn er 81 relevant. *Relevant* wil zeggen dat ik als uitgangspunt heb genomen dat de uiting waarop de belastingplichtige zich in kwestie beroept, door de belastingrechter wordt gekwalificeerd als een uiting in de juridische categorie voorlichting.² De overige, niet-relevante uitspraken zijn bijvoorbeeld gevallen waarin de uiting waarop belanghebbende zich beroept wordt gekwalificeerd als een toezegging of een standpuntbepaling, waarin het niet gaat om door de Belastingdienst verstrekte voorlichting maar om gevallen waarin de rechter in de uitspraak voorlichting geeft aan belanghebbende, of gevallen waarin in de uitspraak aan bod komt dat de belanghebbende zelf beroepsmatig voorlichting geeft. Dergelijke uitspraken bevatten dan weliswaar de gebruikte zoektermen, maar gaan niet over het onderwerp dat in mijn onderzoek centraal staat.

Zoekopdracht 2: individuele inlichtingen

De volgende zoekopdracht bevat de volgende zoektermen en -filters. Trefwoorden: *inlichtingen belastingdienst vertrouwensbeginsel*. Datum uitspraak tussen 26-09-1979 en 31-12-2020. Filter op: alle uitspraken. Instanties: Hoge Raad, gerechtshoven, rechtbanken. Rechtsgebied: belastingrecht. Filter op: uitspraak (niet conclusies). Zoekresultaat: in totaal 606 resultaten. Deze heb ik vervolgens gesorteerd op datum publicatie (nieuwste boven) en opgenomen in een Excel-bestand (zie onder).

Vervolgens heb ik geanalyseerd welke uitspraken van de 606 resultaten relevant zijn voor het onderhavige onderzoek. Van de 606 resultaten zijn er 86 relevant (voor het begrip 'relevant, zie de toelichting bij zoekopdracht 1). Daarvan bestaat bij 36 uitspraken een doublure met de resultaten uit zoekopdracht 1; ter vermijding van dubbelstellingen zijn deze resultaten verwijderd. Uiteindelijk blijven 50 relevante uitspraken over. De opvallend grote hoeveelheid niet-relevante uitspraken in deze zoekopdracht kan worden verklaard door de generieke aard van de gebruikte zoektermen. Zo gaan veel niet-relevante resultaten over bijvoorbeeld door de belastingplichtige in de aangifte verstrekte inlichtingen en/of navordering (art. 16 AWR), de inlichtingenplicht van belastingplichtigen (art. 47 AWR) of internationale uitwisseling van inlichtingen.

² Zie paragraaf 4.3. Dit betekent dat als de uiting in kwestie door de belastingrechter niet wordt gekwalificeerd als voorlichting, maar bijvoorbeeld als toezegging, de uitspraak in kwestie niet meetelt als relevant voor het onderhavige onderzoek. Dat is logisch, want het doel van het uitgevoerde onderzoek is nu juist om inzicht te krijgen in hoe de toepassing van het vertrouwensbeginsel bij voorlichting uitwerkt. De consequentie van deze keuze is overigens dat in dit jurisprudentieonderzoek niet aan bod komt hoe vaak bij kwalificatieproblemen een uiting wordt aangemerkt als voorlichting respectievelijk als (bijvoorbeeld) toezegging. Daarvoor zou nader onderzoek nodig zijn. Bij twijfelgevallen bij de kwalificatie en de relevantie heb ik ook gekeken naar andere elementen in de uitspraak (bijvoorbeeld of de begrippen inlichtingen of voorlichting voorkwamen, en of de gedane uiting niet als een toezegging is beoordeeld).

Totaal relevante uitspraken

Op grond van het hierboven verantwoorde zoek- en selectieproces blijft, na analyse van in totaal 726 uitspraken (na eliminatie doublures: 690), voor het onderhavige onderzoek een resultaat over van 131 relevante uitspraken.

Resultaten

De 131 relevante resultaten van zoekopdracht 1 en 2 zijn opgenomen in één overzicht in een Excel-bestand en chronologisch geordend.

Bij de uitspraken heb ik geïnventariseerd op welke wijze het beroep op het vertrouwensbeginsel door de belastingrechter is behandeld. In het bijzonder: welk soort uiting aan de orde is, of de criteria van het dispositievereiste en het niet-kenbaarheidsvereiste zijn vermeld, of is voldaan aan beide criteria, of het beroep op het vertrouwensbeginsel ten aanzien van de vertrouwenwekkende voorlichting in kwestie is gehonoreerd, evenals (indien van toepassing) om welke reden het beroep op het vertrouwensbeginsel is afgewezen. Vervolgens is, met de koerswijziging ten aanzien van het dispositievereiste in het arrest HR 5 november, nr. 20/03173, *BNB* 2022/10 in het achterhoofd, bezien of de herziene invulling van het dispositievereiste potentieel relevant zou zijn voor de zaak.

Het Excelbestand is beschikbaar en is integraal opgenomen in het overzicht hieronder.

Beperkingen

Aan het uitgevoerde jurisprudentieonderzoek zijn beperkingen verbonden. Het hier beschreven jurisprudentieonderzoek biedt geen volledig beeld van alle uitspraken waarin een belastingplichtige zich heeft beroepen op het vertrouwensbeginsel in verband met door de Belastingdienst verstrekte voorlichting sinds 1979. De meest voor de hand liggende beperking is dat niet alle uitspraken worden gepubliceerd op www.rechtspraak.nl.³ Bovendien is de Rechtspraak gestart met de website en databank in 1999, hetgeen meebrengt dat de zoekresultaten hoofdzakelijk vanaf dat jaar beginnen en in zoverre dus weinig zicht biedt op de periode tussen 1979-1999.⁴ Verder brengen de gebruikte zoektermen mee dat uitspraken waarin niet (al) de gebruikte termen voorkomen, logischerwijs niet

3 De Rechtspraak publiceert niet alle uitspraken, maar in een gepubliceerd besluit met selectiecriteria staat omschreven welke uitspraken in principe moeten worden gepubliceerd (zie <https://www.rechtspraak.nl/Uitspraken/Paginas/Selectiecriteria.aspx>; laatstelijk geraadpleegd 26 januari 2022). Hoe de aantallen gepubliceerde uitspraken zich verhouden tot het totaal gewezen (maar niet gepubliceerde) uitspraken over het vertrouwensbeginsel bij voorlichting is onbekend. Ter illustratie: uit Werkgroep reflectie toelagenaffaire rechtbanken 2021, p. 56 blijkt dat van alle uitspraken in kinderopvangtoeslagzaken in de onderzochte periode slechts 1-2% was gepubliceerd op www.rechtspraak.nl.

4 Overigens worden sommige oudere uitspraken op een later moment toegevoegd, zoals HR 9 maart 1988, nr. 24199, *BNB* 1988/148, die op 21 september 2021 op www.rechtspraak.nl is opgenomen.

voorkomen in de resultatenlijst.⁵ Opvallend is dat een aantal zaken die men zou verwachten aan te treffen in de resultaten, niet bij de zoekresultaten verschijnen. Zo ontbreken in de zoekresultaten de standaardarresten in *BNB* 1979/311 en *BNB* 1988/148, hetgeen kan worden verklaard doordat in die arresten niet het woord 'belastingdienst' voorkomt, maar 'administratie'. Een andere zaak die ontbreekt betreft het arrest in *BNB* 2000/330, hetgeen kan worden verklaard door het gegeven dat in deze zaak niet gaat om inlichtingen van de Belastingdienst, maar van (het hoofd fiscale zaken van) een waterschap.

Hoe meer zoekopdrachten zouden worden uitgevoerd met variaties in terminologie, databanken en periodes, hoe meer relevante uitspraken in beeld kunnen worden gekregen. Ik heb mij evenwel beperkt tot de twee beschreven zoekopdrachten. Streven naar volledigheid wordt begrensd door praktische beperkingen die inherent zijn aan een tijdrovend jurisprudentieonderzoek. Voor het onderhavige doel – een cijfermatige onderbouwing van de indruk van de jurisprudentie – heb ik kunnen volstaan met de uitgevoerde zoekopdrachten.

Met het jurisprudentieonderzoek is dus geen volledig beeld van de jurisprudentie nagestreefd, noch geclaimd. Dat neemt niet weg dat de zoektermen zo generiek mogelijk zijn gekozen, zodat de resultaten een zo breed mogelijk beeld geven. De zoekresultaten bieden daarmee een gekwantificeerde onderbouwing van de indruk die uit de jurisprudentie is ontstaan ten aanzien van de toepassing van het vertrouwensbeginsel bij voorlichting over de afgelopen decennia, namelijk dat belastingplichtigen nauwelijks in rechte te beschermen vertrouwen kunnen ontlenen aan voorlichting door de Belastingdienst. Nu tot op heden geen enkel kwantitatief beeld voorhanden is op basis van systematisch onderzoek naar de rechtspraak inzake de toepassing van het vertrouwensbeginsel bij voorlichting, leveren de resultaten – met inachtneming van genoemde beperkingen – een onderbouwde impressie op van jurisprudentie op dit terrein.

Overzicht resultaten jurisprudentieonderzoek

5 Bijvoorbeeld als in de uitspraak niet de term 'voorlichting' voorkomt, maar begrippen als 'voorlichtende uiting', 'algemene informatie' of varianten daarop. Dit zou kunnen worden ondervangen door nadere zoekopdrachten uit te voeren met andere en aanvullende zoektermen. De jurisprudentie ter zake van het vertrouwensbeginsel bij voorlichting is overigens niet beperkt tot burgers, maar bijvoorbeeld ook ondernemers of bedrijven kunnen zich op door voorlichting gewekte verwachtingen beroepen. Ik heb voor het type belanghebbende niet een specifieke zoekterm als extra criterium gehanteerd.

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievevereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaarijdsvereiste vermeld?	Voldaan aan dispositievevereiste?	Voldaan aan niet-kenbaarijdsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt=niel getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting gehonoreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievevereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievevereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositievevereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten/ (gesied door bli)
2020	Rechtbank	ECLI:NL:RBGEL:2020:6763 Rechtbank Gelderland, 22-12-2020, ARN 19/4556 en AWB 19/4557	brief en gesprekken	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	onduidelijk
2020	Hof	ECLI:NL:GHDHA:2020:474 Gerechtshof Den Haag, 10-03-2020, BK-19/00503	website en Belastingtelefoon	nee	nee	nvt	nvt	ja	nvt	nvt	nvt
2020	Rechtbank	ECLI:NL:RBNHO:2020:11779 Rechtbank Noord-Holland, 14-12-2020, AWB - 20 _ 46-4	website	ja	ja	nee	nvt	nee	informatie ziet op een andere situatie en dispositievevereiste	ja	nee
2020	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2020:2749 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 04-09-2020, 19/00786	toelichting aangiftebijlet	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositievevereiste; toelichting ziet op ander jaar.	ja	nee
2020	Hof	ECLI:NL:GHDHA:2020:1681 Gerechtshof Den Haag, 04-08-2020, BK-19/00528	website	ja	ja	ja	ja	ja	nvt	nvt	nvt
2020	Hof	ECLI:NL:GHARL:2020:2988 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 15-04-2020, 19/00239	website	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	onduidelijk
2020	Hof	ECLI:NL:GHARL:2020:2990 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 15-04-2020, 19/00240	website	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	onduidelijk
2020	Rechtbank	ECLI:NL:RBZWB:2020:1633 Rechtbank Zee-land-West-Brabant, 30-03-2020, AWB - 18 _ 5446	Belastingtelefoon	ja	vaag	nvt	nvt	nee	bewijslast	nee	nvt

T.A. Gramwinckel, Voorlichting door de Belastingdienst in rechtsstatelijke context. Een Juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar de bescherming van gewekt vertrouwen (diss. Leiden), 2022, Annex I Jurisprudentieonderzoek.

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaarsheidsvereiste vermeld?	Voldaan aan dispositievereiste?	Voldaan aan niet-kenbaarsheidsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt=niets getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting gehonoreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositievereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten? (geseld door bli)
2020	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2020:836 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 05-03-2020, 19/00191 en 19/00192	website	ja	ja	nee	nvt	nee	passage niet op bli van toepassing; dispositievereiste	ja	nee
2020	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2020:310 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 30-01-2020, 19/00023, 19/00024 en 19/00025	informatie derde; Belasting telefoon	ja	vaag	nvt	nvt	nee	geen info van inspecteur, bewijslast, dispositievereiste	ja	nee
2019	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2019:2248 Gerechtshof Amsterdam, 02-07-2019, 18/00402	Belasting telefoon	ja	nee	nee	nvt	nee	bewijslast en dispositievereiste	ja	nee
2019	Hof	ECLI:NL:GHDHA:2019:1042 Gerechtshof Den Haag, 19-04-2019, BK-18/00826	Belasting telefoon	ja	nee	nee	nvt	nee	bewijslast en dispositievereiste	ja	nee
2019	Rechtbank	ECLI:NL:RBZWB:2019:5310 Rechtbank Zee-land-West-Brabant, 29-11-2019, BRE - 17 _ 7318	toelichting aangifteprogramma	ja	ja	ja	ja	ja	nvt	nvt	nvt
2019	Hof	ECLI:NL:GHDHA:2019:2217 Gerechtshof Den Haag, 07-08-2019, BK-18/00839 tot en met BK-18/00841	website	nee	nee	nvt	nvt	nee	aan de info kan niet de ruime strekking worden toegekend die bli leest	nee	nvt
2019	Hof	ECLI:NL:GHARL:2019:10 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 03-01-2019, 18/00125	website	ja	ja	nee	nvt (veronderstellen derwijs aangenomen dat info niet voldoende duidelijk was)	nee	dispositievereiste	ja	nee

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaari-heidsvereiste vermeld?	Voldaan aan dispositievereiste?	Voldaan niet-kenbaari-heidsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt=niets getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting gehonoreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositievereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voortbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten? (gesteld door blh)
2018	Hof	ECLI:NL:GHARL:2018:8807 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 09-10-2018, 17/00773	telefonische inlichtingen van medewerkers	nee	nee	nvt	nvt	nee	bewijslast	nee	nvt
2018	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2018:4116 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 04-10-2018, 17/00865 en 17/00866	website	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositievereiste, lezing blh kan niet worden afgeleid uit passage	ja	nee
2018	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2018:3780 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 14-09-2018, 17/00523 en 17/00604	website	nee	nee	nvt	nvt	nee	vertrouwen dat is gewekt in 2016 kan niet bestaan in 2014, en indien verondersteld anderszins wel in 2014, dan geen sprake van gewekt vertrouwen want blp vond telst onduidelijk	nee	nvt
2018	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2018:1687 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 19-04-2018, 17/00197 en 17/00198	mededeling medewerker en hulp aangifte	nee	nee	nvt	nvt	nee	bewijs, niet aannemelijk dat vertrouwenwekkende uiting is gedaan	nee	nvt
2018	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2018:681 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 16-02-2018, 17/00139	Belastingtelefoon	nee	nee	nvt	nvt	nee	bewijslast	nee	nvt

T.A. Gramwinckel, Voorlichting door de Belastingdienst in rechtsstatelijke context. Een Juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar de bescherming van gewekt vertrouwen (diss. Leiden), 2022, Annex I Jurisprudentieonderzoek.

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievevereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaariheidsvereiste vermeld?	Voldaan aan dispositieveereiste?	Voldaan niet-kenbaariheidsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt=niets getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting gehonoreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievevereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievevereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositievevereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten? (geseld door bli)
2018	Rechtbank	ECLI:NL:RBNN:2018:5620 Rechtbank Noord-Nederland, 13-11-2018, AWB - 18 _ 673	website; toelichting aangiftebijlet	ja	ja	nee	nee/onduidelijk	nee	lezing bli mocht niet uit info worden afgeleid en dispositievevereiste	ja	nee
2018	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2018:2790 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 29-06-2018, 17/00218	aangiftebijlet	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositievevereiste, voorlichting was niet misleidend	ja	nee
2017	Hof	ECLI:NL:GHDHA:2017:1521 Gerechtshof Den Haag, 24-05-2017, BK-16/00303	toelichting, website en rekenhulp	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	mogelijk
2017	Hof	ECLI:NL:GHDHA:2017:425 Gerechtshof Den Haag, 22-02-2017, BK-16/00442	mededeling medewerker	nee	nee	nvt	nvt	nee	voortlichtende taak Belastingdienst, bewijslast	nee	nvt
2017	Hof	ECLI:NL:GHARL:2017:128 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 10-01-2017, 16/00129	toelichting aangiftebijlet; Belastingtelefoon	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	mogelijk
2017	Hof	ECLI:NL:GHARL:2017:11197 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 19-12-2017, 16/01342 tm 16/01344	rapport startersbezoek	nee	nee	nvt	nvt	nee	slechts in algemene bewoordingen voorgelicht, disclaimer in rapport	nee	nvt
2017	Hof	ECLI:NL:GHARL:2017:9737 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 07-11-2017, 16/01339	toelichting aangiftebijlet	ja	ja	nee	nee	nee	dispositievevereiste	ja	nee

T.A. Gramwinckel, Voorlichting door de Belastingdienst in rechtsstaatl ijke context. Een juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar de bescherming van gewekt vertrouwen (diss. Leiden), 2022. Annex I jurisprudentieonderzoek.											
Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievevereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaariheidsevereiste vermeld?	Voldaan aan dispositieveereiste?	Voldaan aan niet-kenbaariheidsevereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt= niet getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting, gehonoreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievevereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievevereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositievevereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt= gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten? (gesteld door blh)
2017	Rechtbank	ECLI:NL:RBNHO:2017:7654 Rechtbank Noord-Holland, 15-09-2017, AWB - 15 _ 3923	bedrijfsbezoek met voorlichting door medewerker Belastingdienst	nee	nee	nvt	nvt	nee	slechts algemene voorlichting gegeven	nee	nvt
2017	Rechtbank	ECLI:NL:RBNHO:2017:7655 Rechtbank Noord-Holland, 15-09-2017, AWB - 15 _ 3202	bedrijfsbezoek met voorlichting door medewerker Belastingdienst	nee	nee	nvt	nvt	nee	slechts algemene voorlichting gegeven	nee	nvt
2017	Hof	ECLI:NL:GHDHA:2017:3587 Gerechtshof Den Haag, 05-09-2017, BK-17/00297	informatieblad	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	nee
2017	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2017:875 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 03-03-2017, 16/00249	website	ja	ja	nvt	ja	ja	nvt	nvt	nvt
2016	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2016:4708 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 20-10-2016, 14/00943	mededeling ambtenaar	nee	nee	nvt	nee	nee	kenbaarheid onjuistheid	nee	nvt

T.A. Gramwinckel, Voorlichting door de Belastingdienst in rechtsstatelijke context. Een juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar de bescherming van gewekt vertrouwen (diss. Leiden), 2022, Annex Jurisprudentieonderzoek.

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievevereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaariheidsvereiste vermeld?	Voldaan aan dispositievevereiste?	Voldaan niet-kenbaariheidsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt=niet getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting gehonoreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievevereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievevereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositievevereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten? (geseld door blh)
2016	Rechtbank	ECLI:NL:RBNN:2016:4589 Rechtbank Noord-Nederland, 18-10-2016, LEE 15/ 2531 en LEE 15/3369	Belastingtelefoon	ja	ja	ja	ja	ja	nvt	nvt	nvt
2016	Rechtbank	ECLI:NL:RBDHA:2016:4393 Rechtbank Den Haag, 08-04-2016, 15-/7509 SCHENK	website en rekenhulp	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	mogelijk
2016	Hof	ECLI:NL:GHHARL:2016:9544 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 29-11-2016, 15/00750	website met rekenool	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositievevereiste en info ziet niet op situatie blh	ja	nee
2016	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2016:4551 Gerechtshof Amsterdam, 17-11-2016, 16/00291	telefonische mededeling medewerker	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	nee
2016	Rechtbank	ECLI:NL:RBGEL:2016:4832 Rechtbank Gelderland, 07-09-2016, AWB - 16 _ 1247	toelichting aangiftebijlet	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	ja
2016	Hof	ECLI:NL:GHDHA:2016:2397 Gerechtshof Den Haag, 17-08-2016, BK-15/01014 en BK-15/01015	handboek loonheffing	nee	nee	nvt	nvt	nee	slechts algemene voorlichting gegeven	nee	nvt
2016	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2016:3374 Gerechtshof Amsterdam, 11-08-2016, 15/00849	toelichting formulier	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	nee
2016	Rechtbank	ECLI:NL:RBNN:2016:3943 Rechtbank Noord-Nederland, 04-08-2016, LEE 16/332	Belastingtelefoon	nee	nee	nvt	nvt	nee	bewijst	nee	nvt

T.A. Gramwinckel, Voorlichting door de Belastingdienst in rechtstatelijke context. Een juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar de bescherming van gewekt vertrouwen (diss. Leiden), 2022, Annex I Jurisprudentieonderzoek.

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaariheidsvereiste vermeld?	Voldaan aan dispositievereiste?	Voldaan aan niet-kenbaariheidsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt=niet getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting gehonoreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositievereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten/ gesteld door bli)
2016	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2016:311 Gerechtshof Amsterdam, 04-02-2016, 15/00002	Belastingtelefoon	ja	ja	nee	nvt	nee	bewijslast, (anders veronderstellenderwijs) dispositievereiste	ja	nee
2015	Rechtbank	ECLI:NL:RZZWB:2015:1219 Rechtbank Zee-land-West-Brabant, 26-02-2015, AWB - 14 _ 1325	telefoongesprek	nee	nee	nvt	nvt	nee	bewijslast	nee	nvt
2015	Hof	ECLI:NL:GHARL:2015:708 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 03-02-2015, 13/01089	toelichting aangifteprogranma	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievereiste	ja	nee
2015	Hof	ECLI:NL:GHARL:2015:7487 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 06-10-2015, 1500067	toelichting aangiftebijlet	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievereiste	ja	nee
2015	Rechtbank	ECLI:NL:RBNHO:2015:7842 Rechtbank Noord-Holland, 31-08-2015, AWB - 14 _ 512	website	nee	nee	nvt	nvt	nee	slechts algemene voorlichting gegeven, geen aanknopingspunt voor gewekt vertrouwen	nee	nvt
2015	Hof	ECLI:NL:GHARL:2015:4194 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 09-06-2015, 14-01118	website	ja	nee	nee	nvt	nee	info niet van toepassing, dispositievereiste	ja	nee

T.A. Gramwinckel, Voorlichting door de Belastingdienst in rechtsstatelijke context. Een Juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar de bescherming van gewekt vertrouwen (diss. Leiden), 2022, Annex I jurisprudentieonderzoek.											
Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaarsheidsvereiste vermeld?	Voldaan aan dispositievereiste?	Voldaan niet-kenbaarsheidsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar; nvt=niets getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting gehonoreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositievereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten? (gesteld door blh)
2015	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2015:419 Gerechtshof Amsterdam, 29-01-2015, 13/00255	toelichting aangiftebijlet	nee	nee	nvt	nvt	nee	indruk recht op aftrek niet redelijk	nee	nvt
2014	Rechtbank	ECLI:NL:RBZWB:2014:1684 Rechtbank Zee-land-West-Brabant, 14-03-2014, AWB-13_4870	Belastingtelefoon	nee	nee	nvt	nvt	nee	bewijslast	nee	nvt
2014	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2014:840 Gerechtshof Amsterdam, 13-03-2014, 13/00041	telefonische uiting inspecteur	nee	nee	nvt	nvt	nee	bewijslast	nee	nvt
2014	Hof	ECLI:NL:GHARL:2014:2029 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 11-03-2014, BK 12/00275 t/m 12/00281	website	nee	nee	nvt	nvt	nee	bewijslast	nee	nvt
2014	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2014:311 Gerechtshof Amsterdam, 30-01-2014, 12/00357	Belastingtelefoon	ja	ja	nee	nvt	nee	bewijslast en dispositievereiste	ja	onduidelijk
2014	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2014:4899 Gerechtshof Amsterdam, 27-11-2014, 13/00768, 13/00769,13/00770	Belastingtelefoon	ja	ja	ja	nvt	nee	bewijslast, dispositievereiste	ja	nee
2014	Hof	ECLI:NL:GHARL:2014:9014 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 18-11-2014, 14/00066 tot en met 14/00069	toelichting aangiftebijlet	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievereiste	ja	nee

T.A. Gramwinckel, Voorlichting door de Belastingdienst in rechtsstatelijke context. Een Juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar de bescherming van gewekt vertrouwen (diss. Leiden), 2022, Annex I Jurisprudentieonderzoek.

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievevereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaarsheidsvereiste vermeld?	Voldaan aan dispositievevereiste?	Voldaan aan niet-kenbaarsheidsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt=niet getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting getoonooreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievevereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievevereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositievevereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten? (geseld door bli)
2013	Rechtbank	ECLI:NL:RBNN:2013:5901 Rechtbank Noord-Nederland, 17-09-2013, AWB-13_970	toelichting aangifteprogramma	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	nee
2013	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2013:BY9824 Gerechtshof Amsterdam, 10-01-2013, 11-00903	website	ja	nee	nee	nvt	nee	info ziet op andere situatie, dispositievevereiste	ja	nee
2013	Hof	ECLI:NL:GHARL:2013:BY8083 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, 08-01-2013, BK 12/00003	Belastingtelefoon	ja	nee	nee	nvt	nee	bewijslast en dispositievevereiste	ja	nee
2012	Rechtbank	ECLI:NL:RBBRE:2012:BZ7973 Rechtbank Breda, 31-10-2012, 12/2946	website RDW	ja	ja	nee	nee	nee	bevoegdheid, kenbaarheid, dispositievevereiste	ja	nee
2012	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2012:BY5798 Gerechtshof Amsterdam, 29-11-2012, 11-00504	mededeling KvK ambtenaar kantoor Belastingdienst	nee	nee	nvt	nvt	nee	bevoegdheid, bewijslast	nee	nvt
2012	Rechtbank	ECLI:NL:RBHAA:2012:BY1805 Rechtbank Haarlem, 29-06-2012, 11/6216	Mededeling Loonheffingen	ja	ja	nvt	nee	nee	kenbaarheid onjuistheid vanwege andere info uit beschikking	nee	nvt

T.A. Gramwinckel, Voorlichting door de Belastingdienst in rechtsstatelijke context. Een juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar de bescherming van gewekt vertrouwen (diss. Leiden), 2022, Annex I Jurisprudentieonderzoek.

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievevereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaari-heidsvereiste vermeld?	Voldaan aan dispositieveereiste?	Voldaan niet-kenbaari-heidsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt=niet getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting gehonoreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievevereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievevereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositievevereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten? (geseld door bli)
2012	Hof	ECLI:NL:GHLEE:2012:BV3430 Gerechtshof Leeuwarden, 07-02-2012, BK 10/00338 Inkomstenbelasting	Belastingtelefoon: belastingdiskette	ja	ja	nee	nvt (NB wel aan de orde bij zorgvuldigheidsbeginsel, voor bli onjuistheid niet kenbaar maar wel kenbaar bij hulpverlener)	nee	dispositieveereiste	ja	nee
2012	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2012:RV2988 Gerechtshof Amsterdam, 26-01-2012, 11-00182	website	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositieveereiste	ja	nee
2011	Rechtbank	ECLI:NL:RBBRE:2011:BU8318 Rechtbank Breda, 30-11-2011, 10/2852	toelichting en rekenhulp aangiftebijlet	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositieveereiste	ja	nee
2011	Hof	ECLI:NL:GHARN:2011:BR1283 Gerechtshof Arnhem, 05-07-2011, 11-00012	telefonische inlichting inspecteur en website	nee	nee	nvt	nvt	nee	onderzoeksplicht bli	nee	nvt
2011	Hof	ECLI:NL:GHARN:2011:BR1279 Gerechtshof Arnhem, 05-07-2011, 11-00132	startersbezoek	nee	nee	nvt	nvt	nee	situatie is niet besproken	nee	nvt

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievevereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaari-heidsvereiste vermeld?	Voldaan aan dispositieve-ereiste?	Voldaan niet-kenbaari-heidsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt=niet getoetst)	Is het beroep op het vertrouwens- beginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voortlichting gehonoreerd?	Beroep op vertrouwens- beginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievevereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievevereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositievevereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten? (gesteld door blh)
2011	Hof	ECLI:NL:GHSGR:2011:BQ5316 Gerechtshof 's-Gravenhage, 04-05-2011, BK-10-00250	inlichting inspecteur	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositieveereiste	ja	nee
2011	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2011:BQ4620 Gerechtshof 's-Herogen- bosch, 25-03-2011, 10-00568	inlichting inspecteur	nee	nee	nvt	nvt	nee	niet verschoonbare termijnoverschrijding	nee	nvt
2011	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2011:BP8554 Gerechtshof Amsterdam, 15-03-2011, 09/00104	Belastingtele- foon	nee	nee	nvt	nee (NB gemachtigde wist van strijd met de wet)	nee	blh's gemachtigde wist dat inlichting in strijd met de wet was	nee	nvt
2011	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2011:BV3784 Gerechtshof Amsterdam, 15-12-2011, 08/00623	brochure	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositieveereiste + informatie ziet niet op relevant jaar (1998, dus niet vrouwenwet- kend t.a.v. 2002/2003)	ja	onduidelijk
2011	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2011:BV3782 Gerechtshof Amsterdam, 15-12-2011, 08/00622	brochure	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositieveereiste	ja	onduidelijk
2011	Hof	ECLI:NL:GHSGR:2011:BV0133 Gerechtshof 's-Gravenhage, 13-12-2011, BK-11-00175 en 11-00176	mededeling aanslagbijlet	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositieveereiste	ja	nee
2011	Hof	ECLI:NL:GHSGR:2011:BR2902 Gerechtshof 's-Gravenhage, 29-06-2011, BK-10/00543	toelichting voorschotsbes- chikking	nee	nee	nvt	nvt	nee	perceptie blh levert geen in rechte te beschermen vertrouwen op	nee	nvt

T.A. Gramwinckel, Voorlichting door de Belastingdienst in rechtsstatelijke context. Een Juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar de bescherming van gewekt vertrouwen (diss. Leiden), 2022, Annex I Jurisprudentieonderzoek.

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievevereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaarsheidsvereiste vermeld?	Voldaan aan dispositievevereiste?	Voldaan niet-kenbaarsheidsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt=niets getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting gehonoreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievevereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievevereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositievevereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten? (geseld door bli)
2011	Rechtbank	ECLI:NL:RBHAA:2011:BP2603 Rechtbank Haarlem, 23-05-2011, 09/3488	mededeling KvK, ambtenaar kantoor Belastingdienst	nee	nee	nvt	nvt	nee	bevoegdheid, bewijslast	nee	nvt
2011	Hof	ECLI:NL:GHSCH:2011:BQ7688 Gerechtshof 's-Gravenhage, 24-05-2011, BK-10/00279	informatie op aanslagbiljet	ja	ja	nee	nvt (blijft expliciet in het midden)	nee	dispositievevereiste	ja	onduidelijk
2011	Hof	ECLI:NL:GHARN:2011:BP9845 Gerechtshof Arnhem, 15-03-2011, 1000002	Belastingtelefoon	ja	nee	nee	nvt	nee	geen ongeclausuleerde mededeling, dispositievevereiste	ja	onduidelijk
2011	Rechtbank	ECLI:NL:RBARN:2011:BP6681 Rechtbank Arnhem, 01-02-2011, AWPB 10/1461	Belastingtelefoon	ja	ja	nee	nee	nee	kenbaarheid (bli had uit andere info onjuistheid kunnen afleiden) en dispositievevereiste	ja	nee
2010	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2010:BP8137 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 17-12-2010, 09/00035	gesprek inspecteur	nee	nee	nvt	nvt	nee	geen concrete info	nee	nvt
2010	Hof	ECLI:NL:GHARN:2010:BL5005 Gerechtshof Arnhem, 02-02-2010, 08-00596	Belastingtelefoon	nee	nee	nvt	nvt	nee	bewijslast	nee	nvt

T.A. Gramwinckel, Voorlichting door de Belastingdienst in rechtstatelijke context. Een juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar de bescherming van gewekt vertrouwen (diss. Leiden), 2022. Amex | Jurisprudentieonderzoek.

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaarijdsvereiste vermeld?	Voldaan dispositievereiste?	Voldaan aan niet-kenbaarijdsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt= niet getoetst)	Is het beroep op het vrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting gehonoreerd?	Beroep op vrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vrouwensbeginsel; nee= het dispositievereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vrouwensbeginsel, nvt = gewekte vrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten? (gesteld door bli)
2010	Rechtbank	ECLI:NL:RBLEE:2010:BN9809 Rechtbank Leeuwarden, 23-09-2010, AWB 09/3033	toelichting aangiftepro-gramma	ja	ja	nee	nvt	nee	disclaimer, dispositievereiste	ja	nee
2010	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2010:BN8045 Hoge Raad, 24-09-2010, 08/03543	toelichting en verwoording formulier; mededeling aanslagbiljet	ja	ja	nee	nvt (NB niet-kenbaariheid komt aan de orde bij zorgvuldigheidsbeginsel)	nee	dispositievereiste	ja	nee
2010	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2010:BM1206 Hoge Raad, 24-09-2010, 08/03539	toelichting en verwoording formulier; mededeling aanslagbiljet	ja	ja	nee	nvt (NB niet-kenbaariheid komt aan de orde bij zorgvuldigheidsbeginsel)	nee	dispositievereiste	ja	nee
2010	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2010:BN3977 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 25-06-2010, 08/00530	uitlatingen door (medewerker van) inspecteur bij huba	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositievereiste	ja	onduidelijk
2010	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2010:BN3974 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 10-06-2010, 09/00213	douane telefoon en website	nee	nee	nvt	nvt	nee	slechts inlichting	nee	nvt

T.A. Gramwinckel, Voorlichting door de Belastingdienst in rechtsstatelijke context. Een Juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar de bescherming van gewekt vertrouwen (diss. Leiden), 2022, Annex I Jurisprudentieonderzoek.

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievevereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaariheidsevereiste vermeld?	Voldaan aan dispositievevereiste?	Voldaan aan niet-kenbaariheidsevereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt=niet getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting gehonoreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievevereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievevereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositievevereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten? (geseld door bli)
2010	Hoge Raad	ECLI:NL:HR:2010:BL7267 Hoge Raad, 11-06-2010, 09/03677	toelichting aangiftebijlet en Belastingtelefoon	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	nee
2010	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2010:BL9889 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 12-01-2010, 08/00516	toelichting bij aangiftebijlet	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	nee
2009	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2009:BK2857 Gerechtshof Amsterdam, 12-10-2009, 08/01267	informatie gemeente	nee	nee	nvt	nvt	nee	bevoegdheid (uiting niet alomstg van inspecteur of daaraan toe te rekenen)	nee	nvt
2009	Rechtbank	ECLI:NL:RBSGR:2009:BJ8167 Rechtbank 's-Gravenhage, 06-08-2009, AWPB 07/8760	inlichting inspecteur	nee	nee	nvt	nvt	nee	uiting heeft een te algemeen karakter om eraan vertrouwen te kunnen ontleen	nee	nvt
2009	Hof	ECLI:NL:GHSGR:2009:BL4852 Gerechtshof 's-Gravenhage, 04-11-2009, BK-08/00318	brochure Min Buza	nee	nee	nvt	nvt	nee	bevoegdheid, bli valt niet onder vermelde eisen voor regeling	nee	nvt
2009	Hof	ECLI:NL:GHSGR:2009:BK9658 Gerechtshof 's-Gravenhage, 20-10-2009, BK-08/00408	telefonische mededeling medewerker	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	nee
2009	Hof	ECLI:NL:GHARN:2009:BH5050 Gerechtshof Arnhem, 18-02-2009, 08/00022	Belastingtelefoon	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	nee

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievevereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaari-heidsvereiste vermeld?	Voldaan aan dispositieveereiste?	Voldaan niet-kenbaari-heidsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt=niet getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting gehonoreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievevereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositieveereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositieveereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voortbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten? (gesteld door blh)
2008	Rechtbank	ECLI:NL:RBARN:2008:BF9956 Rechtbank Arnhem, 26-09-2008, AWB 08/565	Belastingtelefoon	ja	ja	nvt	nee (deskundige belastingadviseur als gemachtigde)	nee	kenbaarheid onjuistheid	nee	nvt
2008	Rechtbank	ECLI:NL:RBBRE:2008:BM6367 Rechtbank Breda, 01-07-2008, 06/2029	toelichting bilage aangiftebijlet	ja	nee	nee	nvt	nee	interpretatie blh en dispositieveereiste	ja	nee
2008	Rechtbank	ECLI:NL:RBARN:2008:BJ4445 Rechtbank Arnhem, 26-06-2008, AWB 07/4479	toelichting aangiftebijlet en Belastingtelefoon	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositieveereiste	ja	nee
2008	Rechtbank	ECLI:NL:RBARN:2008:BD7768 Rechtbank Arnhem, 04-06-2008, AWB 07/2287	handleiding loonbelasting	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositieveereiste	ja	nee
2008	Hof	ECLI:NL:GHARN:2008:BC6278 Gerechtshof Arnhem, 04-03-2008, 04-00679	brochure	nee	nee	nvt	nvt	nee	interpretatie blh niet juist	nee	nvt
2008	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2008:BC6218 Gerechtshof Amsterdam, 03-03-2008, 06/00573	toelichting aangiftebijlet	nee	nee	nvt	nvt	nee	lezing blh is niet op te maken uit de uiting	nee	nvt
2008	Hof	ECLI:NL:GHARN:2008:BC3260 Gerechtshof Arnhem, 24-01-2008, 04-1860	uiting medewerkers Belastingdienst	nee	nee	nvt	nvt	nee	geen vertrouwen gewekt	nee	nvt
2008	Hof	ECLI:NL:RBARN:2008:BJ2873 Rechtbank Arnhem, 11-01-2008, AWB 07/2307	Belastingtelefoon	nee	nee	nvt	nvt	nee	in beginsel geen vertrouwen aan BelastingTelefoon	nee	nvt

T.A. Gramwinckel, Voorlichting door de Belastingdienst in rechtsstatelijke context. Een Juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar de bescherming van gewekt vertrouwen (diss. Leiden), 2022, Annex I Jurisprudentieonderzoek.

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositieveerste vermeld?	Criterium niet-kenbaarsheidsvereiste vermeld?	Voldaan aan dispositieveerste?	Voldaan aan niet-kenbaarsheidsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt=niet getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting gehonoreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositieveerste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositieveerste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositieveerste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten? (geseld door blh)
2008	Rechtbank	ECLI:NL:RBSCR:2008:BN7759 Rechtbank 's-Gravenhage, 18-06-2008, AWB 07/1737 BELGW	toelichting en verwoording aangiftebiljet	ja	ja	nvt	nvt	nee	lezing blh niet redelijk	nee	nvt
2008	Rechtbank	ECLI:NL:RBSCR:2008:BI7852 Rechtbank 's-Gravenhage, 27-10-2008, AWB 07/1954	brochure	nee	nee	nvt	nvt	nee	door blh voorgestane beperkte uitleg niet gerechtvaardigd (BTW-info ziet niet op IW-aansprakelijkheid)	nee	nvt
2008	Hof	ECLI:NL:GHARN:2008:BH0060 Gerechtshof Arnhem, 24-12-2008, 08-00064	handleiding en brochure	ja	nee	nee	nvt	nee	onjuiste interpretatie, dispositieveerste	ja	nee
2008	Rechtbank	ECLI:NL:RBSCR:2008:BD9766 Rechtbank 's-Gravenhage, 05-08-2008, AWB 06/9046 IB/PVV	BelastingTelefoon	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositieveerste	ja	nee
2008	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2008:BD6166 Gerechtshof 's-Herengobosch, 30-05-2008, 06/00117	BelastingTelefoon	ja	ja	nee	nee	nee	dispositieveerste	ja	onduidelijk
2007	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2007:BC7144 Gerechtshof Amsterdam, 11-12-2007, 02/6570 DK	handboek douane	nee	nee	nvt	nvt	nee	beperkte uitleg die blh leest volgt niet uit de tekst	nee	nvt

T.A. Gramwinckel, Voorlichting door de Belastingdienst in rechtstatelijke context. Een juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar de bescherming van gewekt vertrouwen (diss. Leiden), 2022, Annex I Jurisprudentieonderzoek.

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievevereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaarijdsvereiste vermeld?	Voldaan aan dispositievevereiste?	Voldaan aan niet-kenbaarijdsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt=niét getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting gehonoreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievevereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievevereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositievevereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten/ gesteld door bli)
2007	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2007:BB4911 Gerechtshof Amsterdam, 20-09-2007, 06/00318	telefonisch contact	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositievevereiste en vertrouwen niet aanmemelijk	ja	nee
2007	Hof	ECLI:NL:GHARN:2007:BB4903 Gerechtshof Arnhem, 24-09-2007, 06-00298	voorlichtingsbijeenkomst Min SZ; contact Belastingdienst	ja	nee	nee	nvt	nee	bewijslast, dispositievevereiste	ja	nee
2007	Rechtbank	ECLI:NL:RBARN:2007:BB4855 Rechtbank Arnhem, 21-09-2007, AWB 07/1831	website Minfin	ja	ja	nee	nvt	nee	geen telortschietende uitvoering van voorlichtende taak (BD had bjp niet vooraf hoeven te informeren), informatie is uit 2006 en bli droeg daarvan in 2002 nog geen kennis	nee	nvt
2007	Rechtbank	ECLI:NL:RBARN:2007:BA8964 Rechtbank Arnhem, 12-06-2007, AWB 07/439	Belastingtelefoon	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	nee

T.A. Gramwinckel, Voorlichting door de Belastingdienst in rechtsstatelijke context. Een Juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar de bescherming van gewekt vertrouwen (diss. Leiden), 2022, Annex I Jurisprudentieonderzoek.

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaariheidsvereiste vermeld?	Voldaan aan dispositievereiste?	Voldaan niet-kenbaariheidsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt=niet getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting gehonoreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositievereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten? (geseld door bli)
2006	Rechtbank	ECLI:NL:RBHAA:2006:AZ6966 Rechtbank Haarlem, 29-11-2006, 05/5597	toelichting aangifteprogramma	nee	nee	nvt	nvt	nee (niet ten aanzien van voorlichting, maar wel op andere grond)	t.a.v. voorlichting omdat conclusie van bli niet kan worden opge maakt uit info	nee	nvt
2006	Rechtbank	ECLI:NL:RBHAA:2006:AZ0705 Rechtbank Haarlem, 17-10-2006, 06/1665	Belastingtelefoon	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievereiste	ja	nee
2006	Rechtbank	ECLI:NL:RBARN:2006:BC1495 Rechtbank Arnhem, 06-10-2006, AWB 06/2715	telefonisch contact	ja	nee	nee	nvt	nee	inhoud inlichting en dispositievereiste	ja	nee
2006	Rechtbank	ECLI:NL:RBHAA:2006:A/4154 Rechtbank Haarlem, 20-06-2006, 05/1863	brief en telefonisch contact	ja	nee	nee	nvt	nee	inhoud inlichting en dispositievereiste	ja	nee
2006	Rechtbank	ECLI:NL:RBBRE:2006:BF0345 Rechtbank Breda, 23-02-2006, AWB 05/3572	Belastingtelefoon	nee	nee	nvt	nvt	nee	bewijslast	nee	nvt
2006	Rechtbank	ECLI:NL:RBSGR:2006:BA0981 Rechtbank 's-Gravenhage, 15-02-2006, AWB 05/2890	toelichting aangiftebijlet	nee	nee	nvt	nvt	nee	slechts voorlichting	nee	nvt
2006	Rechtbank	ECLI:NL:RBSCR:2006:A/9316 Rechtbank 's-Gravenhage, 22-08-2006, AWB 05/9232 IB/PVV	telefonische mededeling medewerker	ja	ja	nee	nvt	nee	bevoegdheid en dispositievereiste	ja	nee

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaarijdsvereiste vermeld?	Voldaan aan dispositievereiste?	Voldaan aan niet-kenbaarijdsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt=niet getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting gehonoreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositievereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten/ gested door bli)
2005	Rechtbank	ECLI:NL:RBHAA:2005:AU3818 Rechtbank Haarlem, 20-09-2005, 05/757	BelastingTelefoon	ja	ja	ja	ja	ja	nvt	nvt	nvt
2005	Hof	ECLI:NL:GHARN:2005:AU3190 Gerechtshof Arnhem, 18-08-2005, 04-01644	inlichting	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievereiste	ja	nee
2005	Hof	ECLI:NL:GHEE:2005:AT9781 Gerechtshof Leeuwarden, 22-07-2005, BK 623/04 Inkomstenbelasting	BelastingTelefoon	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositievereiste	ja	nee
2005	Hof	ECLI:NL:GHARN:2005:AU6930 Gerechtshof Arnhem, 19-10-2005, 04-00855	toelichting aangiftebijlet	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievereiste	ja	nee
2005	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2005:AU4729 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 04-08-2005, 03/01207	contact inspecteur	nee	nee	nvt	nvt	nee	bewijslast	nee	nvt
2005	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2005:AT5851 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 15-04-2005, 00/03122	handleiding loonheffing	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositievereiste	ja	nee
2005	Hof	ECLI:NL:GHSR:2005:AS6271 Gerechtshof 's-Gravenhage, 20-01-2005, 03/03832	BelastingTelefoon, toelichting aangiftebijlet	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievereiste	ja	onduidelijk
2004	Hof	ECLI:NL:GHARN:2004:AQ8946 Gerechtshof Arnhem, 08-07-2004, 03-02339	uiting medewerker	ja	ja	nee	nvt	nee	bewijslast, dispositievereiste	ja	nee

T.A. Gramwinckel, Voorlichting door de Belastingdienst in rechtsstatelijke context. Een Juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar de bescherming van gewekt vertrouwen (diss. Leiden), 2022, Annex I Jurisprudentieonderzoek.

Jaar	Instantie	Uitspraak	Type uiting	Criterium dispositievevereiste vermeld?	Criterium niet-kenbaarsheidsvereiste vermeld?	Voldaan aan dispositievevereiste?	Voldaan aan niet-kenbaarsheidsvereiste? (ja = fout was niet-kenbaar; nee = fout was kenbaar, nvt=niet getoetst)	Is het beroep op het vertrouwensbeginsel t.a.v. verwachtingen ontleend aan voorlichting gehonoreerd?	Beroep op vertrouwensbeginsel is afgewezen vanwege	Is de herziene uitleg van het dispositievevereiste (BNB 2022/10) potentieel relevant? (ja = dispositievevereiste speelde een rol bij afwijzing beroep op vertrouwensbeginsel; nee= het dispositievevereiste had geen relevante rol voor afwijzing van het beroep op het vertrouwensbeginsel, nvt = gewekte vertrouwen is gehonoreerd)	Voorbouwen: Is sprake van iets doen of nalaten? (geseld door bli)
2004	Hof	ECLI:NL:GHSHE:2004:AR7200 Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 27-10-2004, 02/04569	toelichting bij aangiftediskette	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievevereiste, disclaimer	ja	nee
2004	Hof	ECLI:NL:GHSGR:2004:AO9510 Gerechtshof 's-Gravenhage, 22-04-2004, BK-03/01939	telefonische mededeling medewerker	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	ja
2003	Hof	ECLI:NL:GHARN:2003:AO4505 Gerechtshof Arnhem, 24-12-2003, 03-00637	telefonische mededeling medewerker	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	nee
2003	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2003:AO3485 Gerechtshof Amsterdam, 17-12-2003, 03/01195	Belasting/telefoon	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	nee
2002	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2002:AE3614 Gerechtshof Amsterdam, 22-05-2002, 00/04256	brochure	ja	ja	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	nee
2001	Hof	ECLI:NL:GHARN:2001:AB2915 Gerechtshof Arnhem, 09-07-2001, 99-03139	uiting medewerker	nee	nee	nvt	nvt	nee	uitingen over LB/premie zien niet op OB	nee	nvt
2000	Hof	ECLI:NL:GHAMS:2000:AA9329 Gerechtshof Amsterdam, 06-10-2000, 00/1253	handleiding loonheffing	ja	nee	nee	nvt	nee	dispositievevereiste	ja	nee
1999	Hof	ECLI:NL:GHARN:1999:AA1346 Gerechtshof Arnhem, 29-09-1999, 97/22086	uiting medewerker	ja	ja	ja	ja	ja	nvt	nvt	nvt

ANNEX II: OVERZICHT TABELLEN EN FIGUREN

Figuren

Figuur 1: Zoekresultaten van de term 'burgerperspectief' in de fiscale literatuur	51
Figuur 2: Historie dienstverlening Belastingdienst	205
Figuur 3: Vertalen van brontekst (wet) naar doeltekst (voorlichting)	380
Figuur 4: Het klassieke communicatiemodel van Shannon en Weaver (1949)	389
Figuur 5: De communicatiemaximes van Grice	396
Figuur 6: Het juridisch perspectief op de relatie met de burger bij voorlichting	464
Figuur 7: Het burgerperspectief op de relatie met de burger bij voorlichting	465
Figuur 8: Het juridisch perspectief en het burgerperspectief op de Belastingdienst als 'vertaler'	467
Figuur 9: Het beoordelingskader van de rechtsstaat die het burgerperspectief in acht neemt	486
Figuur 10: Voorstel voor herijkte toepassing van het vertrouwensbeginsel bij voorlichting	491

Tabellen

Tabel 1: Algemene doelstelling Belastingdienst (Rijksbegroting 2022)	84
Tabel 2: Strategie Belastingdienst (Rijksbegroting 2022)	84
Tabel 3: Tussendoel voor <i>compliance</i> : 'Informereren' (Rijksbegroting 2022)	85
Tabel 4: Criteria voor informatie van de Belastingdienst in het kader van <i>effectief informeren</i> (Rijksbegroting 2022)	86
Tabel 5: Samenvatting grondslagen van de voorlichtende taak van de Belastingdienst	89
Tabel 6: Enkele voor- en nadelen van vertalingen van het belastingrecht voor de burger ('simplicity')	121
Tabel 7: De communicatieve taakopvatting van de Belastingdienst in vogelvlucht	144
Tabel 8: Schematische weergave beleidstheorie in Beleidsdoorlichting Dienstverlening (2020) over 2015-2019	174

Tabel 9: Samenvatting van de toepassing van het vertrouwensbeginsel in het belastingrecht afgezet tegen het algemene bestuursrecht	233
Tabel 10: Samenvatting toepassing vertrouwensbeginsel bij algemene voorlichting en inlichtingen	293
Tabel 11: Samenvatting toepassing vertrouwensbeginsel bij voorlichting en beleidsregels vergeleken	304
Tabel 12: Samenvatting toepassing vertrouwensbeginsel bij voorlichting en toezeggingen vergeleken	317
Tabel 13: Toetsingskader voor de kwaliteit van een overheidstekst (Jansen en Steehouder 1989a)	371
Tabel 14: Eisen aan een voorlichtingstekst (Jansen en Steehouder 1982)	372
Tabel 15: Overzicht kernelementen voor confrontatie perspectieven	440
Tabel 16: Overzicht confrontatie perspectieven bij casusposities	455
Tabel 17: Verantwoordelijkheid van zender (bron en niet-bron) voor uiting	469
Tabel 18: Verantwoordelijkheid van zender (bron en niet-bron) voor uiting toegepast op Belastingdienst bij voorlichting	469
Tabel 19: Perceptie burger op verantwoordelijkheid van Belastingdienst voor zijn uiting	470
Tabel 20: Afwegingskader voor beoordeling van aan voorlichting ontleende verwachtingen	496

ANNEX III: LITERATUURLIJST

- **Adriaansen-Keulers 1996:** G.L.J.J. Adriaansen-Keulers, *Rechtvaardigheid bij belastingen; een theoretisch-praktisch onderzoek naar de wensen en problemen bij belastingen* (diss. Rotterdam), Deventer: Kluwer 1996.
- **Albers 2019:** C.L.G.F.H. Albers, 'Een frisse blik op het vertrouwensbeginsel. Meer aandacht voor het burgerperspectief?', *Gstm* 2019/153.
- **Alm e.a. 2010:** J. Alm, C. Todd, M. Jones & M. McKee, 'Taxpayer information assistance services and tax compliance behavior', *Journal of Economic Psychology* (2010) 31(4), p. 577-586.
- **Antal 1947:** K.V. Antal, *Eenvoud in het belastingrecht in Nederland* (Openbare les Leiden), [S.l.]: [s.n.] 1947.
- **Archer & Grundy 2011:** D. Archer & P. Grundy, *The Pragmatics Reader*, London: Routledge 2011.
- **Arendsen 2016:** R. Arendsen, *Eenvoudig belasting heffen: tussen droom en daad* (oratie Universiteit Leiden), Den Haag: SDU Uitgevers 2016.
- **Arendsen 2017:** R. Arendsen, 'Zicht op vereenvoudiging? De fiscale vereenvoudigingswet 2017 beschouwd vanuit gebruikersperspectief', *WFR* 2017/151.
- **Arendsen 2020:** R. Arendsen, 'Een theoretisch perspectief op de uitvoerbaarheid van het belastingrecht', *WFR* 2020/235.
- **Arendsen 2021:** R. Arendsen, 'Een praktisch perspectief op de uitvoerbaarheid van het belastingrecht', *WFR* 2021/3.
- **Arendsen de Wolff & Wijsman 2005:** R.J.G. Arendsen de Wolff & L.C.A. Wijsman, 'Het internationale vertrouwensbeginsel in belastingzaken', *WFR* 2005/1434.
- **Asser/Vranken Algemeen deel**** 2014:** J.B.M. Vranken, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. Algemeen Deel****. Een synthese*, Deventer: Kluwer 2014.
- **Baecker 2013:** D. Baecker, 'Systemic theories of communication', in: P. Copley & P.J. Schulz (eds.), *Theories and models of communication*, Serie Handbooks of Communication Science, Berlin: Walter de Gruyter 2013.
- **Ban, van den 1963:** A.W. van den Ban, *Boer en Landbouwvoorlichting: de communicatie van nieuwe landbouwmethoden* (diss. Wageningen), Wageningen: Centrum voor Landbouwpublicaties en Landbouwdocumentatie 1963.
- **Ban, van den 1965:** A.W. van den Ban, *Inleiding tot de voorlichtingskunde*, Meppel: Boom 1985.

- **Barendrecht 2002:** J.M. Barendrecht, I. Giessen, M.H.M. Schellekens, M.W. Scheltema, *Overheidsaansprakelijkheid voor informatieverstrekking*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2002.
- **Baron 2012:** A. Barron, *Public information messages a contrastive genre analysis of state-citizen communication*, Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Pub. Co. 2012.
- **Baron & Poelmann 2021a:** J.D. Baron & E. Poelmann, 'Van toetsing van een wet in formele zin aan het evenredigheidsbeginsel: niet onevenredig is wat anders dan evenredig', *TFB* 2021/1.
- **Baron & Poelmann 2021b:** J.D. Baron & E. Poelmann, 'De Tweede Kamer on fire', *TFB* 2021/21.
- **Baron & Poelmann 2021c:** J.D. Baron & E. Poelmann, 'De Belastingdienst en evenredigheidstoetsing van fiscale beschikkingen en wet- en regelgeving', *NLF-W* 2021/43.
- **Baron & Poelman 2021d:** J.D. Baron & E. Poelmann, 'Rechterlijke evenredigheidstoetsing: het advies van de staatsraden A-G Widdershoven en Wattel', *TFB* 2021/25.
- **Bax 1995:** M.H.M. Bax, *Een spiegel van de geest. Over taal, communicatie en cognitie*, Groningen: Martinus Nijhoff Uitgevers 1995.
- **Berge, van den 2015:** J.W. van den Berge, 'Tweehonderd jaar rechtsbescherming in belastingzaken. Een schets van de ontwikkeling van de fiscale rechtsbescherming in hoofdlijnen', in: H. Vording & J. Adelaar (red.), *Tweehonderd jaar Rijksbelastingen*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2015.
- **Berge, van den 2016b:** J.W. van den Berge, 'Maatschappelijke aspecten van beslissingen als factor van rechtsvinding', *FED* 2016/98.
- **Berge, van den 2016a:** L. van den Berge, *Bestuursrecht tussen autonomie en verhouding. Naar een relationeel bestuursrecht* (diss. Utrecht), Den Haag: Boom juridisch 2016.
- **Berge, van den 2020:** L. van den Berge, 'Responsief bestuursrecht', in: L. van den Berge, M.F. Vermaat, M. Lurks, N.A. van Renssen en S. van Heukelom-Verhage, *Maatwerk in het bestuursrecht*, preadviezen VAR (VAR reeks nr. 164), Den Haag: Boom uitgevers 2020.
- **Bergh, van den 1979:** G.C.J.J. van den Bergh, 'Recht en taal', in: G.C.J.J. van den Bergh & J.M. Broekman, *Recht en taal* (preadvies Koninklijke Notariële Broederschap), Deventer: Kluwer, 1979.
- **Berkhout 2015:** T.M. Berkhout, 'Fiscale tekst- en stijlanalyse en fiscale rechtsvinding: pijn en bijl in balans', *NTFR* 2015/1409.
- **Blank & Osofsky 2017:** J.D. Blank & L. Osofsky, 'Simplexity: Plain Language and the Tax Law', *Emory Law Journal* (66) 2017/189, p. 189-264.
- **Blank & Osofsky 2020:** J.D. Blank & L. Osofsky, 'Automated Legal Guidance', *Cornell Law Review* Vol. 106: 179 (2020), p. 179-245.
- **Den Boer e.a. 1999:** J. den Boer, R.J. Koopman & P.J. Wattel, *Algemeen belastingrecht*, Deventer: Kluwer 1999.
- **Den Boer 2014:** Y. den Boer, *What's your favorite blend? Analyzing source and channel choices in business-to-government service interactions* (diss. Twente), Enschede: CTIT 2014.
- **Boer 2013:** J.P. Boer, *Sturende belastingheffer een monster? Juridische kanttekeningen bij fiscaal instrumentalisme en 'tax nudging'* (oratie Leiden), Den Haag: Sdu Uitgevers 2013.
- **Boer & Gribnau 2013:** J.P. Boer & J.L.M. Gribnau, 'Legal Aspects of Behaviourally Informed Strategies to Enhance Tax Compliance', in: S. Goslinga, L. Hel-van Dijk, P. van der Mascini,

- A. van Steenberghe (Eds.), *Tax and Trust. Institutions, Interactions and Instruments*, The Hague: Eleven International Publishing 2018 (p. 209-234).
- **De Bont 2010**: G.J.M.E. de Bont, 'Ik wil een relatie met de Belastingdienst', *NTFR* 2010/1365.
 - **Bos 2011**: K. van den Bos, *Vertrouwen in de overheid: Wanneer hebben burgers het, wanneer hebben ze het niet, en wanneer weten ze niet of de overheid te vertrouwen is?*, Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2011.
 - **Brandsma 2002**: R.P.C.W.M. Brandsma, 'Elke burger wordt geacht de wet te kennen!', *WFR* 2002/1807.
 - **Van Bree, Van Haaften & Van Santen 2002**: C. van Bree, T. van Haaften & A.J. van Santen, 'Taalnormen', in: T. Janssen (red.), *Taal in gebruik, een inleiding in de taalwetenschap*, Den Haag: SDU 2002, hoofdstuk 15 (p. 251-264).
 - **Bregman 2019**: R. Bregman, *De meeste mensen deugen*, Amsterdam: De Correspondent 2019.
 - **Brenninkmeijer 2021**: A.F.M. Brenninkmeijer, 'De grondbeginselen van de rechtsstaat zijn geschonden' als 'verschrikkelijk ongeluk'. Over de noodzaak van behoorlijk bestuur', *NJB* 2021/2.
 - **Brenninkmeijer 2019**: A.F.M. Brenninkmeijer, 'De burger tussen de ambities en doelstellingen van de Awb', in: T. Barkhuysen e.a. (red.), *25 jaar Awb in eenheid en verscheidenheid*, Deventer: Wolters Kluwer 2019, hoofdstuk 4.
 - **Broek, van den 2021**: J.J. van den Broek, 'Het evenredigheidsbeginsel: Hoge Raad vs. Raad van State', *NTFR* 2021/3172.
 - **Brouwers 1980**: R. C. M. Brouwers, 'Fiscale rechtshulp: ook voor minder-draagkrachtigen', *WFR* 1980/1017.
 - **Brouwers 1981**: R.C.M. Brouwers, *Belastingen en rechtshulp*, Deventer: Kluwer 1981.
 - **Brouwers 1983**: R.C.M. Brouwers, *Rechtshulp in belastingzaken* (Geschriften van de Vereniging voor Belastingwetenschap nr. 157), Deventer: Kluwer 1983.
 - **Brunger en Veldman 2011**: L. Brunger en R. Veldman, *Communicatie tussen beleid en uitvoering. Een blik op de vorming van interne constructen van de Belastingdienst bij de omslag naar het klantgerichte werken* (RUG masterscriptieonderzoek in opdracht van en samenwerking met de VHMf), Groningen: 2011.
 - **Burgoon & Miller 1985**: M. Burgoon & G.R. Miller, 'An expectancy interpretation of language and persuasion', in: H. Giles & R. Clair (Eds.), *The social and psychological contexts of language*, London: Lawrence Erlbaum Associates 1985.
 - **Burgoon e.a. 2002**: M. Burgoon, V. Pauls & D.L. Roberts, 'Language Expectancy Theory', in: J.P. Dillard, & M. Pfau, *The persuasion handbook: Developments in theory and practice*, SAGE Publications, Inc. 2002, Chapter 7 (p. 117-136).
 - **Burkinshaw & Frecknall-Hughes 2016**: L. Burkinshaw & J. Frecknall-Hughes, 'Assessing the Legal Status of HMRC Guidance: Some First Thoughts', in: D. Salter and L. Oats (Eds.), *Contemporary Issues in Taxation*, Volume 2, Fiscal Publications 2016 (p. 66-86).
 - **Cauble 2015**: E. Cauble, 'Detrimental Reliance on IRS Guidance', *Wisconsin Law Review*, Vol. 2015, No. 3, 2015 (p. 421-474).
 - **Clark 1996**: H.H. Clark, *Using Language*, Cambridge: Cambridge University Press 1996.

- **Clark 2006:** 'Social Actions, Social Commitments', in N. J. Enfield, S. C. Levinson (Eds.), *Roots of Human Sociality, Culture, Cognition and Interaction*, London: Routledge 2006 (chapter 4).
- **Communicatiebeleid van de overheid (2021):** <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/overheidscommunicatie/communicatiebeleid-van-de-overheid> (laatstelijk geraadpleegd 3 juni 2021).
- **Consumentenbond 2018:** N. Rookmaker en A. Stuivenwold, 'Vriendelijke, foute antwoorden. Wéér een onvoldoende', *Consumentengids* april 2018.
- **Coupland e.a. 1991:** N. Coupland, H. Giles and J.M. Wieman (Eds.), *"Miscommunication" and Problematic Talk*, Newbury Park, California: Sage, 1991.
- **Cramwinckel 2013a:** T.A. Cramwinckel, *Vertrouw (niet) op de vertalende fiscus! Een onderzoek naar vertrouwenwekkende handelingen van de Belastingdienst vanuit het juridische perspectief en het taalperspectief* (masterscriptie Leiden), augustus 2013.
- **Cramwinckel 2013b:** T.A. Cramwinckel, 'Van wettekst naar voorlichting: de Belastingdienst als vertaler', *Tekstblad. Tijdschrift over Tekst en Communicatie* 19(5/6): p. 22-26.
- **Cramwinckel 2014a:** T.A. Cramwinckel, 'De Belastingdienst als vertaler: van wettekst naar webtekst. Een casestudy', *MBB* 2014 (7-8): p. 299-312.
- **Cramwinckel 2014b:** T.A. Cramwinckel, 'De (vertaal)foutenregen bij de Belastingdienst', *WFR* 2014/244.
- **Cramwinckel 2015:** T.A. Cramwinckel, Derde tekstanalyse op basis van het CCC-model van online 'vertaling' van een wettekst (online schrijfwijzer van J. Renkema), Amsterdam: Boom 2015, te raadplegen via https://www.schrijfwijzer.nl/taalvragen/tekstanalyse/tekstanalyses/voorbeeld_3 (laatstelijk 31 januari 2022).
- **Cramwinckel 2016a:** T.A. Cramwinckel, 'Lost in translation? A multidisciplinary approach on legal issues in tax communication', *The Clarity Journal* 74, p. 13-17.
- **Cramwinckel 2016b:** T.A. Cramwinckel, 'Het dispositievereiste in het belastingrecht', *WFR* 2016/155.
- **Cramwinckel & Van Triet 2016:** T.A. Cramwinckel & N. van Triet, 'Het dispositievereiste en het vertrouwensbeginsel bij toezeggingen en inlichtingen', *NTB* 2016/16.
- **Cramwinckel 2020:** T.A. Cramwinckel, 'Duidelijke taal: wat heb je eraan? Over in voorlichting 'vertaalde' (belasting)wetgeving', *RegelMaat* 35(1) 2020: p. 6-27.
- **Daalder 2005:** E.J. Daalder, *Toegang tot overheidsinformatie* (diss. Universiteit Leiden), Den Haag: Boom juridische uitgevers 2005.
- **Daalder 2015:** E.J. Daalder, *Handboek openbaarheid van bestuur*, Den Haag: Boom juridische uitgevers 2015.
- **Daly 2020:** S. Daly, *Tax Authority Advice and the Public*, London: Bloomsbury Publishing 2020.
- **Damen 2017:** L.J.A. Damen, 'De autonome Awbmens?', *Ars Aequi* juli-augustus 2017 (p. 628-638).
- **Damen 2018:** L.J.A. Damen, 'Is de burger triple A: alert, argwanend, assertief, of raakt hij lost in translation?' in: *Vertrouwen in de overheid: Preadviezen uitgebracht door L.J.A. Damen, C.N.J. Kortmann, R.F.B. van Zutphen*, VAR-reeks 160, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2018.

- **Damen 2019:** L.J.A. Damen, 'Van Awbmens naar responsieve burger?', in: T. Barkhuysen e.a. (red.), *25 jaar Awb in eenheid en verscheidenheid*, Deventer: Wolters Kluwer 2019, hoofdstuk 11.
- **Damen 2020:** L.J.A. Damen, 'Op naar 2GST in het bestuursrecht!', *NTB* 2020/2.
- **Damen 2008:** L.J.A. Damen, 'Behoorlijk, en ook rechtmatig, of juist eerlijk?', *NTB* 2008/6.
- **Davies 2000:** B. Davies, 'Grice's Cooperative Principle: Getting The Meaning Across', in D. Nelson & P. Foulkes (eds.), *Leeds Working Papers in Linguistics* 8 (2000), p. 1-26.
- **Dijkstra 1991:** G.S.A. Dijkstra, *Wetgeving en omvang van het gebruik van rechtsbescherming* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 1991.
- **Dijkstra 2017:** C.M. Dijkstra, 'De ene pensionering is de andere niet', *WFR* 2017/237.
- **Doorn, van, e.a. 1988:** A. van Doorn e.a. (samenstelling), *Meesterlijke taal. Over taal en taalgebruik in het recht*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1988.
- **Döring 2021:** M. Döring, 'How-to Bureaucracy: a concept of Citizens' Administrative Literacy', *Administration & Society* 2021, Vol. 53(8)155-177.
- **Douma 2020:** Interview met Sjoerd Douma, Thema interview rechtsbescherming 'Strijdig met de tijdsgeest', *Orde*, november 2020, nummer 3, p. 18-21.
- **Douma 2021:** S.C.W. Douma, 'Zie de burger als gelijke', *NTFR* 2021/4135.
- **Douma e.a. 2021:** dr. S.C.W. Douma, R.J. Koopman, E.A.G. van der Ouderaa, J. Wortel, *Algemene wet inzake rijksbelastingen*, Deventer: Wolters Kluwer 2021.
- **Eadie & Goret 2013:** W.F. Eadie & R. Goret, 'Theories and models of communication: foundations and heritage', in: P. Copley & P.J. Schulz (eds.), *Theories and models of communication, Serie Handbooks of Communication Science*, Berlin: Walter de Gruyter 2013.
- **Van Eemeren en Koning 1981:** 'Ten geleide', in F.H. van Eemeren, J.L. Austin (eds.), *Studies over taalhandelingen*, Boom uitgevers Amsterdam 1981, p. 11-28.
- **Van Elk 2020:** M.A.C. van Elk, 'Freies Ermessen' en andere professionele handelingsruimte voor de inspecteur', *WFR* 2020/194.
- **Ensink 1992:** T. Ensink, *De menselijke tekstverwerker. Functionele en cognitieve aspecten van tekstinterpretatie*, Amsterdam: Thesis Publishers Amsterdam 1992.
- **Ensink 1993:** T. Ensink, 'Vormen van miscommunicatie', *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 15.2 (1993), p. 93-108.
- **Erp, van 2005:** J.G. van Erp, 'Waarom mensen zich aan regels houden. En hoe communicatie daarop kan inspelen', *RVD-Communicatiereeks Platform* 2005 nummer 4, p. 68-73.
- **Esser & Becker 2021:** J.E. Esser & R.G. Becker, 'Maak van maatwerk de regel', *NTB* 2021/106.
- **Essers 2017:** P. Essers, 'Nudging', *WFR* 2017/105.
- **Ettekoven 2021:** B.J. van Ettekoven, 'Tussen wet en recht, Reactie van de voorzitter van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State op het rapport Ongekend onrecht van de Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag', *NJ* 2021/2.
- **Europese Commissie, EU-Guidelines for a Model for a EU Taxpayers' Code (2016):** via https://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation-1/tax-co-operation-and-control/guidelines-model-european-taxpayers-code_nl (geraadpleegd laatstelijk 3 januari 2022).
- **Feteris 2005:** M.W.C. Feteris, *Heffing van belasting door middel van betaling op aangifte*, Deventer: Kluwer 2005.

- **Feteris 2007:** M.W.C. Feteris, *Formeel Belastingrecht (Fiscale Handboeken nr. 9)*, Deventer: Kluwer 2007.
- **Feteris 2008:** M.W.C. Feteris, *Hoe is het gesteld met de fiscale rechtsbescherming?* (Jan Giele lezing), Amersfoort: Sdu 2008.
- **Feteris 2017:** M.W.C. Feteris, 'Rechtsbescherming door de belastingrechter anno 2016', *WFR* 2017/29.
- **Fleuren 2015:** J.W.A. Fleuren, 'Hoe komen juridische begrippen en regels aan hun betekenis?', *Ars Aequi* - Bijzonder nummer 'Recht & taal' juli-augustus 2015, p. 568-584.
- **Fotheringham 1980:** H. Fotheringham, 'Allgemeine Gesichtspunkte des Formulars', in: S. Grosse en W. Mentrup (hrsg.), *Bürger – Formulare – Behörde, Wissenschaftliche Arbeitstagung zum Kommunikationsmittel 'Formular'*, Tübingen: Narr 1980, p. 25-43.
- **Gangl e.a. 2013:** K. Gangl, S. Muehlbacher, M. de Groot, S. Goslinga, E. Hofmann, C. Kogler, G. Antonides & E. Kirchler, '"How can I help you?" Perceived service orientation of tax authorities and tax compliance', *Finanz Archiv/Public Finance Analysis*, 2013, 69, p. 487-510.
- **Van der Geld 1991:** J.A.G. van der Geld, *Zicht op fiscale wetgeving* (oratie Tilburg), Tilburg: Tilburg University Press 1991.
- **Geppaart 1969:** Ch.P.A. Geppaart, *De rechtswaarde van niet op de wet steunende bestuurshandelingen van de belastingadministratie*, Preadviezen uitgebracht voor de Nederlandse Vereniging voor rechtsvergelijking, Deventer: Kluwer 1969.
- **Geppaart 1979:** Ch.P.A. Geppaart, 'De doorbraak van het buitenwettelijk recht', *WFR* 1979/205.
- **Geppaart 1984:** Ch.P.A. Geppaart, 'Over het vertrouwensbeginsel in het belastingrecht', *RMT* 1984/5-6, p. 467-499.
- **Geppaart en Scheltema 2004:** Ch.P.A. Geppaart en M. Scheltema, Advies over contra legem, bijlage 4 bij brief van de staatssecretaris van Financiën, *Kamerstukken II* 2003/2004, 29643, nr. 2.
- **Gerits 2005:** J. Gerits, *Betere taal: meer recht, handboek rechtstaalbeheersing*, Leuven: Acco 2005.
- **Gerits 2001:** J. Gerits, *Betere taal: meer recht, Handboek rechtstaalbeheersing*, Leuven: Acco 2001.
- **Gerits 1991:** J. Gerits, 'Hoe dichten aankomende juristen en ambtenaren de kloof tussen norm en schrijfp praktijk?', in: M.A.E. van Scherpenzeel (red.), *Overheid en burger: rechtstaal en communicatie*, Vereniging Algemeen Nederlands, Brussel 1991.
- **Gibbons 1999:** J. Gibbons, 'Language and the Law', *Annual Review of Applied Linguistics* (1999) 19, p. 156-173.
- **Gomes Vale Viga 2021:** M. Gomes Vale Viga, 'Uitvergroet: Menselijke maat(staf van heffing)', *V-N* 2021/15.0.
- **Gorissen 2009:** N.H.A. Gorissen, 'Het vertrouwensbeginsel in Nederland en de EU', *NTRF-B* 2009/8.
- **Gorissen 2008:** N.H.A. Gorissen, *Gewekt vertrouwen in Europees perspectief. Een rechtsvergelijkend onderzoek naar de rol van het vertrouwensbeginsel in het Nederlandse, Belgische, Duitse en Europese (belasting)recht* (dissertatie Maastricht), Den Haag: SDU 2008.

- **Gorissen 2004:** N.H.A. Gorissen, 'Vertrouwen gewekt door informatie op de website van de Belastingdienst?', in: *Snel recht* (bundel aangeboden bij het afscheid van prof. dr. R.E.C.M. Niessen als voorzitter van de Capaciteitsgroep Belastingrecht van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Maastricht), Amersfoort: Sdu Uitgevers 2004, p. 15-16.
- **Goslinga e.a. 2019:** S. Goslinga e.a. (eds.), *Tax and trust. Institutions, Interactions and Instruments*, Eleven International Publishing: The Hague 2019.
- **Gribnau 2021:** J.L.M. Gribnau, blog: 'On Stephen Daly's 'Tax Authority Advice and the Public'', 12 May 2021, <https://adminlawblog.org/2021/05/12/hans-gribnau-on-stephen-dalys-tax-authority-advice-and-the-public/> (laatstelijk geraadpleegd 31 januari 2022).
- **Gribnau 2020:** J.L.M. Gribnau, 'Tax governance; op weg naar duurzaamheid', *NtFR* 2020/1038.
- **Gribnau 2019:** J.L.M. Gribnau, 'Een prikkel of een duwtje in de rug. Over 'tax nudges'', *NtFR* 2019/661.
- **Gribnau 2018:** J.L.M. Gribnau, 'Belastingen en de burger. Over het burgerperspectief in het belastingrecht', *TFB* 2018/42.
- **Gribnau 2015a:** J.L.M. Gribnau, 'Horizontal monitoring: Some procedural tax law issues and their broader meaning', in: R. Russo (Ed.), *Tax Assurance*, Kluwer 2015, pp. 183-215.
- **Gribnau 2015b:** J.L.M. Gribnau, 'Heeft de Belastingdienst zijn governance op orde?', in B. Starink & M. Visser (red.), *Ondernemend pensioen. Dietvorstbundel. Opstellen aangeboden aan prof. dr. Gerry Dietvorst*, Deventer: Kluwer 2015.
- **Gribnau 2013a:** J.L.M. Gribnau, *Belastingen als moreel fenomeen. Vertrouwen en legitimiteit in de praktijk* (oratie Tilburg), Den Haag: Boom fiscale uitgevers 2013
- **Gribnau 2013b:** J.L.M. Gribnau, 'Legitieme belastingheffing: recht, governance en vertrouwen', *MBB* 2013/7-8.
- **Gribnau 2013c:** J.L.M. Gribnau, 'Fiscale rechtshandhaving en compliance: de noodzaak van multidisciplinair onderzoek', in: J.A.G. van der Geld & I.J.F.A. van Vijfeijken (red.), *Rijdersbundel. Opstellen aangeboden aan Prof. dr. A.C. Rijders*, Tilburg: Tilburg University 2013.
- **Gribnau 2012:** Gribnau, J.L.M., *Vertrouwen, legitimiteit en belastingen*, Tilburg: Prisma Printing Tilburg University 2012.
- **Gribnau 2008:** J.L.M. Gribnau, 'Belastingmoraal en compliance. Het belang van legitimiteit van de Belastingdienst', *WFR* 2008/1325
- **Gribnau 2007:** J.L.M. Gribnau, 'Wat maakt u zo bijzonder? Herendiensten en rechterlijk overgangsrecht', *WFR* 2007/1068.
- **Gribnau 2006:** J.L.M. Gribnau, 'Integriteit en verantwoordelijkheid in de fiscaliteit', in: D.A. Albregtse & P. Kavelaars, *Maatschappelijk heffen dl. 1. De wetenschap. Opstellen, op 8 december 2006 aangeboden aan Prof. dr. L.G.M. Stevens ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar fiscale economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam (Stevens-bundel)*, Deventer: Kluwer 2006, hoofdstuk 28.
- **Gribnau 2000:** J.L.M. Gribnau, 'Behoorlijke belastingheffing. Over fiscale beginselen van behoorlijk bestuur', *TFB* 2000, afl. 6, p. 16-22.
- **Gribnau 1998:** J.L.M. Gribnau, *Rechtsbetrekking en rechtsbeginselen in het belastingrecht* (dissertatie Rotterdam), Gouda: Quint 1998.
- **Gribnau 1996:** J.L.M. Gribnau, 'Kwade trouw of opzet bij navordering', *Maandblad Belasting Beschouwingen* 1997, nr. 7/8.

- **Gribnau en Dusarduijn 2021a**: Gribnau en Dusarduijn, 'Fiscale vereenvoudiging: meer geluk dan wijsheid? (I)', *WPNR* 2021(7316), p. 203-217.
- **Gribnau en Dusarduijn 2021b**: Gribnau en Dusarduijn, 'Fiscale vereenvoudiging: meer geluk dan wijsheid? (II, slot)', *WPNR* 2021(7318), p. 251-264.
- **Gribnau e.a. 2011**: J.L.M. Gribnau, A.O. Lubbers & H. Vording, 'Belastingwetenschap: 80 jaar en bijna volwassen?', *MBB* 2011/12.
- **Gribnau e.a. 2013**: J.L.M. Gribnau, A.O. Lubbers & H. Vording, 'De belastingrechter: Rechtsbeschermmer, rechtsvinder en wetgever-plaatsvervanger', in: E.R. Muller & C.P.M. Cleiren, *Rechterlijke macht*, Deventer: Kluwer 2013, hoofdstuk 10.
- **Grice 1975**: H.P. Grice, *Logic and Conversation* (William James Lectures, delivered at Harvard University in 1967), Harvard University Press 1975.
- **Grice 1989**: H.P. Grice, *Studies in the Ways of Words*, Cambridge, Mass.; London: Harvard University Press.
- **Gunn 2021**: A. Gunn, 'Fiscalisten, het is tijd voor actie!', *WFR* 2021/112.

- **De Haan 2020**: P.M. de Haan, 'Meerpettigheid en een pleidooi voor fiscale rechtshulp', *NLF Opinie* 2020/37.
- **Hachmang e.a. 2019**: D.D. Hachmang, R. van Os, M. Akpinar, Mustafa, E. van der Pool, 'Webcare via openbare en privé sociale media', *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 2019 Volume 41, Issue 2, p. 391-418.
- **Happé 1993**: R.H. Happé, 'Klantgerichtheid en algemene beginselen van behoorlijk bestuur: parallel of paradox? (Deze bijdrage vindt zijn oorsprong in een voordracht gehouden op het op 17 juni 1992 gehouden symposium 'Klantgerichtheid en beleid', georganiseerd door de BGO-Amsterdam.)', *WFR* 1993/551.
- **Happé 1996**: R.H. Happe, *Drie beginselen van fiscale rechtsbescherming* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 1996.
- **Happé 2005**: R.H. Happé, 'Vertrouwens- en gelijkheidsbeginsel en het beleidsmatige handelen van de Belastingdienst', *NTB* 2005/6.
- **Happé e.a. 2013**: R.H. Happé e.a., *Algemeen fiscaal bestuursrecht*, Deventer: Kluwer 2010.
- **Happé e.a. 2015**: R.H. Happé e.a., *Algemeen fiscaal bestuursrecht*, Deventer: Kluwer 2015.
- **Hermans 1995**: J.M.H.M. Hermans, 'Communicatie, maar met wie precies?', in Stichting Landelijke aangiftedag 1995, *Een tijger van papier. Communicatie tussen de Belastingdienst en de onvermogen belastingplichtige. Verschenen ter gelegenheid van het Landelijke Aangiftedag Congres 18 maart 1995*, Elsevier Belastingalmanak, Noordwijk: Drukkerij Dekker & Co. 1995, p. 39- 41
- **Van den Heuvel 2020**: R.L.G. van den Heuvel, 'Rechterlijke terugkoppeling in het belang van duidelijke fiscale wetgeving', *FED* 2020/56.
- **Van den Heuvel 2018**: R.L.G. van den Heuvel, *Duidelijkheid van fiscale wetgeving. Een onderzoek naar een nadere invulling van de kwaliteitseisen van eenvoud, duidelijkheid en toegankelijkheid van fiscale wetgeving* (diss. Leiden), [eigen uitgave] 2018.
- **Hoeflaken, van 2021**: W. van Hoeflaken, 'Terug naar de essentie: professioneel en dienstverlenend. Verslag van het tweede webinar van de VHMF, de Vereniging van hogere ambtenaren bij het Ministerie van Financiën, gehouden op 10 juni 2021', *WFR* 2021/142.

- **Hoeflaken, van 2014:** W. van Hoeflaken, 'Van tollenaar naar allround professional, droom of werkelijkheid, Verslag van het VHMf-symposium 'Legitimiteit in de fiscaliteit' gehouden op 10 april 2014 in de Jaarbeurs te Utrecht', *WFR* 2014/638.
- **Hoeken 1995:** H. Hoeken, *The design of persuasive texts: Effects of content, structure, and style on attitude formation* (diss. Tilburg), Nijmegen: Copyprint 2000, 1995.
- **Hoeken 1998:** H. Hoeken, *Het ontwerp van overtuigende teksten. Wat onderzoek leert over de effectiviteit van reclame en voorlichting*, Bussum: Coutinho 1998.
- **Hoeken e.a. 2009:** H. Hoeken, J. Hornikx, L. Hustinkx, *Overtuigende teksten. Onderzoek en ontwerp*, Bussum: Coutinho 2009/Hofstra/Niessen 2010: H.J. Hofstra & R.E.C.M. Niessen, *Inleiding tot het Nederlands belastingrecht*, Deventer: Kluwer 2010.
- **Hofstra 2002:** H.J. Hofstra, *Inleiding tot het Nederlands belastingrecht* (bew. door R.E.C.M. Niessen), Deventer: Kluwer 2002.
- **Hofstra 1992:** H.J. Hofstra, *Inleiding tot het Nederlands belastingrecht* (met medew. van C. van Raad), Deventer: Kluwer 1992.
- **Hofstra 1986:** H.J. Hofstra, *Inleiding tot het Nederlands belastingrecht*, Deventer: Kluwer 1986.
- **Hofstra 1984:** H.J. Hofstra, 'Van recht naar wet', in: J.F.M. Giele (red.), *Van wet naar recht* (opstellen aangeboden aan Prof. Mr. J.P. Scheltens), Deventer: Kluwer 1984.
- **Hofstra 1981:** H. J. Hofstra, 'Ontwikkelingen in de Nederlandse belastingheffing (Voorzitting gehouden in de jaarvergadering van de Vereniging van Inspecteurs van 's Rijksbelastingen op 20 mei 1981)', *WFR* 1981/713.
- **Hornikx 2013:** J. Hornikx, 'Begrijpelijkheid van informatie over complexe producten en diensten: welke gevolgen heeft de digitalisering?', In R. Boogaart, & H. Jansen (red.), *Studies in Taalbeheersing, volume 4* (pp. 135-143), Assen: Van Gorcum 2013.
- **House e.a. 2003:** J. House e.a. (eds), *Misunderstanding in social life: discourse approaches to problematic talk*, New York: Routledge 2003.
- **House e.a. 2014:** J. House e.a. (eds), *Misunderstanding in social life: discourse approaches to problematic talk*, New York: Routledge 2014.
- **Hout, van 2017:** M.B.A. van Hout, 'Rechtsbescherming in het tijdperk van big data', *WFR* 2017/165
- **Hout, van 2018a:** M.B.A. van Hout, 'Fiscale rechtshulp voor hulpbehoevende belastingplichtigen', *WFR* 2018/212.
- **Hout, van 2018b:** M.B.A. van Hout, 'Gedragsbeïnvloeding in het belastingrecht: Are you 'nudge'. *Tijdschrift voor Fiscaal Recht*, 2018 [549-550], p. 928-936.
- **Hout, van 2019b:** M.B.A. van Hout, 'Begrijpelijke taal voor allemaal!', *NLF-W* 2019/4.
- **Hout, van 2019a:** M.B.A. van Hout, *Algemene beginselen van een binair bestuur* (oratie Nijmegen 2019), Den Haag: SDU-uitgevers 2019.
- **Van Hout 2021:** M.B.A. van Hout aan het woord in 'Vermorzeld in de raderen van de Belastingdienst' (<https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2021/verdwaald-in-het-labyrint-dat-belastingdienst-heet-v446877/>, geraadpleegd 31 oktober 2021).
- **Van Horzen 2020:** F. van Horzen, 'Help Jan met de Pet!', *NLF* 2020/36.
- **Van Horzen 2021:** H. van Horzen, 'De menselijke maat?', *WFR* 2021/157.
- **Huijgevoort, van 2020:** B. van Huijgevoort, 'Uitvergroot: MAF', *V-N* 2020/65.0.

- **Humpreys-Jones 1987:** C. Humpreys-Jones, 'The Structure of Misunderstandings', in R.G. Reilly (ed.), *Communication Failure in Dialogue and Discourse*, Amsterdam: Elsevier Science Publishers B.V. 1987.
- **Huiskers-Stoop 2015:** E.A.M. Huiskers-Stoop, *De effectiviteit van horizontaal belastingtoezicht. Een fiscaal-juridische en empirische analyse* (diss. Rotterdam), Ridderkerk: Ridderprint BV 2015.
- **Hüning en Janssen 2002:** Hüning en Janssen, 'Woorden en cognitie', in: T. Janssen (red.), *Taal in gebruik, een inleiding in de taalwetenschap*, Den Haag: SDU 2002, hoofdstuk 4 (p. 61-76).
- **Hulst & Lentz 2001:** J. Hulst en L. Lentz, 'Public documents in a multilingual context', in: D. Janssen en R. Neutelings (ed.), *Reading and Writing public documents*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company 2001, chapter 5 (p. 85-104).
- **Jansen, commentaar op art. 3.2 Awb in NDFR deel Formeel belastingrecht (bijgewerkt tot 24 januari 2021):** Jansen, P.G.M., commentaar op art. 3.2 Awb in R.E.C.M. Niessen, E.B. Pechler, A.J.H. van Suilen (red.), *NDFR deel Formeel belastingrecht*, commentaar op Awb, SDU (digitaal geraadpleegd, laatstelijk 31 januari 2022).
- **Janssen 2002b:** Th. Janssen, 'Taal, communicatie en achtergrondkennis', in: T. Janssen (red.), *Taal in gebruik, een inleiding in de taalwetenschap*, Den Haag: SDU 2002, p. 11-26.
- **Janssen 2002a:** Th. Janssen, 'Ter inleiding', in: T. Janssen (red.), *Taal in gebruik, een inleiding in de taalwetenschap*, Den Haag: SDU 2002, p. 9-10.
- **Janssen en Verhagen 2002:** Th.A.J.M. Janssen en A. Verhagen, 'Zinnen en cognitie', in: Th. Janssen (red.), *Taal in gebruik. Een inleiding in de taalwetenschap*, Den Haag: SDU 2002, hoofdstuk 5.
- **Jansen 2000:** C. Jansen, *Zo werkt dat. Het ontwerp van instructieve teksten* (oratie KU Nijmegen 22 oktober 1999), 2000.
- **Janssen en Neutelings 2001:** D. Janssen en R. Neutelings, 'Introduction', in D. Janssen en R. Neutelings (ed.), *Reading and Writing Public Documents*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company 2001, p. 1-10.
- **Jansen e.a. 2016:** C. Jansen, M. Steehouder & M. Gijsen (Red.), *Professioneel communiceren: Taal- en communicatiegids*, Groningen/Houten: Martinus Nijhoff 2016.
- **Jansen en Lentz 2008:** C. Jansen en L. Lentz, 'Formulieren in Nederland', *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 30 (2008), nr. 3, p. 288-306.
- **Jansen 2013:** P.G.M. Jansen, *Beginnelen van behoorlijk bestuur in het belastingrecht*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2013.
- **Jansen 1993:** C. Jansen, 'Miscommunicatie tussen overheid en burger, 1993', in: K. van Rees & L. Verhoeven (eds.), *De geletterde samenleving*, Delft: Eburon, p. 59-78.
- **Jansen en Sanders 2011:** C. Jansen & T. Sanders (red.), 'Themanummer Begrijpelijke taal', *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 33 (2011) 3.
- **Jansen en Steehouder 1989a:** M.F. Steehouder & C.J.M. Jansen, *Taalverkeersproblemen tussen overheid en burger. Een onderzoek naar verbeteringsmogelijkheden van voorlichtingsteksten en formulieren* (diss. Utrecht), Den Haag: Sdu Uitgevers 1989.
- **Jansen en Steehouder 1989b:** C. Jansen & M. Steehouder, 'Overheidsformulieren aangepakt. Resultaten van een onderzoek naar verbeteringsmogelijkheden', *Communicatief* (1989), 2, p. 152-162.

- **Jansen, Steehouder, e.a. 1989:** C. Jansen, M. Steehouder e.a., *Formulierenwijzer, Handboek voor het redigeren van formulieren*, Den Haag: SDU 1989.
- **Jansen en Steehouder 2001:** C. Jansen & M. Steehouder, How research can lead to better government forms, in D. Janssen en R. Neutelings (ed.), *Reading and Writing Public Documents*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company 2001, chapter 2 (p. 11-36).
- **Jansen en Steehouder 1981:** C. Jansen & M. Steehouder, 'Een taalverkeersprobleem: de voorlichting over individuele huursubsidie', in: M.F. Steehouder & C.J.M. Jansen (red.), *Taalbeheersing 1981. Lezingen op het VIOT-taalbeheersingscongres op 8, 9 en 10 september aan de Technische Hogeschool Twente* (pp. 7-19), Enschede: VIOT 1981.
- **Jansen en Steehouder 1991:** Jansen, C. & Steehouder, M., 'Formulieren als bron van taalverkeersproblemen', *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 13 (1991) 1.
- **Jansen en Steehouder 1982:** M. Steehouder en C. Jansen, 'De effectiviteit van voorlichtingsteksten', *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 4 (1982), 4.
- **De Jong en Schellens 2001:** De Jong en Schellens, 'Optimizing public information brochures: Formative evaluation in document design processes, in: D. Janssen en R. Neutelings (ed.), *Reading and Writing Public Documents*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company 2001, chapter 4 (p. 59-84).
- **Karreman en Van Enschoot 2013:** J. Karreman en R. van Enschoot (red.), *Tekstanalyse*, Assen: Van Gorcum 2013, hoofdstuk 1.
- **Katus 1984:** J. Katus, *Volkstelling in opspraak. Een studie naar overheidsvoorlichting met betrekking tot de volkstelling van 1971* (dissertatie Leiden), uitgave in eigen beheer: 1984.
- **Katus en Volmer 2000:** Katus & W.F. Volmer, *Government communication in the Netherlands: backgrounds, principles and functions*, Den Haag: SDU 2000.
- **Van Kesteren 1993:** H.W.M. van Kesteren, 'Gewettigd vertrouwen op onwettige besluiten', *WFR* 2013/272.
- **Kistenkas 1993a:** F.H. Kistenkas, 'Contra-legemjurisprudentie en anterieure beleidsregels', *WFR* 1993/1145.
- **Kistenkas 1993b:** F.H. Kistenkas, 'Naschrift: de weloverwogen beleidsrommelzolder', in: P.J. Wattel, 'Wetgeving en anterieure beleidsuitingen (reactie)', *WFR* 1993/1529.
- **Klaassen 2004:** R. Klaassen, *Voorlichtingskundig ontwerpen: de totstandkoming van Postbus 51-campagnes* (diss. Groningen), Assen: Koninklijke Van Gorcum 2004.
- **Klinkers 1974:** L.E.M. Klinkers, *Openbaarheid van bestuur* (diss. Utrecht), Den Haag: VUGA 1974.
- **Kloet, Renkema en Van Wijk 2003:** L. Kloet, J. Renkema en C. van Wijk, 'Waarom foutloos schrijven? Het effect van taalfouten op tekstwaardering, imago en overtuigingskracht', in: L. van Waes, P. Cuvelier, G. Jacobs, & I. de Ridder (Eds.), *Studies in Taalbeheersing* (Vol. 1, pp. 270-279), Koninklijke Van Gorcum BV., p. 270-279.
- **Kombrink 1982:** J. C. Kombrink, 'Fiscale rechtshulp door de overheid (Inleiding, gehouden op 21 mei te Leiden op het symposium 'Fiscale rechtshulp')', *WFR* 1982/709.
- **Van Kommer 1998:** V. van Kommer, *Het bedrijf Belastingdienst. 15 jaar verslagen van een organisatie in verandering. Periode 1980-1995* (diss. Leiden), Den Haag: SDU 1998.

- **Koning Willem-Alexander, Troonrede Prinsjesdag 2019:** via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/toespraken/2019/09/17/troonrede-prinsjesdag-2019> (laatstelijk geraadpleegd 31 januari 2022).
- **Koole 2002:** T. Koole, 'Communicatieve principes: betekenis geven als activiteit', in: Th. Janssen (red.), *Taal in gebruik. Een inleiding in de taalwetenschap*, Den Haag: SDU 2002, p. 131-142.
- **Koopman 1996:** R.J. Koopman, *Bewijslast in belastingzaken* (diss. UvA), Deventer: Kluwer 1996.
- **Koopman 2017:** R.J. Koopman, 'Working on the chain gang?', in: M.W.C. Feteris, L.G.M. Stevens & H.B.A. Verhoeven (red.), *Bouwen en douwen. Liber amicorum, aangeboden aan mr. J.A.C.A. Overgaauw ter gelegenheid van zijn afscheid als vicepresident van de Hoge Raad der Nederlanden op 20 december 2017 (Overgaauw-bundel)*, Deventer: Wolters Kluwer 2017, onderdeel 19 (p. 147- 154).
- **Kortmann 2019a:** C.J.N. Kortmann, 'Afdelingsuitspraak over vertrouwensbeginsel komt eraan, wat kunnen we verwachten?', Stibbeblog van 28 mei 2019, via <http://www.stibbeblog.nl/all-blog-posts/public-law/afdelingsuitspraak-over-vertrouwensbeginsel-komt-eraan-wat-kunnen-we-verwachten/> (laatstelijk geraadpleegd 31 oktober 2021).
- **Kortmann 2019b:** C.J.N. Kortmann, 'Codificatie van het vertrouwensbeginsel', in: T. Barkhuysen e.a. (red.), *25 jaar Awb in eenheid en verscheidenheid*, Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 683-693.
- **Kortmann 2018:** C.J.N. Kortmann, 'Het vertrouwensdilemma' (preadvies VAR), in: *Vertrouwen in de overheid: Preadviezen uitgebracht door L.J.A. Damen, C.N.J. Kortmann, R.F.B. van Zutphen*, VAR-reeks 160, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2018.
- **Van Kreveld 1983:** J.H. van Kreveld, *Beleidsregels in het recht* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 1983.
- **Kruithof en Lubbers 2015:** J. Kruithof en A.O. Lubbers, 'Wetgeven en het voorsorteren op rechtsvindingsbeslissingen', *WFR* 2015/496.
- **Lalji 1992:** L.M. Lalji, 'Belastingtelefoon en opgewekt vertrouwen', *WFR* 1992/1698.
- **Langbroek en Rijpkema 2006:** Ph. M. Langbroek en P. Rijpkema (red.), *Ombudsprudentie. Over de behoorlijkheidsnorm en zijn toepassing*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers 2006.
- **Langereis 1978:** C. J. Langereis, 'Kenbaarheid en wendbaarheid in het fiscale recht. Belastingconsulentendag 1978', *WFR* 1978/617.
- **Langereis 1986:** Ch. J. Langereis, *Fiscale rechtsbescherming: Een onderzoek naar ontvankelijkheid en omvang van het beroep in belastingzaken* (diss. Tilburg), Deventer: Kluwer 1986.
- **Langens 2021:** T.A. Langens, 'WFR Fiscaal Café 2021: Fiscale rechtsbescherming. Verslag van het WFR Fiscaal Café, op 9 juni 2021 live uitgezonden vanuit Nieuwspoort, Den Haag', *WFR* 2021/160.
- **Lanigan 2013:** R.L. Lanigan, 'Information Theories', in: P. Copley & P.J. Schulz (eds.), *Theories and models of communication, Serie Handbooks of Communication Science*, Berlin: Walter de Gruyter 2013
- **Leijenhorst, van 1993:** G.J. van Leijenhorst, 'Belastingheffing, een kwestie van vertrouwen', *WFR* 1993/773.
- **Leijenhorst, van 1999:** G.J. van Leijenhorst, 'Belastingbeleid', *WFR* 1999/401.

- **Lentz 2011**: Lentz, L., Let op: begrip verplicht! Begrijpelijkheid als norm in de wet. Oratie uitgesproken bij het aanvaarden van de leeropdracht Tekstontwerp en Communicatie op 9 september 2011. Universiteit Utrecht 2011.
- **Leenders en Braakman 2021**: Leenders en Braakman aan het woord in het artikel 'Hoge Raad zet Belastingdienst op het spoor van vertrouwensherstel' op TaxLive van 16 november 2021, te raadplegen via [https://www.taxlive.nl/nl/documenten/nieuws/hoge-raad-zet-belastingdienst-op-het-spoor-van-vertrouwensherstel/\(laatstelijk-31-januari-2022\)](https://www.taxlive.nl/nl/documenten/nieuws/hoge-raad-zet-belastingdienst-op-het-spoor-van-vertrouwensherstel/(laatstelijk-31-januari-2022)).
- **Lexplicatie**, Bronnen en citaten bij: Wet openbaarheid van bestuur, Artikel 8 (geraadpleegd 4 juni 2021).
- **Lokin 2018**: M. H. A. F. Lokin, *Wendbaar wetgeven* (diss. VU), 2018.
- **Loth 1991**: M.A. Loth Recht & Taal Recht en taal. Een kleine methodologie, 1991.
- **Lubbers 2000**: A.O. Lubbers, *Foutenleer* (diss. Rotterdam), Deventer: Kluwer 2000.
- **Van Lunteren 1986**: J.N. van Lunteren, 'Automatisering bij de belastingdienst (Inleiding, uitgesproken op het congres 'Automatisering in de fiscaliteit' op vrijdag 31 oktober 1986)', *WFR* 1986/1592.
- **Maarseveen, van 1983**: H.Th.J.F. van Maarseveen, 'Ten geleide', in: D.A. Donker & P.J. van den Hoven, *Recht spreken krom schrijven*, Deventer: Kluwer 1983.
- **Maley 2013**: Y. Maley, 'The language of the Law', in J. Gibbons (ed.), *Language and the Law*, New York: Routledge 2013.
- **Maley 1987**: Y. Maley, 'The Language of Legislation', *Language and Society* 16 (1987), p. 25-48.
- **Markkanen en Schröder 1997**: R. Markkanen en H. Schröder, *Hedging and Discourse: Approaches to the Analysis of Pragmatic Phenomen in Academic Texts*, Berlin, New York: De Gruyter 1997.
- **Marseille 1993**: T. Marseille, *Voorspelbaarheid van bestuurshandelen* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 1993.
- **McCready 2015**: McCready, *Reliability in pragmatics*, Oxford: Oxford University Press 2015.
- **McTear 2008**: McTear, 'Handling Miscommunication: Why Bother?', in: L. Dybkjær and W. Minker (eds.), *Recent Trends in Discourse and Dialogue*, Springer 2008, Chapter 5 (p. 101–122).
- **Mellinkoff 1963**: D. Mellinkoff, *The language of the Law*, Boston: Little Brown 1963.
- **Mens, van 1992**: K.L.H. van Mens, 'Openbaarheid van fiscaal bestuur: een pleidooi voor openheid', *WFR* 1992/1401.
- **Meijer e.a. 2014**: A. Meijer, S. Grimmelhuijsen, L. Nell and L. Lentz, 'Organizational arrangements for targeted transparency. Legal or communicative enactment of disclosure requirements', *Information Polity* 19 (2014) 115–127.
- **Meijerman 2021a**: V.L. Meijerman, 'Over menselijke maat, het recht en maatschappelijk debat', *WFR* 2021/213.
- **Meijerman 2021b**: V.L. Meijerman, 'Kwaliteit van fiscale wet- en regelgeving... alle ballen op de politiek? Verslag van de Ledenvergadering van de Vereniging voor Belastingwetenschap van 10 december 2020, inzake de kwaliteit van wetgeving', *WFR* 2021/9.

- **Mertens 2008:** A.L. Mertens, 'Maar waar kunnen we dan nog wel op vertrouwen?', *NTR* 2008/2424.
- **Meussen 2021:** G.T.K. Meussen, 'De menselijke belastinginspecteur', *WFR* 2021/96.
- **Meussen 2018:** G.T.K. Meussen, Magistratelijkheid (of rechtsstatelijkheid) van de belastinginspecteur, *FED* 2018/76.
- **Meuwese 2020:** A.C.M. Meuwese, 'De Belastingdienst als vertaler van wetgeving', *RegelMaat* 2020 (35) 1.
- **Michels 2006:** W.J. Michels, *Handboek communicatie*, Groningen: Wolters-Noordhoff b.v. 2006.
- **Michael e.a. 2016:** J. Michael, N. Sebanz and G. Knoblich, 'The Sense of Commitment: A Minimal Approach', *Frontiers in Psychology*, January 2016, Volume 6, Article 1968.
- **Michiels 2017:** L. Michiels, *Taal van het bestuursrecht*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2017.
- **Monroe 2017:** A. Monroe, 'Hidden in Plain Sight: IRS Publications and a New Path to Tax Reform', *Florida Tax Review* (21) 2017, Volume 1, p. 81-147.
- **Mooney 2004:** A. Mooney, 'Co-operation, violations and making sense', *Journal of Pragmatics* 36(2004) 899-920.
- **Nagelhout en Van Wordragen 2021:** S.V. Nagelhout en T.A.D. van Wordragen, 'Tijd voor een verdere codificatie van de algemene beginselen van behoorlijk bestuur?', *TFB* 2021/38.
- **Nationale Ombudsman 2018:** R.F.B. van Zutphen, 'Zoals de waard is, vertrouwt hij zijn gasten', in: *Vertrouwen in de overheid: Preadviezen uitgebracht door L.J.A. Damen, C.N.J. Kortmann, R.F.B. van Zutphen*, VAR-reeks 160, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2018.
- **Nationale Ombudsman 2019:** Nationale Ombudsman, Congresmagazine 'Wie doet er mee? Burger en overheid in 2030' (geraadpleegd via <https://www.nationaleombudsman.nl/system/files/bijlage/Congresmagazine%20Nationale%20ombudsman.pdf>, laatstelijk 30 oktober 2021).
- **Nationale Ombudsman 2015:** Jaarverslag Nationale Ombudsman 2015.
- **Nationale Ombudsman 2009:** Jaarverslag Nationale Ombudsman 2009, *Kamerstukken II* 2009/2010, 32322, nrs. 1-2.
- **Nationale Ombudsman**, Behoorlijkheidswijzer (juni 2019) te raadplegen via www.nationaleombudsman.nl
- **NDFR deel Formeel belastingrecht, Vertrouwensbeginsel:** R.E.C.M. Niessen, E.B. Pechler, A.J.H. van Suilen (red.), *NDFR deel Formeel belastingrecht, Kader ABBB: Vertrouwensbeginsel*, SDU (digitaal geraadpleegd, laatstelijk 31 januari 2022).
- **Nederlandse Taalunie 1989a:** Nederlandse Taalunie, *Taalzorg: Overheid en Burger I*, Den Haag: Stichting Bibliographia Neerlandica 1989.
- **Nederlandse Taalunie 1989b:** Nederlandse Taalunie, *Taalzorg: Overheid en Burger II*, Den Haag: Stichting Bibliographia Neerlandica 1989
- **Nefkens 2020:** A.T.P. Nefkens, 'Kroniek algemene beginselen van behoorlijk bestuur', *TFB* 2020/28.
- **Nicolai 1990:** P. Nicolai, *Beginselen van behoorlijk bestuur*, Deventer: Kluwer 1990.
- **Niessen 1982:** R.E.C.M. Niessen, 'Verslag van het Symposium Fiscale Rechtshulp', *WFR* 1982/726.

- **Niessen 1997:** R.E.C.M. niessen, 'Fiscale problemen voor de 'gewone man'', *WFR* 1997/514.
- **Niessen 2012:** R.E.C.M. Niessen, 'Bronnen van algemene beginselen van behoorlijk bestuur Rechtsvinding in de fiscale rechtspraak'. in: L.E. de Groot-van Leeuwen & J.D.A. den Tonkelaar (red.), *Rechtsvinding op veertien terreinen* (Staat en Recht nr. 12), Deventer: Kluwer 2012 (p. 105-121).
- **Nijenhuis 2018:** E.M. Nijenhuis, 'De empathische Belastingdienst', *RegelMaat* 2018/33 (p. 143-156).
- **Nispen tot Sevenaer, van 1989:** W.E.M. van Nispen tot Sevenaer, 'De vertrouwensleer; een overzicht', *WFR* 1989/795.
- **Nobel 1982:** N. Nobel, 'Knelpunten bij de fiscale rechtshulp (Inleiding, gehouden op 21 mei 1982 te Leiden op het Symposium 'Fiscale rechtshulp'.)', *WFR* 1982/715.
- **Nooteboom 1980:** A. Nooteboom, 'Aard en omvang van belastingfraude in Nederland (Nagenoeg letterlijke tekst van een gastcollege aan de TH Twente op 20 oktober jl.)', *WFR* 1980/1209.
- **Oldenziel 1998:** H.A. Oldenziel, *Wetgeving en rechtszekerheid: een onderzoek naar de bijdrage van het legaliteitsvereiste aan de rechtszekerheid van de burger* (diss. Groningen), Deventer: Kluwer 1998.
- **Van Ommeren 2003:** F.J. van Ommeren, 'De rechtsstaat als toetsingskader', in: F.J. van Ommeren en S.E. Zijlstra (red.), *De rechtsstaat als toetsingskader*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2003, p. 7-23.
- **Overdijk 1993:** T. Overdijk, 'De inspecteur heeft voorlopig het laatste woord; de status van de informatie van belastingtelefoon, toelichting aangifteformulier', *Account* 1993/5.
- **OTS 2018:** Office of Tax Simplification, *Guidance for taxpayers: a vision for the future*, October 2018 (geraadpleegd laatstelijk 31 januari 2022 via https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/746076/OTS_Guidance_for_taxpayers_041018.pdf).
- **Overheidsbrede principes voor communicatie en dienstverlening (2020):** Overheidsbrede communicatie principes in <https://www.programmamenscentraal.nl/projecten-en-advies/overheidsbrede-principes> 24 september 2020).
- **Pander Maat & Van der Geest 2021:** Pander Maat & Van der Geest, *Monitor Begrijpelijke overheidsteksten. Onderzoeksrapport Centrum IT + Media*, Arnhem: HAN University of Applied Sciences.
- **Passchier 2020:** R. Passchier, 'Digitalisering en de (dis)balans binnen de trias politica', *Ars Aequi* oktober 2020 (p. 916-926).
- **Pauwels 2009:** M.R.T. Pauwels, *Terugwerkende kracht van belastingwetgeving: gewikt en gewogen: Een rechtstheoretisch onderzoek naar een methode voor vorming van wettelijk overgangsrecht in het belastingrecht* (diss. Tilburg), 2009.
- **Pechler 2021:** E.B. Pechler, 'Rechterlijke evenredigheidstoetsing van herstelsancties', *NLF-W* 2021/41.
- **Pechler 1999:** E.B. Pechler, *Ombudsvoorzieningen in de fiscaliteit* (diss. Rotterdam), Deventer: Kluwer 1999.

- **Peters en Den Hollander 2012:** R. G. P. Peters & J.C. den Hollander, 'De positie van de inspecteur in de Belastingdienst 1980 – 2010', *Informatief* (uitgave van Vereniging van Hogere ambtenaren bij het Ministerie van Financiën), 2012 (70), p. 10 – 16.
- **Pfeil 2009:** T. Pfeil, *Op gelijke voet, de geschiedenis van de Belastingdienst*, Deventer: Kluwer 2009,
- **Pieterse 2021:** L.J.A. Pieterse, *Fiscale methodologie, Over de kunst van het schrijven van papers en scripties*, Den Haag: Boom juridisch 2021.
- **Pieterse 2010:** L.J.A. Pieterse, 'Lees maar, er staat wat er staat', *NTFR* 2010/769.
- **Poelmann, in: *Cursus Belastingrecht FBR.4.2.0.B (bijgewerkt tot 2 februari 2021)*:** Poelmann, E., FBR.4.2.0.B Historische ontwikkeling in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus Belastingrecht*, Deventer: Wolters Kluwer (digitaal geraadpleegd, laatstelijk 31 januari 2022).
- **Poelmann, in: *Cursus Belastingrecht FBR.4.3.0 (actueel t/m 16 oktober 2021)*:** Poelmann, E., *Cursus Belastingrecht FBR.4.3.0* in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus Belastingrecht*, Deventer: Wolters Kluwer (digitaal geraadpleegd, laatstelijk 31 januari 2022).
- **Poelmann, in: *Cursus Belastingrecht FBR.4.3.0.B (actueel t/m 16 oktober 2021)*:** Poelmann, E., FBR.4.3.0.B Welke gedragingen kunnen vertrouwen wekken in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus Belastingrecht*, Deventer: Wolters Kluwer (digitaal geraadpleegd, laatstelijk 31 januari 2022).
- **Poelmann, in: *Cursus Belastingrecht FBR.4.3.1 (actueel t/m 16 oktober 2021)*:** Poelmann, E., FBR.4.3.1 Gewekt vertrouwen en bevoegdheid in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus Belastingrecht*, Deventer: Wolters Kluwer (digitaal geraadpleegd, laatstelijk 31 januari 2022).
- **Poelmann, in: *Cursus Belastingrecht FBR.4.3.2.A (actueel t/m 2 februari 2021)*:** Poelmann, E., FBR.4.3.2.A Karakter van beleidsregels in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus Belastingrecht*, Deventer: Wolters Kluwer (digitaal geraadpleegd, laatstelijk 31 januari 2022).
- **Poelmann, in: *Cursus Belastingrecht FBR.4.3.2.B (actueel t/m 2 februari 2021)*:** Poelmann, E., FBR.4.3.2.B Onderscheid wetsinterpreterende en goedkeurende beleidsregels in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus Belastingrecht*, Deventer: Wolters Kluwer (digitaal geraadpleegd, laatstelijk 31 januari 2022).
- **Poelmann, in: *Cursus Belastingrecht FBR.4.3.3.0 (bijgewerkt tot 12 december 2021)*:** Poelmann, E., FBR.4.3.3.0 Algemeen in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus Belastingrecht*, Deventer: Wolters Kluwer (digitaal geraadpleegd, laatstelijk 31 januari 2022).
- **Poelmann, in: *Cursus Belastingrecht FBR.4.3.3.A (bijgewerkt tot 12 december 2021)*:** Poelmann, E., FBR.4.3.3.A Jurisprudentie algemene inlichtingen in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus Belastingrecht*, Deventer: Wolters Kluwer (digitaal geraadpleegd, laatstelijk 31 januari 2022).
- **Poelmann, in: *Cursus Belastingrecht FBR.4.3.3.B (actueel t/m 12 december 2021)*:** Poelmann, E., *Cursus Belastingrecht*, FBR.4.3.3.B Voorwaarden voor gewekt vertrouwen bij individuele inlichtingen in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus Belastingrecht*, Deventer: Wolters Kluwer (digitaal geraadpleegd, laatstelijk 31 januari 2022).

- **Poelmann, in: *Cursus Belastingrecht* FBR.4.3.4.B (bijgewerkt tot 2 februari 2021):** Poelmann, E., FBR.4.3.4.B Voorwaarden voor de kwalificatie toezegging in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus Belastingrecht*, Deventer: Wolters Kluwer (digitaal geraadpleegd, laatstelijk 31 januari 2022).
- **Poelmann, in: *Cursus Belastingrecht* FBR.4.4.2 (actueel t/m 2 februari 2021):** Poelmann, E., FBR.4.4.2 Gelijkheidsbeginsel en bewijslast in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus Belastingrecht*, Deventer: Wolters Kluwer (digitaal geraadpleegd, laatstelijk 31 januari 2022).
- **Poelmann, in: *Cursus Belastingrecht* FBR.4.3.2.E (actueel t/m 2 februari 2021):** Poelmann, E., FBR.4.3.2.E De voorwaarden voor gewekt vertrouwen bij beleidsregels in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus Belastingrecht*, Deventer: Wolters Kluwer (digitaal geraadpleegd, laatstelijk 31 januari 2022).
- **Poelmann, in: *Cursus Belastingrecht* FBR.4.6.0.D (actueel t/m 2 februari 2021):** Poelmann, E., FBR.4.6.0.D Zorgvuldig informeren in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus Belastingrecht*, Deventer: Wolters Kluwer (digitaal geraadpleegd, laatstelijk 31 januari 2022).
- **Poelmann, in: *Cursus Belastingrecht* Archief 2019/FBR.4.3.3.0 (24 februari 2019):** Poelmann, E., *Cursus Belastingrecht* Archief 2019/FBR.4.3.3.0 in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus Belastingrecht*, Deventer: Wolters Kluwer (digitaal geraadpleegd, laatstelijk 31 januari 2022).
- **Poelmann 2021:** E. Poelmann, 'Van het zichtbaar afwegen van belangen', *TFB* 2021/8.
- **Poelmann2021b:** E. Poelmann, 'Uitvergroot: De menselijke maat: eerste fiscale gerechtelijke uitspraken', *V-N* 2021/21.0
- **Poelmann en Baron 2020a:** E. Poelmann & J.D. Baron, 'Principles always ring twice: de menselijke maat is willen en doen', *TFB* 2020/2.
- **Poelmann en Baron 2020b:** E. Poelmann & J.D. Baron, 'De menselijke maat past in rechtmatige rechtsvinding', *TFB* 2020/4.
- **Poelmann en Baron 2020c:** E. Poelmann & J.D. Baron, 'De voorgestelde zienswijzegelegenheid in de Awir als paradigmashift voor de Awb?', *TFB* 2020/41
- **Poelmann en Baron 2021:** E. Poelmann & J.D. Baron, 'Exceptieve toetsing: van de doorwerking van het algemene bestuursrecht in de fiscaliteit', *TFB* 2021/14.
- **Poelmann 2016:** E. Poelmann, 'Kroniek fiscaal bestuursprocesrecht', *TFB* 2016/8.
- **Post 2021:** D.R. Post, 'Een eenvoudige vraag met een eenvoudig antwoord...', *NTFR* 2021/2258.
- **Principia in de voorlichting van de rijksoverheid 2001:** Bijlage 6 bij het rapport van de Commissie Toekomst Overheidscommunicatie, Den Haag, 13 juni 2001 (geraadpleegd via www.rijksoverheid.nl > documenten, laatstelijk 17 juni 2020).
- **Pront-van Bommel 2006:** S. Pront-van Bommel, 'Rechtszekerheid in concreto. Aanspraak op gerichte informatie van het bestuursorgaan', *NTB* 2006/21, p. 146-152.
- **Raaijmakers, in: *Cursus Belastingrecht* FBR.3.6.0.C (actueel t/m 10 september 2021):** Raaijmakers, J.H.P.M., FBR.3.6.0.C Geheimhoudingsplicht Belastingdienst (art. 67 AWR) in: A.W. Hofman, M.L.M. van Kempen & A.C. Rijkers (red.), *Cursus Belastingrecht*, Deventer: Wolters Kluwer (digitaal geraadpleegd, laatstelijk 31 januari 2022).

- **Reilly 1987:** R.G. Reilly (ed.), *Communication Failure in Dialogue and Discourse*, Amsterdam: Elsevier Science Publishers B.V, 1987.
- **Renkema 1994:** J. Renkema, *Taal mag geen belasting zijn: een onderzoek-in-burger naar brieven van ambtenaren*, 's-Gravenhage: Sdu 1994.
- **Renkema 1989:** J. Renkema, 'Wat betekent 'moeilijke overheidstaal'?', in bundel: *De geletterde samenleving*, Den Haag: Ministerie van binnenlandse zaken 1989.
- **Renkema 2000a:** Passages uit een interview met Jan Renkema door Harrie van Rooij, *Belastingbulletin*, 'De milde taalrechter', editie *Bedrijfsvoering* nr. 10, december 2000 (ge raadpleegd 5 februari 2021 via <https://www.janrenkema.nl/pdf/interview/bb102000.pdf>).
- **Renkema 2000b:** J. Renkema, *Tussen de regels. Over het taalgebruik in bijsluiters, belastingformulieren en bijbelvertalingen*, Het Spectrum 2000.
- **Renkema 2001:** J. Renkema, 'Undercover research into text quality as a tool for communication management: The case of the Dutch tax department', in: D. Janssen & R. Neutelings (ed.), *Reading and Writing Public Documents*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company 2001, chapter 3 (p. 37-58).
- **Renkema 2004:** J. Renkema, *Introduction to discourse studies*, Amsterdam: John Benjamins 2004.
- **Renkema e.a. 2013:** J. Renkema, M. Heerkens & D. de Jong, *Belastingdienst schrijft burgertaal?*, Tilburg: Universiteit van Tilburg 2013.
- **Renkema 2009:** J. Renkema, 'Improving the Quality of Governmental Documents: A Combined Academic and Professional Approach', in: W. Cheng & K. C. C. Kong (eds.), *Professional communication: Collaboration between academics and practitioners*, Hong Kong: Hong Kong University Press 2009.
- **Renkema en Leuwerink 2011:** J. Renkema & K. R. Leuwerink, *Belastingdienst, let op je woorden! Een kwalitatief onderzoek naar de begrijpelijkheid van digitale informatie van de Belastingdienst*, Tilburg: Universiteit van Tilburg 2011.
- **Renkema e.a. 2012:** J. Renkema, M. Heerkens, K.R. Leuwerink, & I. Veringa, *Minder belasting door meer begrip*, Tilburg: Universiteit van Tilburg 2012.
- **Renkema & Schubert 2018:** J. Renkema & C. Schubert, *Introduction to Discourse Studies: New Edition: Vol. New edition*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company 2018.
- **Reugebrink 1984:** J. Reugebrink, 'De grondslag van de beroepshouding van de inspecteur', in: J.F.M. Giele (red.), *Van wet naar recht* (opstellen aangeboden aan Prof. Mr. J.P. Scheltens), Deventer: Kluwer 1984.
- **Reuvers 1985:** M.R. Reuvers, 'Relatieverbetering', *FED* 1985/555.
- **Reuvers 1992:** M.R. Reuvers, 'Belastingstatuut – Taxpayer's Bill of Rights', *FED* 1992/24.
- **Roose 2019:** H.M. Roose, *Heffingsmethoden, een valse dichotomie* (diss. Tilburg), 2019.
- **Röben 1992:** J.B.H. Röben, 'Enkele opmerkingen bij het belastingstatuut', *WFR* 1992/133.
- **Van Roij 2021:** W.A.P. van Roij, 'De rol van het Nederlandse evenredigheidsbeginsel in de Belastingrechtspraak', *NLF-W* 2021/40.
- **Van Rooij & Geurts 2014:** H.J.M. van Rooij & D. Geurts, 'Hoe de belastingheffer de mens ontdekt. Een praktijkperspectief op de relatie tussen belastingregels en belastinggedrag', *RegelMaat* 2014 (29) 2.

- **Van Rooij & Aarts 2014:** Rooij, H. van en N. Aarts, 'In dienst van beleid of in dienst van de democratie? Een studie naar de waarden achter overheidscommunicatie', *Bestuurswetenschappen* april 2014.
- **Roozendaal 2008:** B.J.P.G. Roozendaal, 'Enkele opmerkingen over actieve en passieve informatieverstrekking', *Overheid & Aansprakelijkheid* 2008/102.
- **Rustenburg 2020:** P. Rustenburg, *Een algemene normtheorie toegepast op open normen in het belastingrecht* (diss. Leiden), Den Haag: Boom juridisch 2020.
- **Rustenburg en Lubbers 2021:** P. Rustenburg en A.O. Lubbers, 'De hoeveelheidsnorm in het belastingrecht', *WFR* 2021/177.

- **Sanders en Jansen 2011:** T. Sanders & C. Jansen, 'Inleiding', in: C. Jansen & T. Sanders (red.), 'Themanummer Begrijpelijke taal', *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 33 (3) 2011 (p. 201-207).
- **Sanders en van Wijk 2002:** T. Sanders en C. van Wijk, *Taal en de cognitieve processen van productie en verwerking*, in: Th. Janssen (red.), *Taal in gebruik. Een inleiding in de taalwetenschap*, Sdu Den Haag 2002, hoofdstuk 3 (p. 45-60).
- **Sawyer 2013:** A. Sawyer, "Rewriting Tax Legislation – Can Polishing Silver Really Turn it into Gold?" *JlATax* 4; (2013) 15(1) *Journal of Australian Taxation* 1.
- **Van de Sande 2014:** S.A.L. van de Sande, 'Overheidsaansprakelijkheid voor het verstrekken van ongerichte informatie', in: T.W. Franssen e.a. (red.), *Op het grensvlak* (Van Ravels-bundel), IBR 2014, p. 187-196.
- **Van de Sande 2018:** S.A.L. van de Sande, 'Bolsius en Van Benten in een digitale wereld', in: R.J.N. Schlössels e.a. (red.), *In het nu, wat worden zal. Over toekomstig bestuursrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2018, p. 285-299.
- **Van de Sande 2019:** S.A.L. van de Sande, *Overheidsaansprakelijkheid voor het verstrekken van onjuiste informatie* (diss. Nijmegen), Deventer: Wolters Kluwer 2019.
- **Sarangi & Slembrouck 1996:** S. Sarangi & Slembrouck, *Language, bureaucracy and social control*, Real language series. London: Longman 1996.
- **Schelhaas 1976:** H. Schelhaas, *Overheidsvoorlichting en democratie*, Den Haag: Vuga 1976.
- **Scheltens 1978:** J. P. Scheltens, 'Wet en rechtsbeginselen', MBB juni 1978.
- **Scheltens 1988:** J.P. Scheltens, 'De belastingkamer van de Hoge Raad als rechtsvormend orgaan', in B. Baardman (red.), *De plaats van Hoge Raad in het huidige rechtsbestel*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1988 (p. 123-170).
- **Scheltema 2022:** M. Scheltema, 'Herijking hersteloperatie toeslagouders. Voorbode van een nieuwe bestuurscultuur?', *NTB* 2022/1.
- **Scheltema 2021:** M. Scheltema, 'Mag de rechtsstaat voor de burger worden gesloten? Bouwstenen voor een meer burgervriendelijk bestuursrecht', *Ars Aequi* september 2021 (p. 809-820).
- **Scheltema 2020a:** M. Scheltema, 'Handvatten voor vernieuwingen in het bestuursrecht', *NTB* 2020/256.
- **Scheltema 2020b:** M. Scheltema, *Een wet van Meeden en Perzen? Geen onwrikbare wet in het hedendaags bestuursrecht* (preadvies Nederlandse Vereniging voor Wetgeving), 2020, te vinden via www.nederlandseverenigingvoorwetgeving.nl.
- **Scheltema 2019a:** M. Scheltema, 'De responsieve rechtsstaat: het burgerperspectief', *NTB* 2019/24.

- **Scheltema 2019b**: M. Scheltema, 'Handvatten voor vernieuwingen in het bestuursrecht', *NTB* 2019/38.
- **Scheltema 2018**: M. Scheltema, 'Wetgeving in de responsieve rechtsstaat', *RegelMaat* 2018 (33) 3, p. 120-131.
- **Scheltema 2016**: M. Scheltema, 'De burger in de rechtsstaat: Alice in Wonderland?', *NTB* 2016/33.
- **Scheltema 2015**: M. Scheltema, 'Bureaucratische rechtsstaat of responsieve rechtsstaat?', *NTB* 2015/37.
- **Scheltema 1984**: M. Scheltema, 'Enkele gedachten over het vertrouwensbeginsel in het publiekrecht', *RMT* 1984/5-6.
- **Scheltema 1989**: M. Scheltema, 'De rechtsstaat', in: J.W. Engels e.a. (red.), *De rechtsstaat herdacht*, W.E.J. Tjeenk Willink, Zwolle 1989.
- **Scheltema 1997**: M. Scheltema, *De wondere wereld van het bestuursrecht* (afscheidsrede RUG), Deventer: Kluwer 1997.
- **Scheltema 1990**: M. Scheltema, 'Welke gevolgen verbindt het bestuursrecht aan beleid? (Bewerking van de op 9 maart 1990 gehouden voordracht op het symposium 'Gepubliceerd Beleid'. Met dank aan Monique Vroemen, student-assistente bestuursrecht in Groningen, voor de eerste uitwerking van het mondelinge betoog en voor de materiaalverzameling.)', *WFR* 1990/499.
- **Scherpenzeel, van 1991**: M.A.E. van Scherpenzeel (red.), *Overheid en burger: rechtstaal en communicatie*, Vereniging Algemeen Nederlands, Brussel 1991.
- **Schlössels 2004**: R.J.N. Schlössels, 'Dimensies van rechtsbeginselen. Enige observaties vanuit het bestuursrecht', in: R.J.N. Schlössels e.a.: *In beginsel. Over aard, inhoud en samenhang van rechtsbeginselen in het bestuursrecht*, Deventer Kluwer 2004.
- **Schlössels 2020**: R.J.N. Schlössels, 'Het ongrijpbare burgerperspectief...', *NTB* 2020/170.
- **Schlössels 2013a**: R.J.N. Schlössels, 'Beginselen van behoorlijk bestuur', *NTB* 2013/41.
- **Schlössels 2013b**: R.J.N. Schlössels, 'Afkoopbaar vertrouwen?', *Gemeentestem* 2013/101.
- **Schlössels 2011**: R.J.N. Schlössels, 'Beginselen van behoorlijk bestuur', *NTB* 2011/23.
- **Schlössels, e.a. 2019**: R.J.N. Schlössels, R.J.B. Schutgens & S.E. Zijlstra, *Bestuursrecht in de sociale rechtsstaat. 2. Rechtsbescherming, Overheidsaansprakelijkheid* (Handboeken staats- en bestuursrecht), Deventer: Wolters Kluwer 2019 (digitaal geraadpleegd).
- **Schlössels e.a. 2013**: R.J.N. Schlössels e.a., *Kern van het bestuursrecht*, Den Haag: Boom 2013,
- **Van Wijk, Konijnenbelt en Van Male 2014**: Van Wijk, Konijnenbelt & Van Male, *Hoofdstukken van bestuursrecht*, Deventer: Kluwer 2014.
- **Van Wijk/Konijnenbelt en Van Male 2011**: W. Konijnenbelt en R. van Male, *Hoofdstukken van bestuursrecht*, Amsterdam: Reed Business 2011.
- **Schlössels en Zijlstra 2017**: R.J.N. Schlössels & S.E. Zijlstra, *Bestuursrecht in de sociale rechtsstaat. 1. Grondslagen, begrippen, normering, organisatie, wetgeving, uitvoering, handhaving* (Handboeken staats- en bestuursrecht), Deventer: Wolters Kluwer 2017.
- **Scholten 1971**: W. Scholten, 'Belastingen en publiciteit (rede van mr. W. Scholten, staatssecretaris van Financiën, ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van het Weekblad voor Fiscaal Recht op 17 december 1971)', *WFR* 1971/985.

- **Schonis 2009:** H.N.M. Schonis, 'Vergoeding proceskosten; een onbevredigende regeling', in L.J.A. Pieterse (red.), *Draaicirkels van formeel belastingrecht. Opstellen, aangeboden aan prof.dr.mr. R.E.C.M. Niessen*, Amersfoort: Sdu Uitgevers 2009.
- **Schneider e.a. 2010:** Schneider, S., Mihatsch, W., & Kaltenböck, G., *New Approaches to Hedging*, Bingley, UK: Brill 2010.
- **Schram 2012:** F. Schram, *Burger en bestuur. Een introductie tot een complexe verhouding*, Brussel: Uitgeverij Politeia NV 2012.
- **Schrama 2007:** W.M. Schrama, 'Een multidisciplinaire benadering van het ongehuwd samenleven. Meerwaarde en minpunten van de combinatie van juridisch en sociaal-wetenschappelijk onderzoek', *Ars Aequi* 56 (2007) 11, p. 869-876.
- **Schut 1974:** H.A.W. Schut, 'Is de belastingadministratie gebonden aan door haar verstrekte met de wet strijdige inlichtingen?', *WFR* 1974/817.
- **Schuurs en De Groot 2013:** Schuurs en De Groot, 'Genreanalyse', in J. Karreman en R. van Enschoot (red.), *Tekstanalyse*, Assen: Van Gorkum 2013.
- **Senft 2014:** G. Senft, *Understanding Pragmatics*, London: Routledge 2014.
- **Shapiro 2015:** Dashiell C. Shapiro, 'Can Taxpayers Rely on IRS Form Instructions?', 149 *Tax Notes* 945 (2015).
- **Siepel e.a. 2012:** H. Siepel e.a., *Congruente overheidscommunicatie*, Bussum: Coutinho 2012.
- **Soest van, 1958:** J. van Soest, *De vorming van stellig belastingrecht door de uitvoerende macht. Openbare les uitgesproken bij de officiële aanvaarding van het ambt van lector in het belastingrecht aan de Rijksuniversiteit te Utrecht op woensdag 19 februari 1958*, Kluwer: Deventer 1958.
- **Soest van, 1973:** J. van Soest, *De directe werking van rechtsbeginselen in het stellige belastingrecht*, FED B.V., Deventer 1973
- **Simpson & Mayr 2010:** Simpson & Mayr, *Language and Power*, London: Routledge 2010.
- **Smit 1984a:** J.A. Smit, 'Gerechvaardigd vertrouwen op een kenbaar onjuiste toezegging?', *WFR* 1984/118.
- **Smit 1984b:** H. Smit, 'De opmars van het gelijkheidsbeginsel', in: J.F.M. Giele (red.), *Van wet naar recht* (opstellen aangeboden aan Prof. Mr. J.P. Scheltens), Deventer: Kluwer 1984.
- **Smit 2012:** J.A. Smit, *Nationale ombudsman en fiscaliteit* (diss. Rotterdam), Fed fiscale brochures, Deventer: Kluwer 2012.
- **Spanjers 2020:** M.P.A. Spanjers, 'Belastingheffing zonder Belastingdienst', *WFR* 2020/115.
- **Spanjers 2017:** M.P.A. Spanjers, 'Verbod op belastingadvies', *WFR* 2017/156.
- **Sperber & Wilson 1986:** D. Sperber & D. Wilson, *Relevance. Communication and Cognition*, Oxford 1986.
- **Sprenger 2016:** J. Sprenger, *De moeizame slag om het publiek vertrouwen. Beschrijving en analyse van de communicatie van het Rijk tussen 1995 en 2010*, uitgave in eigen beheer, 2016.
- **Stappers 1994:** J. Stappers, 'De definities van communicatie', in: F. van Raaij e.a. (red.), *Communicatie en informatie, een stand van zaken*, Houten: Bohn Stafleu Van Loghum 1994.
- **Steehouder 1995:** M.F. Steehouder, 'Taal en invulgemak van formulieren', in: Stichting Landelijke aangiftedag 1995, *Een tijger van papier. Communicatie tussen de Belastingdienst en de onvermogen belastingplichtige. Verschenen ter gelegenheid van het Landelijke*

- Aangiftedag Congres 18 maart 1995*, Elsevier Belastingalmanak, Noordwijk: Drukkerij Dekker & Co. 1995 (p. 17-26).
- **Steehouder 1988**: Steehouder, M.F., 'Begrijpelijker voorlichting over wetten en regelingen met behulp van stroomschema's', *Communicatief* 1, (1988) 59-64.
 - **Steehouder e.a. 2016**: M. Steehouder, C. Jansen, J. Mulder, L. van Gulik, E. van der Pool, W. Zeijl, *Leren communiceren*, Groningen: Noordhoff Uitgevers 2016.
 - **Steehouder en Jansen 1986**: Jansen, C. & Steehouder, M., 'Van regeling naar voorlichtingstekst. Een formele procedure voor het construeren van een gewenst handelingsverloop als basis voor een instructieve voorlichtingstekst', *Tijdschrift voor taalbeheersing* 8 (1986), p. 127-147.
 - **Van Steenberg 2013**: A.K.J.M. van Steenberg, *Legitimiteit en fiscale rechtshandhaving* (diss. Tilburg), Centrum voor Kennis en Communicatie Belastingdienst, Utrecht 2013.
 - **Stevens 1990**: L.G.M. Stevens, 'Vorming en publikatie van fiscaal beleid', *WFR* 1990/512.
 - **Stevens 2016**: L.G.M. Stevens, *Geloofwaardig belasting heffen*, Deventer: Wolters Kluwer 2016.
 - **Stevens 2017**: L.G.M. Stevens, 'Iedere burger wordt geacht de wet te kennen', *WFR* 2017/80.
 - **Stevens 2018**: L.G.M. Stevens, 'Behoeft aan fiscale rechtsbescherming zal alleen maar groter worden', *WFR* 2018/236.
 - **Stichting Landelijke aangiftedag 1995**: Stichting Landelijke aangiftedag 1995, *Een tijger van papier. Communicatie tussen de Belastingdienst en de onvermogen belastingplichtige. Verschenen ter gelegenheid van het Landelijke Aangiftedag Congres 18 maart 1995*, Elsevier Belastingalmanak, Noordwijk: Drukkerij Dekker & Co. 1995.
 - **Stouthart 2020**: Y. Stouthart, 'Informatiepagina Belastingdienst over Mandatory Disclosure Rules/DACG', *NLF* 2020/0375.
 - **Taylor 1992**: T.J. Taylor, *Mutual misunderstanding*, London: Routledge 1992.
 - Themanummer over de Kinderopvangtoeslagenaffaire in het *Nederlands Tijdschrift voor Bestuursrecht* 2021, Aflevering 3 (59-101).
 - Themanummer 'Recht en taal' in *Ars Aequi* juli 2015.
 - Themanummer over het vertrouwensbeginsel in *RMThemis* 1984/5-6.
 - **Tiersma 2000**: P.M. Tiersma, *Legal Language*, Chicago and London: The University of Chicago Press 2000.
 - **Tomasello 2009**: M. Tomasello, *Why we Cooperate*, Cambridge, Mass. London, England: The MIT press 2009.
 - **Van Triet 2021**: N. van Triet, 'De toepassing van het vertrouwensbeginsel sinds de Dakterras-uitspraak. Over burgervriendelijkheid en rechtseenheid', *JBPLUS* 2021/4.
 - **Uitgangspunten Overheidscommunicatie (2017)**: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/richtlijnen/2010/12/09/uitgangspunten-overheidscommunicatie> (laatstelijk geraadpleegd 31 januari 2022).
 - **Vakstudie Algemeen Deel, art. 11 AWR, aant. 1.11 (online, actueel t/m 28 januari 2022)**: Vakstudie Algemeen Deel, F.W. Jongbloed, P. Koedood, I.J. Krukkert (red.), *Fiscale Encyclopedie De Vakstudie Algemeen Deel*, Deventer: Wolters Kluwer.

- **Veerman 2018:** G.J. Veerman, *Hoe bereik je als wetgever de burgers – een essay*, Publicatiereeks Recht en Overheid nr. 3., Den Haag 2018.
- **Vucsan 1996:** R. L. Vucsan (editor), *De Awb-mens: boeman of underdog? Opstellen aangeboden aan Leo Damen*, *Ars Aequi* 1996.
- **Verbeek 2005:** J. Verbeek, 'Een dienstverlenende rechtshandhaver. De Belastingdienst maakt het makkelijker', *RVD-Communicatiereeks Platform* 2005 nummer 4 (p. 12-17).
- **Verburg 1996:** J. Verburg, 'Over generieke eenvoud gesproken', *WFR* 1996/1703.
- **Verhagen 2019:** A. Verhagen, '50 years of dichotomies – misunderstandings and the relevance of lexical semantics', in: Janine Berns & Elena Tribushinina (eds.), *Linguistics in the Netherlands 2019*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, p. 60-66.
- **Verhagen 2002:** A. Verhagen, 'Retorica en Cognitie', in: Th. Janssen (red.), *Taal in gebruik. Een inleiding in de taalwetenschap*, Sdu Den Haag 2002, hoofdstuk 5 (p. 77-96).
- **Verhagen 2012:** A. Verhagen, blog op Taalcanon 'Waarom drukt taal nooit precies uit wat je bedoelt', geraadpleegd via <http://www.taalcanon.nl/vragen/waarom-drukt-taal-nooit-precies-uit-wat-je/>, (laatstelijk geraadpleegd 26 januari 2022).
- **Verheij 1997:** N. Verheij, 'Vertrouwen op de overheid. Het vertrouwensbeginsel in het Nederlandse staats- en bestuursrecht', in: J.B.M. Vranken, N. Verheij & J. de Hullu, *Vertrouwensbeginsel en rechtszekerheid in Nederland* (preadvies voor de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland), Deventer: W.E.J. Tjeenk Willink 1997, p. 43-90.
- **Verheij 2018:** N. Verheij, 'Is het bestuursrecht te vertrouwen? Bespreking VAR-preadviezen "Het vertrouwensdilemma" en "Is de burger triple A: alert, argwanend, assertief of raakt hij lost in translation?"', *NTB* 2018/24.
- **Vogelaar 1955:** G.A.M. Vogelaar, *Systematiek en spelregels van de overheidsvoorlichting* (diss. Utrecht), Den Haag: Martinus Nijhoff 1955.
- **Vording 2018:** Vording, 'Fiscale beleidsnotities 2019', *WFR* 2018/179.
- **Vording en Lubbers 2008:** H. Vording en A.O. Lubbers, 'Terugkoppeling door de Commissie voor de Verzoekschriften', in: J.L.M. Gribnau, A.O. Lubbers en H. Vording, *Terugkoppeling in het belastingrecht*, Amersfoort: Sdu 2008, hoofdstuk 7.
- **De Vos 2011:** N.A. de Vos, *Europeanisering van het vertrouwensbeginsel* (diss. Tilburg), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2011.
- **De Vries 2020:** R. de Vries, 'Wensdenken over belastingen, verkeerd lezen en fiscale misverstanden', *WFR* 2020/203.
- **Wagenaar 1997:** M. Wagenaar, *De Rijksvoorlichtingsdienst: geheimhouden, toedekken en openbaren* (diss. Leiden), Den Haag: Sdu 1997.
- **Wattel 1990:** P.J. Wattel, 'Verhaal van rechtsbijstandkosten in fiscale zaken via de burgerlijke rechter', *NJB* 1990/5.
- **Wattel 1991:** P.J. Wattel, 'Relativering van formele rechtskracht en een omgekeerde twee-wegenleer', *WFR* 1991/123.
- **Van Woerkum 1982:** C.J.M. van Woerkum, *Voorlichtingskunde en massacommunicatie* (diss. Wageningen), 1982.
- **Van Woerkum en Kuiper 1995:** C.M.J. van Woerkum en D. Kuiper, *Voorlichtingskunde, een inleiding*, Houten: Bohn Stafleu Van Loghum 1995.

- **Wolthuis 1995:** B.H.M Wolthuis, 'Gewone belastingconsument meer informatie geven', in Stichting Landelijke aangifte­dag 1995, *Een tijger van papier. Communicatie tussen de Belastingdienst en de onvermogen­de belastingplichtige. Verschenen ter gelegenheid van het Landelijke Aangifte­dag Congres 18 maart 1995*, Elsevier Belastingalmanak, Noordwijk: Drukkerij Dekker & Co. 1995 (p. 33-37).
- **Wopereis 1996:** L.W.M. Wopereis, De grondslagen en grenzen van de overheidsvoorlichting (diss. UvA), Vakgroep Staatsrecht 1996.
- **Witteveen 1992:** W.J. Witteveen, 'Delegeren is communiceren', in: R.G. Mazel & W.J. Witteveen, *Delegatie van wetgevende bevoegdheid* (preadviezen vereniging voor wetgeving en wetgevingsbeleid), Alphen aan den Rijn: Samsom.
- **Witteveen 2010:** W.J. Witteveen, *Het wetgevend oordeel*, Boom Juridische uitgevers, Den Haag 2010.
- **Van Wijk/Konijnenbelt & Van Male 2014:** Van Wijk, Konijnenbelt & Van Male, *Hoofdstukken van bestuursrecht*, Deventer: Kluwer 2014.
- **Zelenak 2017:** L. Zelenak, 'The Uses and Abuses of Simplicity', *Emory Law Journal Online* 66 (2017) 2011.
- **Zijlstra 2020:** S.E. Zijlstra, 'Niet weten is zéker geen doen', *NTB* 2020/233
- **Zijlstra 2012:** S.E. Zijlstra, *De waarde van wetgevingstechniek*, Preadvies Christen Juristen Vereniging 2012.
- **Zoetmulder 2018:** Interview met voorzitter Zoetmulder van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs 'Zelfs expert snapt het niet meer: "Belasting moet veel simpeler"' in De Telegraaf van 23 november 2018 (www.telegraaf.nl/financieel/2832770/zelfs-expert-snapt-het-niet-meer-belasting-moet-veel-simpeler, geraadpleegd op 3 januari 2020).
Zwemmer 2010: Discussiebijdrage Prof.Dr.J.W. Zwemmer aan de Bespreking Preadvies 'Belastingheffing en Ethiek', Vereniging voor Belastingwetenschap 10 December 2010 (geraadpleegd laatstelijk 31 januari 2022 via <http://www.profdrdbullprijs.nl/sites/default/files/Discussiebijdrage%20Prof.J.W.Zwemmer%20aan%20de%20%20%20Bespreking%20Preadvies%20Belastingheffing%20en%20Ethiek.pdf>).

Stukken Belastingdienst

Plannen en documenten

- Belastingdienst Jaarplan 2022.
- Belastingdienst Jaarplan 2021.
- Belastingdienst Jaarplan 2020.
- Belastingdienst Jaarplan 2019.
- Belastingdienst Bedrijfsplan 2007-2011.
- Belastingdienst Bedrijfsplan 2006-2010.
- Belastingdienst Bedrijfsplan 2005-2009.
- Belastingdienst Bedrijfsplan 2003-2007.
- Belastingdienst Beheersverslag 2011.
- Belastingdienst Beheersverslag 2004.
- Belastingdienst Beheersverslag 2003.
- Belastingdienst Beheersverslag 2001.
- Belastingdienst, Beheersverslag Belastingdienst 2007 en Bedrijfsplan 2008-2012.

- **Belastingdienst, Bedrijfs- en personeelsplan Belastingdienst 1989:** Belastingdienst, Bedrijfs- en personeelsplan Belastingdienst 1989-1992 (1989).
- **Handhavingsstrategie Belastingdienst 2017:** Belastingdienst, Handhavingsstrategie Belastingdienst 2017, uitgegeven in september 2016.
- **Handhavingsbrief Belastingdienst 2018:** Belastingdienst, Handhavingsbrief Belastingdienst 2018 Dienstverlening, toezicht en opsporing, uitgegeven in december 2017.
- **Belastingdienst, Uitvoerings- en Handhavingsstrategie 2022:** Belastingdienst, Uitvoering, dienstverlening, toezicht en opsporing bij de Belastingdienst, Uitvoerings- en Handhavingsstrategie, januari 2022.
- **Meerjarenvisie Belastingdienst 2020-2025:** Belastingdienst, (Door)bouwen aan de toekomst, Meerjarenvisie Belastingdienst 2020-2025, 16 oktober 2020.
- **Belastingdienst, brochure 'Welke rechten heeft u bij de Belastingdienst?', 2014:** Belastingdienst, brochure 'Welke rechten heeft u bij de Belastingdienst?', kenmerk AL 532 – 1Z*7FD, 2014 (geraadpleegd via <https://docplayer.nl/132744-Welke-rechten-heeft-u-bij-de-belastingdienst.html> (laatstelijk geraadpleegd 1 november 2021)).
- Belastingdienst Handboek Controle 2020.

Rapportages

- Belastingdienst, Fiscale Monitor 2020, via <https://over-ons.belastingdienst.nl/ontdek-meer-over-de-belastingdienst/hoe-ziet-nederland-de-belastingdienst-2/> (geraadpleegd 16 juni 2021).
- Belastingdienst 3^e Voortgangsrapportage 2020: brief van staatssecretaris Vijlbrief van Financiën – Fiscaliteit en Belastingdienst en staatssecretaris Van Huffelen van Financiën – Toeslagen en Douane van 15 juni 2021, kenmerk 2021-0000110633, Bijlage 1 – 3e Voortgangsrapportage Belastingdienst, Toeslagen en Douane 2020.
- Beleidsdoorlichting Dienstverlening Belastingdienst 2020: Panteia, Eindrapportage Beleidsdoorlichting Dienstverlening Belastingdienst Zoetermeer, 30 september 2020.
- Beleidsdoorlichting Dienstverlening Belastingdienst 2015: Belastingdienst, Beleidsdoorlichting Dienstverlening Belastingdienst 2015.
- Belastingdienst Beleidsdoorlichting Compliance 2010: Belastingdienst, Doorlichting algemene beleidsdoelstelling Belastingdienst, Ministerie van Financiën, Directoraat-Generaal Belastingdienst november 2010.
- Belastingdienst, 2e Halfjaarsrapportage (4 juni 2008).
- Belastingdienst, 3e Halfjaarsrapportage (2 december 2008).
- Belastingdienst, 7e Halfjaarsrapportage (23 december 2010).
- Belastingdienst, 10e Halfjaarsrapportage (11 juni 2012).
- Belastingdienst, 13e Halfjaarsrapportage (20 maart 2013).
- Belastingdienst, 14e Halfjaarsrapportage (2 oktober 2014).
- Belastingdienst, 18e Halfjaarsrapportage (4 november 2016).
- Doorlichting algemene beleidsdoelstelling Belastingdienst 2010: Ministerie van Financiën, Directoraat-Generaal Belastingdienst, november 2010, geraadpleegd via <https://archief.rijksbegroting.nl/binaries/pdfs/beleidsdoorlichtingen/beleidsdoorlichtingen-06-2010/fin-beleidsdoorlichting-belastingdienst.pdf> (laatstelijk 30 januari 2022).
- Rapportage inventarisatie taken Belastingdienst 2022 <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/01/31/aanbiedingsbrief-bij-jaarplan-belastingdienst-2022>.

- Handelingsperspectieven voor de fundamentele transformatie van de Belastingdienst 2020: EY rapport 'Handelingsperspectieven voor de fundamentele transformatie van de Belastingdienst 2020' 24 nov 2020 (<https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2020/12/07/aanbiedingsbrief-ey-rapport-over-de-fundamentele-transformatie-van-de-dienstverlening-bij-belastingdienst-toeslagen-en-douane/aanbiedingsbrief-ey-rapport-over-de-fundamentele-transformatie-van-de-dienstverlening-bij-belastingdienst-toeslagen-en-douane.pdf>);
- Ministerie van Financiën maart 2020, 'Belastingonderzoek onder Nederlanders' uitgevoerd door Blauw.
- 2e Voortgangsrapportage: Tweede Voortgangsrapportage Belastingdienst 2020 van 25 november 2020.
- Fundamentele Transformatie Dienstverlening Belastingdienst – Knelpuntanalyse 2020: Rapport EY, Knelpuntenanalyse als basis voor de fundamentele transformatie van de dienstverlening Belastingdienst (Belastingdienst, 26 augustus 2020), *Kamerstukken I* 2020/2021, 31066 nr. O, kenmerk BLG947606 (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-947606> geraadpleegd 10 juni 2021)
- Rapportage kernboodschappen Belastingdienst 2018: in opdracht van het Ministerie van Financiën uitgevoerde publieksonderzoek naar de kernboodschappen van de Belastingdienst, door Ferro Explore, 24 april 2018, 'Rapportage kernboodschappen Belastingdienst' (<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/04/24/kernboodschappen-belastingdienst>, geraadpleegd op 25 augustus 2020)

Stukken communicatie en dienstverlening

- **Belastingdienst, Visie en ambitie dienstverlening 2021:** Visie en ambitie dienstverlening Belastingdienst, Basisdocument augustus 2021.
- **Belastingdienst Jaarplan Communicatie 2020:** Belastingdienst, Jaarplan communicatie Belastingdienst 2020, versie 1.0.
- **Belastingdienst Merkgids 2020:** Belastingdienst, Belastingdienst merkgids, Iedereen draagt bij aan onze identiteit, Versie 1.0, Februari 2020.
- **Belastingdienst, Taal- en Tekstafspraken 2014:** Belastingdienst, Taal- en tekstafspraken Belastingdienst, kenmerk 20140826, 2014.
- **Communicatierichtlijnen voor Belastingdienstteksten 2014:** Belastingdienst, Taal- en tekstafspraken Belastingdienst (kenmerk 20140826), onderdeel 'Communicatierichtlijnen voor Belastingdienstteksten', p. 4.
- **Belastingdienst, Corporate verhaal Belastingdienst 2018:** Belastingdienst, Corporate verhaal Belastingdienst 2018, versie 1.0.
- **Belastingdienst, Communicatiebeleid 2018-2021:** Belastingdienst Notitie Communicatiebeleid Belastingdienst, 5 juli 2018.
- **Strategie interactie Belastingdienst met burgers, bedrijven en hun intermediairs 2018:** Belastingdienst Strategie interactie Belastingdienst met burgers, bedrijven en hun intermediairs juni 2018.
- **Belastingdienst Notitie Herijking merkverhaal en publiekscommunicatie 2017:** Belastingdienst Notitie communicatieve richting: Herijking merkverhaal en publiekscommunicatie Belastingdienst, 23 februari 2017.

- **Belastingdienst Visiedocument Mutichannelmanagement 2011:** Belastingdienst Visiedocument Mutichannelmanagement, maart 2011.
- **Belastingdienst Notitie inzet sociale media door de Belastingdienst 2011:** Belastingdienst Notitie inzet sociale media door de Belastingdienst, kenmerk DBG/2011/2706, 14 juni 2011.
- **Belastingdienst, Nota Diensten en dreigementen 2009:** Belastingdienst Nota Diensten en dreigementen, versie 9 november 2009.
- **Belastingdienst, Nota Nabij en vertrouwd 2006:** Belastingdienst Nota Nabij en vertrouwd, 1 mei 2006.
- **Belastingdienst, Nota Handhavingscommunicatie 2002:** Belastingdienst Nota Handhavingscommunicatie, 16 september 2002.
- **Belastingdienst Bedrijfsplan Externe communicatie 2003-2007:** Belastingdienst Bedrijfsplan externe communicatie 2003-2007, versie 7 juni 2002.
- Belastingdienst Beleidsplan Communicatie 2011-2015.
- Belastingdienst Beleidsplan Communicatie en Dienstverlening 1998-2002.
- Belastingdienst Beleidsplan Communicatie en Dienstverlening 1997-2001.
- Belastingdienst Beleidsplan Diensten en communicatie 1996-2000 (1995).
- Belastingdienst Beleidsplan Diensten en communicatie 1995-1999 (1994).
- Belastingdienst Beleidsplan Diensten en communicatie 1993-1997 (1992).
- Belastingdienst Communicatieplan 1992.
- **Belastingdienst Beleidsplan diensten en communicatie 1990-1994:** Directie Planning, Financiën en Control, Beleidsplan diensten en communicatie 1990-1994.
- **Huisstijl Belastingdienst 1987-1994:** BRS Premssela Vonk, Huisstijl Belastingdienst 1987-1994 (kk09x050, 10.2.1994).

Websites Rijkshuisstijl Belastingdienst¹

- Belastingdienst, Communicatiedoelstellingen (laatstelijk geraadpleegd april 2020). Digitaal geraadpleegd via www.rijkshuisstijl.nl > organisatiespecifieke richtlijnen > Belastingdienst.
- Belastingdienst, Schrijfwijze woorden en begrippen (laatstelijk geraadpleegd april 2020). Digitaal geraadpleegd via www.rijkshuisstijl.nl > Organisatiespecifieke richtlijnen > Belastingdienst > Taalgebruik Belastingdienst > Huisstijl taal Belastingdienst > Schrijfwijze woorden en begrippen.
- Taalgebruik Belastingdienst (laatstelijk geraadpleegd april 2020). Digitaal geraadpleegd via www.rijkshuisstijl.nl > Organisatiespecifieke richtlijnen > Belastingdienst > Taalgebruik Belastingdienst.
- Inhoud Taalgebruik Belastingdienst (laatstelijk geraadpleegd april 2020). Digitaal geraadpleegd via www.rijkshuisstijl.nl > Organisatiespecifieke richtlijnen > Belastingdienst > Taalgebruik Belastingdienst > Inhoud taalgebruik Belastingdienst.
- Belastingdienst, Lezergericht (laatstelijk geraadpleegd 30 mei 2019). Digitaal geraadpleegd via www.rijkshuisstijl.nl: zie ook Rijkshuisstijl>Organisatiespecifieke richtlijnen> Belastingdienst, Caribisch Nederland, Douane, FIOD en Toeslagen>Taalgebruik Belastingdienst>Communicatiedoelstellingen van de Belastingdienst> Taalwijzer Belastingdienst: Lezergericht.

1 Geraadpleegd in april 2020. In 2021 zijn de websites niet meer toegankelijk zonder account.

- Belastingdienst, Huisstijlwijzer checklist taal (geraadpleegd op 19 december 2019) via www.rijkshuisstijl.nl/organisatiespecifieke-richtlijnen/belastingdienst/taalgebruik-belastingdienst/checklist-taal.
- Belastingdienst, Terminologie en jargon (laatstelijk geraadpleegd april 2020). Digitaal geraadpleegd via www.rijkshuisstijl.nl > Organisatiespecifieke richtlijnen > Belastingdienst > Taalgebruik Belastingdienst >
- Belastingdienst, Formulering en Toon > Terminologie en jargon (laatstelijk geraadpleegd april 2020). Digitaal geraadpleegd via www.rijkshuisstijl.nl > Organisatiespecifieke richtlijnen > Belastingdienst > Formulering en Toon.
- Taalwijzer Belastingdienst (geraadpleegd 30 mei 2019). Digitaal geraadpleegd via www.rijkshuisstijl.nl >> Organisatiespecifieke richtlijnen> Belastingdienst, Caribisch Nederland, Douane, FIOD en Toeslagen> Taalgebruik Belastingdienst> Communicatie-doelstellingen van de Belastingdienst> Taalwijzer Belastingdienst.

Kamerstukken en Kamerbrieven

- Advies Raad van State bij Overige fiscale maatregelen 2022, *Kamerstukken II* 2021/2022, 35928, nr. 4.
- Advies van de Raad van State bij het Belastingplan 2019, *Kamerstukken II* 2018/2019, 35026, nr. 4.
- **Belastingstatuut 1991**: 'Belastingstatuut', neergelegd in de brief van de staatssecretaris van Financiën 12 november 1991, nr. AFZ 91/8296, V-N 1992/2511, 21
- Brief van staatssecretaris van Financiën Vijlbrief met reactie van 28 september 2021, kenmerk 2021-0000193425.
- Brief van Staatssecretaris Vijlbrief van Financiën van 20 februari 2020, nr. 2020-0000027577, V-N 2020/12.3.
- Brief staatssecretaris Toeslagen en Douane Van Huffelen van 29 juni 2021, nr. 2021-0000126162, V-N 2021/31.17 (Stand van zaken maatregelen kabinetsreactie op het rapport van de Parlementaire Onderzoekingscommissie Kinderopvangtoeslag)
- Brief van 12 maart 2021 van de staatssecretaris van Financiën – Fiscaliteit en Belastingdienst J.A. Vijlbrief en de staatssecretaris van Financiën – Toeslagen en Douane Van Huffelen, 'Overzicht van wetten waar de Belastingdienst zich niet aan gehouden heeft' van 12 maart 2021, kenmerk 2021-0000049313.
- Brief van staatssecretarissen Van Huffelen en Vijlbrief van 27 februari 2020 (Antwoorden op de feitelijke vragen Jaarplan 2020 Belastingdienst en antwoorden op de feitelijke vragen tweede voortgangsrapportage Belastingdienst 2019), kenmerk 2020-0000044147.
- Brief van de staatssecretaris van Financiën van 23 april 2021, nr. 2021-0000078275.
- Brief Staatssecretaris Van Huffelen en Vijlbrief van 21 april 2021, kenmerk 2021-0000070110.
- Brief met beantwoording feitelijke vragen beleidsdoorlichting Belastingdienst, kenmerk 2018-0000039871.
- Brief van staatssecretaris van Financiën De Jager van 8 juni 2007, kenmerk DGB 2007-0229.
- Brief van staatssecretaris van Financiën De Jager van 11 september 2007, nr. DGB2007-4312.
- Brief van staatssecretaris Vijlbrief 24 september 2021, kenmerk nr. 200021-000018527

- Brief van de staatssecretarissen van Financiën Vijlbrief en Van Huffelen, 9 juli 2020, kenmerk 2020-0000129249
- Brief staatssecretaris van Financiën van 12 mei 2014, kenmerk 2014Z08528, over de aftrekbaarheid van trapliften als specifieke zorgkosten en de brief van staatssecretaris van Financiën Wiebes van 9 mei 2014, kenmerk DGB/2014/2300 U.
- Brief van de staatssecretaris van Financiën Wiebes van 1 juli 2014, kenmerk AFP/2014/590
- Brief van staatssecretaris van Financiën Vijlbrief van 29 juni 2021, nr. 2021-0000032204 <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2017/09/19/verslag-excessieve-beloningsbestanddelen/verslag-excessieve-beloningsbestanddelen.pdf>
- Brief van 2 juni 2017 Beantwoording Kamervragen over de 19e Halfjaarsrapportage van de Belastingdienst, kenmerk 2017-0000109201.
- Brief van staatssecretaris Wiebes (2016Z09028) met beantwoording van de vragen van het lid Krol (50PLUS) aan de staatssecretaris van Financiën over de complexiteit van het belastingstelsel en mogelijke verbetering van voorlichting en informatievoorziening aan belastingplichtigen (ingezonden 4 mei 2016), zie via www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2016/05/31/beantwoording-kamervragen-over-complexiteit-belastingstelsel/beantwoording-kamervragen-over-complexiteit-belastingstelsel.pdf.
- Inbreng van een schriftelijk overleg over algemene informatie aangiftecampagne en werkwijze BelastingTelefoon tijdens aangiftecampagne van 4 april 2018 (Kamerstuk 31066-397), kenmerk 2018D23070.
- *Kamerstukken II* 2013/2014, 33750 IX, nr. 31.
- *Kamerstukken II* 2019/2020, 35300.
- *Kamerstukken II* 1990/1991, 22008.
- *Kamerstukken II* 2020/2021, 35510.
- *Kamerstukken II* 1987/1988, 19859.
- *Kamerstukken II* 2015/2016, Aanhangsel handelingen, nr. 2709 (kenmerk 2016Z09028).
- *Kamerstukken II* 2017/2018, Aanhangsel nr. 2300 (Kamervragen Mulder (PVV)).
- *Kamerstukken II* 2017/2018, 31066, nr. 409.
- *Kamerstukken II* 2020/2021, 35586, nr. 6
- *Kamerstukken II* 1976/1977, 14348, nrs. 1-4 (Memorie van Toelichting – Verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet, strekkende tot opnemning van een bepaling inzake de openbaarheid van bestuur (geraadpleegd laatstelijk 31 januari 2022 via https://www.denederlandsegrondwet.nl/id/vk11bj7524xv/memorie_van_toelichting_verklaring_dat).
- *Kamerstukken II* 1990/1991, 22008, nrs. 1-2 (Nota zicht op wetgeving 1991).
- Rijksbegroting 2021 (Ministerie van Financiën): Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Financiën (IXB) en de begrotingsstaat van Nationale Schuld (IXA) voor het jaar 2022, *Kamerstukken II* 2020/2021, 35570 IX, nr. 2.
- Rijksbegroting 2022 (Ministerie van Financiën): Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Financiën (IXB) en de begrotingsstaat van Nationale Schuld (IXA) voor het jaar 2021, *Kamerstukken II*, 2021/2022, 35925 IX, nr. 2.
- Schriftelijk overleg over evaluatie Wet belastingheffing excessieve beloningsbestanddelen 19 september 2017, 2017-0000131701.

- **Vereenvoudigingsrapport 2020:** brief staatssecretaris Vijlbrief van Financiën – Fiscaliteit en Belastingdienst van 18 mei 2020, kenmerk 2020-0000094149, rapport nummer 11 bij Bouwstenen voor een beter belastingstelsel: Vereenvoudiging belastingstelsel, 1 mei 2020.

Media

- Artikel 'Vermorzeld in de raderen van de Belastingdienst' in Volkskrant 20 augustus 2021.
- Rechters oordelen hard over zichzelf in toeslagenaffaire: 'We hebben burgers niet beschermd' in AD van 8 oktober 2021 (<https://www.ad.nl/binnenland/rechters-oordelen-hard-over-zichzelf-in-toeslagenaffaire-we-hebben-burgers-niet-beschermd>).
- Rechters zaten fout in toeslagenaffaire: 'Steevast kant Belastingdienst gekozen' in AD 8 oktober 2021.
- Artikel 'Prominente rechtsgeleerden: 'ontmantel bestuursrechtspraak na Toeslagenaffaire'' van 29 december 2020 in NRC via <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/12/29/prominente-oud-rechters-ontmantel-bestuursrechtspraak-na-toeslagenaffaire-a4025500> (geraadpleegd 29 december 2020).
- <https://www.nu.nl/politiek/6120200/ombudsman-zegt-dat-overheid-hem-jaren-lang-niet-hoorde-in-toeslagenaffaire.html>
- Artikel 'Aangifte nog niet gedaan? Jij hebt wat nudging nodig' van 20 november 2013 via <https://www.nrc.nl/nieuws/2015/04/13/aangifte-nog-niet-gedaan-jij-hebt-wat-nudging-nodig-a1497106>.
- L. Berentsen, 'Belastingpolitiek zonder stip aan de horizon' in het FD van 4 februari 2021, via <https://fd.nl/economie-politiek/1372048/belastingpolitiek-zonder-stip-aan-de-horizon>.
- L.G.M. Stevens, 'Hoge Raad geeft een zetje aan herstel van vertrouwen' in het FD van 13 december 2021 via <https://fd.nl/ opinie/1422374/hoge-raad-geeft-een-zetje-aan-herstel-van-vertrouwen>.
- Nieuwsbericht 20 november 2019 via www.nu.nl/economie/6012357/dnb-president-belastingstelsel-is-te-ingewikkeld-en-onevenwichtig.html)
- Nieuwsbericht Consumentenbond van 27 maart 2018, 'Weer onvoldoende voor de BelastingTelefoon' via www.consumentenbond.nl/nieuws/2018/weer-onvoldoende-voor-belastingtelefoon (geraadpleegd op 19 december 2019).
- Nieuwsbericht FD van 31 juli 2018 'Kijk serieus naar handvest voor belastingbetaler' <https://fd.nl/economie-politiek/1254247/rechtsbescherming-belastingbetalers-verdient-verbetering>, geraadpleegd 1 november 2018.
- <https://nos.nl/artikel/2396980-uwv-gaf-1200-mensen-te-hoge-uitkering-bij-uitzondering-geen-terugvordering>, geraadpleegd 8 sept 2021.

Websites

- Woordenboek Van Dale (digitale versie, geraadpleegd 28 februari 2020).
- <https://onzetaal.nl/taaladvies/lengte-van-zinnen> (laatstelijk geraadpleegd 6 januari 2022).
- Selectiecriteria van de Rechtspraak: <https://www.rechtspraak.nl/Uitspraken/Paginas/Selectiecriteria.aspx>,

- 'Digitale formulierenwaaier', die is ontwikkeld binnen het project Begrijpelijke Formulieren van het Ministerie BZK (<https://begrijpelijkeformulieren.org/formulierenwaaier>, geraadpleegd 9 april 2021).
- https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/standaard_functies/prive/contact/meningsverschil/spelregels/vertrouwensbeginsel (laatstelijk geraadpleegd 31 januari 2022).
- <https://over-ons.belastingdienst.nl/ontdek-meer-over-de-belastingdienst/organisatie-belastingdienst-hoe-we-georganiseerd-zijn/> (laatstelijk geraadpleegd 18 januari 2022).
- Organisatiebesluit Ministerie van Financiën 2020 (tekst per 1 januari 2022) via <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-financien/documenten/besluiten/2020/01/01/organisatie--en-mandaatbesluit-ministerie-van-financien> (laatstelijk geraadpleegd 18 januari 2022).
- <https://over-ons.belastingdienst.nl/versterken-aansturing-belastingdienst/>, (laatstelijk geraadpleegd 18 januari 2022).
- <https://www.taxlive.nl/nl/documenten/nieuws/bevoegdheden-en-verantwoordelijkheden-inspecteur-en-ontvanger/> (laatstelijk geraadpleegd 18 januari 2022).
- <https://over-ons.belastingdienst.nl/ontdek-meer-over-de-belastingdienst/wij-zijn-de-belastingdienst-wie-zijn-we/> (geraadpleegd 3 juni 2021).
- <https://over-ons.belastingdienst.nl/feiten-en-cijfers/11-miljoen-telefoontjes-aan-de-belastingtelefoon-in-2020/> (geraadpleegd 27 mei 2021).
- https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/themaoverstijgend/brochures_en_publicaties/open_data_bezoekcijfers_website_belastingdienst (geraadpleegd 27 mei 2021).
- <https://over-ons.belastingdienst.nl/blog-de-lat-ligt-hoog-bij-de-vooraf-ingevulde-aangifte/> (geraadpleegd 27 mei 2021).

Rapporten

- **Adviescommissie praktische rechtsbescherming in belastingzaken 2021:** Adviescommissie praktische rechtsbescherming in belastingzaken (Commissie Van Hout), D. van Hout, M. Hertogh & A. Zuurmond, *Burgers beter beschermd*, 20 April 2021.
- **WRR 2002:** WRR, rapport 'De toekomst van de nationale rechtsstaat', 2002.
- **WRR 2017:** WRR, rapport 'Weten is nog geen doen', 2017.
- **Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag 2020:** Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag, Rapport 'Ongekend Onrecht', 17 december 2020.
- **Werkgroep reflectie toeslagenaffaire rechtbanken 2021:** Werkgroep reflectie toeslagenaffaire rechtbanken, 'Recht vinden bij de rechtbank. Lessen uit kinderopvangtoeslagen', oktober 2021.
- **Reflectierapport van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State 2021:** Reflectierapport afdeling bestuursrechtspraak Raad van State kinderopvangtoeslagaffaire, Lessen uit de kinderopvangtoeslagzaken, 19 november 2021, V-N 2021/52.18
- **Jaarverslag Raad van State 2020:** Raad van State, Jaarverslag 2020, Den Haag, april 2021.
- **Kantar 2019:** Kantar (M. Kaal, S. Plantinga en J. ter Berg), *Relatie burger overheid 2030. Onderzoek in opdracht van De Nationale ombudsman*, kenmerk H6566, 26 april 2019.
- Rapport Commissie Overheidsbeleid inzake Voorlichting (1946 Van Heuven-Goedhart).

- Rapport Commissie Heroriëntatie Overheidsvoorlichting (1970 Commissie Biesheuvel).
- Rapport van de Werkgroep Heroverweging Voorlichting Rijksoverheid (1983).
- Rapport van de Commissie Toekomst Overheidscommunicatie (2001 Commissie Wallage).
- Rapport 'De overheidscommunicatie in vogelvlucht' (2000): Rijksvoorlichtingsdienst/DTC, 'De overheidscommunicatie in vogelvlucht. Ontwikkelingen sinds de Commissie Biesheuvel', 27 september 2000 (bijlage 8 bij het Rapport van de Commissie Toekomst Overheidscommunicatie (2001) 'In dienst van de democratie') geraadpleegd via <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2007/09/20/in-dienst-van-de-democratie-het-rapport-van-de-commissie-toekomst-overheidscommunicatie/bijlage08.pdf> (laatstelijk geraadpleegd april 2017).

Rapporten Nationale Ombudsman

- Nationale Ombudsman, rapport 2015/071 (Belastingdienst moet handelwijze aanpassen en belastingplichtigen in gelijke situatie hetzelfde behandelen).
- Rapport van de Nationale Ombudsman van 5 april 2016, nummer 2016/030 inzake het elektronisch berichtenverkeer met de Belastingdienst ('vaarwel blauwe envelop').
- Nationale Ombudsman Rapport 2017/040 (informatieverstrekking van DUO aan (oud-) studenten),
- Nationale Ombudsman Rapport 2016/025 (informatieverstrekking over eigen bijdrage Wmo),
- Nationale Ombudsman Rapport 2015/021 (SVB had moeten informeren over aanvraag kindgebonden budget),
- Nationale Ombudsman Rapport 2015/034 (Verkeerde informatie van gemeente over privaatrechtelijke handhaving).
- Nationale Ombudsman brief van 24 juni 2021 met update van 29 september 2021, kenmerk 2021/098 (Terugvordering toeslagen).
- Nationale Ombudsman, Rapport van 22 januari 2010, nr. 2010/009, V-N 2010/10.4 (informatieverstrekking over voorlopige aanslag moet beter).
- Nationale Ombudsman, Rapport 1994/620.
- Nationale Ombudsman, Rapportbrief van 31 oktober 2017, nr. 201633321 (Belastingdienst moet reageren op signalen en fout in aangifteprogramma sneller herstellen).
- Nationale Ombudsman, Rapport 'Digitaal verkeer tussen overheid en burger', 2011.
- Nationale Ombudsman, Rapport 'Geen powerplay maar fair play', 2017.
- Nationale Ombudsman, Rapport 'Een burger is geen dataset', 2021.

ANNEX IV: JURISPRUDENTIEREGISTER

Hoge Raad

- HR 4 november 1953, nr. 11571, *BNB* 1953/308
- HR 20 oktober 1965, nr. 15 455, *BNB* 1966/3
- HR 4 juni 1969, nr. 16 140, *BNB* 1969/214
- HR 14 oktober 1970, nr. 16 396, *BNB* 1971/3
- HR 13 maart 1974, nr. 17 249, *BNB* 1974/94
- HR 6 april 1977, nr. 18 286, *BNB* 1977/123
- HR 12 april 1978, nr. 18 452, *BNB* 1978/135-137
- HR 12 april 1978, nr. 18464, *BNB* 1978/136
- HR 23 mei 1979, nr. 18 984, *BNB* 1979/250
- HR 26 september 1979, nr. 19 250, *BNB* 1979/311
- HR 12 maart 1980, nr. 19573, *BNB* 1980/115
- HR 18 juni 1980, nr. 19 840, *BNB* 1980/222
- HR 4 februari 1981, nr. 20 176, *BNB* 1981/90
- HR 23 juni 1982, nr. 21 172, *BNB* 1982/236
- HR 4 mei 1983, nr. 21488, *BNB* 1983/216
- HR 18 januari 1984, nr. 22 144, *BNB* 1984/127
- HR 18 april 1984, nr. 21 908, *BNB* 1984/197
- HR 29 augustus 1984, nr. 22 362, *BNB* 1984/285
- HR 22 juli 1985, nr. 23187, *BNB* 1985/252
- HR 26 juni 1985, nr. 22 712, *BNB* 1985/220
- HR 8 juli 1985, nr. 22 984, *BNB* 1985/245
- HR 11 december 1985, nr. 23 242, *BNB* 1986/42
- HR 4 juni 1986, nr. 22 945, *BNB* 1986/248
- HR 9 maart 1988, nr. 24199, *BNB* 1988/148
- HR 6 december 1989, nr. 25 738, *BNB* 1990/51
- HR 13 december 1989, nr. 25 077, *BNB* 1990/119
- HR 3 januari 1990, nr. 26 325, *BNB* 1990/148
- HR 14 februari 1990, nr. 26 402, *BNB* 1990/219
- HR 28 maart 1990, nr. 25 668, *BNB* 1990/194
- HR 19 december 1990, nr. 25.957, *BNB* 1991/77
- HR 11 december 1991, nr. 26763, *BNB* 1992/98
- HR 21 oktober 1992, nr. 28 649, *BNB* 1993/35
- HR 1 juli 1993, *NJ* 1995/150

- HR 23 maart 1994, nr. 28.925, *BNB* 1994/145
- HR 29 juni 1994, nr. 29 913, *BNB* 1994/265
- HR 7 december 1994, nr. 29918, *BNB* 1995/36
- HR 5 februari 1997, nr. 31.312, *BNB* 1997/160
- HR 11 juni 1997, nr. 32299, *BNB* 1997/384
- HR 21 januari 1998, nr. 33.026, *BNB* 1998/115
- HR 3 februari 1999, nr. 34131, *BNB* 1999/170
- HR 6 februari 1998, nr. 16.329, *V-N* 1998/12.25
- HR 18 maart 1998, nr. 31.532, *BNB* 1998/267
- HR 17 augustus 1998, nr. 33395, *BNB* 1999/225
- HR 5 januari 2000, nr. 34 689, *BNB* 2000/81
- HR 22 maart 2000, nr. 35 405, *BNB* 2001/418
- HR 14 juni 2000, nr. 35275, *BNB* 2000/330
- HR 28 februari 2001, nr. 35 557, *BNB* 2001/295
- HR 7 december 2001, nr. 36517, *BNB* 2002/45
- HR 1 maart 2002, nr. 36 908, *BNB* 2002/168
- HR 8 maart 2002, COO/166, NJ 2002/200
- HR 6 december 2002, nr. 37515, *BNB* 2003/330
- HR 25 april 2003, nr. 37977, *V-N* 2003/25.3
- HR 16 april 2004, nr. 38 968, *BNB* 2004/219
- HR 18 juni 2004, nr. 39385, *BNB* 2004/314
- HR 18 juni 2004, nr. 38 747, *BNB* 2004/315
- HR 27 januari 2006, nr. 39.810, *BNB* 2006/151
- HR 1 december 2006, nr. 40 369, *BNB* 2007/151
- HR 11 november 2007, nr. 43084, *BNB* 2008/21
- HR 16 november 2007, nr. 43 084, *BNB* 2008/21
- HR 8 februari 2008, nr. 43 681, *BNB* 2009/259
- HR 16 mei 2008, nr. 42151, *BNB* 2008/200
- HR 13 februari 2009, nr. 07/12891, *BNB* 2009/114
- HR 19 maart 2010, nr. 08/04770, *BNB* 2010/224
- HR 9 juli 2010, nr. 09/00448, *BNB* 2010/275
- HR 24 september 2010, nr. 08/03539, *BNB* 2010/314
- HR 24 september 2010, nr. 08/03543, *BNB* 2010/315
- HR 12 augustus 2011, nr. 10/02949, *BNB* 2011/248
- HR 27 april 2012, nr. 10/02587, *BNB* 2012/217
- HR 25 mei 2012, nr. 11/02686, *V-N* 2012/40.1.3
- HR 21 december 2012, nr. 11/04564, *V-N* 2013/2.4
- HR 12 oktober 2012, nr. 11/04974, *BNB* 2012/316
- HR 26 oktober 2012, nr. 10/04331, *BNB* 2013/20
- HR 21 december 2012, nr. 11/04564, *BNB* 2013/76
- HR 11 oktober 2013, nr. 11/03761, *BNB* 2014/6
- HR 28 oktober 2016, nr. 16/00370, *BNB* 2016/238
- HR 21 april 2017, nr. 15/05278, *V-N* 2017/22.9
- HR 21 april 2017, nrs. 15/05278 en 15/05349 t/m 15/05356, *BNB* 2017/162
- HR 9 juni 2017, nr. 16/00303, *BNB* 2017/152

- HR 7 juli 2017, nr. 16/04454, *BNB* 2017/176
- HR 7 juli 2017, nr. 16/04904, *NTFR* 2017/1766
- HR 11 augustus 2017, nr. 16/04838, *V-N* 2017/42.4
- HR 28 september 2018, nr. 17/01724, *V-N* 2018/51.18
- HR 19 oktober 2018, nr. 17/02816, *BNB* 2019/80
- HR 24 mei 2019, nr. 18/02440, *V-N* 2019/27.15
- HR 21 juni 2019, nr. 18/04340, *BNB* 2019/126
- HR 28 juni 2019, nr. 17/05548, *BNB* 2020/17
- HR 28 juni 2019, nr. 18/04507, *BNB* 2019/162
- HR 15 mei 2020, nr. 19/03604, *V-N* 2020/26.29.4
- HR 19 juni 2020, nr. 19/02177, *BNB* 2020/120
- HR 26 juni 2020, nr. 19/03705, *BNB* 2020/133
- HR 26 juni 2020, nr. 19/05091, *V-N* 2020/31.1
- HR 18 september 2020, nr. 19/03974, *BNB* 2021/9
- HR 8 januari 2021, nr. 20/00339, *BNB* 2021/86
- HR 21 januari 2021, nr. 20/01427, *BNB* 2021/76
- HR 29 januari 2021, nr. 20/01427, *BNB* 2021/76
- HR 9 april 2021, nr. 19/03791, *BNB* 2021/95
- HR 11 juni 2021, nr. 20/00892, *V-N* 2021/26.21
- HR 5 november 2021, nr. 20/03173, *BNB* 2022/10
- HR 10 december 2021, nr. 19/03617, *BNB* 2022/17

Conclusies

- Conclusie Staatsraad A-G Wattel 20 maart 2019, nr. 201802496/2/A1
- Conclusie Staatsraad A-G Wattel 20 maart 2019, nr. 201802496/2/A1, Bijlage 2
- Conclusie Staatsraad A-G's Widdershoven en Wattel van 7 juli 2021, nrs. 202006932/3/A3, 202002668/2/A3 en 202000475/2/A3
- Conclusie A-G IJzerman 1 april 2010, nr. 08/03539, *NTFR* 2010/1106

Hof

- Hof 's-Hertogenbosch 29 februari 1980, nr. 2320/1979, *BNB* 1981/95
- Hof 's-Gravenhage 14 november 1988, nr. 4445/87, *V-N* 1990/3283.5
- Hof 's-Gravenhage 4 maart 1991, nr. 2320/90, *V-N* 1991/2179, 6
- Hof 's-Gravenhage 8 oktober 1996, nr. 95/2428, *V-N* 1997/2797
- Hof Amsterdam 21 mei 1999, nr. 97/21509
- Hof Arnhem 29 september 1999, nr. 97/22086
- Hof 's-Hertogenbosch 14 september 2001, nr. 98/3322, *V-N* 2002/10.1.17
- Hof Leeuwarden 16 augustus 2002, nr. 02/0301, *V-N* 2003/30.18
- Hof 's-Hertogenbosch 25 maart 2003, nr. 10-00568, *NTFR* 2011/1554
- Hof Amsterdam 15 april 2003, nr. 02/05486 PV, *NTFR* 2003/1050
- Hof 's-Hertogenbosch 11 juli 2003, nr. 00/03144
- Hof Leeuwarden 2 juli 2004, nr. BK 644/03 IB, *V-N* 2004/62.4
- Hof 's-Hertogenbosch 27 oktober 2004, nr. 02/04569
- Hof Arnhem 18 januari 2005, nr. 02/4102, *V-N* 2005/35.1

- Hof 's-Hertogenbosch 27 april 2005, nr. 03/00447, *FutD* 2005-1372
- Hof Leeuwarden 22 juli 2005, nr. BK 623/04, *V-N* 2005/58.1.4
- Hof Arnhem 30 maart 2006, nr. 03-02435, *FutD* 2006-0844
- Hof 's-Hertogenbosch 6 september 2006, nr. 04/02866, *V-N* 2007/34.1.1
- Hof Amsterdam 20 september 2007, nr. 06/00318, *V-N* 2008/5.1.1
- Hof Den Haag 4 maart 2008, nr. 07/00547, *V-N* 2008/56.6
- Hof Arnhem 4 maart 2008, nr. 04-00679, *V-N* 2008/27.12
- Hof Den Bosch 8 mei 2008, nr. 06/00340 en 06/00343, *NTFR* 2008/1396
- Hof 's-Hertogenbosch 30 mei 2008, nr. 06/00117
- Hof Amsterdam 30 mei 2008, nr. 07/00495, *NTFR* 2008/1732
- Hof 's-Hertogenbosch 7 augustus 2008, nr. 07/00100, *V-N* 2009/7.36
- Hof Arnhem-Leeuwarden 12 juni 2009, nr. BK 84/08, *V-N* 2009/43.1.3
- Hof Amsterdam 12 oktober 2009, nr. 08/01267, *V-N* 2010/7.4
- Hof 's-Hertogenbosch 15 oktober 2010, nr. 09/00253, *V-N* 2011/16.22.2
- Hof Den Bosch 23 oktober 2009, nr. 08/00516, *NTFR* 2010/1385
- Hof Den Bosch 12 januari 2010, nr. 08/00516, *V-N* 2010/30.1.4
- Hof Arnhem 2 februari 2010, nr. 08/00596, *V-N* 2010/35.3
- Hof Amsterdam 15 maart 2011, nr. 09/00104, *V-N* 2011/25.18.11
- Hof Arnhem 5 juli 2011, nr. 11-00012, *V-N* 2011/43.19.6
- Hof Den Bosch 19 augustus 2011, nr. 11/00055, *V-N* 2011/64.4
- Hof 's-Hertogenbosch 9 september 2011, nr. 10/00457, *V-N* 2012/8.11
- Hof Den Haag 8 november 2011, nr. BK-11/00002, *V-N* 2012/14.7
- Hof 's-Hertogenbosch 25 november 2011, nr. 11-00340, *V-N* 2012/17.2
- Hof Amsterdam 12 januari 2012, nr. 11-00182, *V-N* 2012/20.27.8
- Hof Leeuwarden 7 februari 2012, nr. BK 10/00338, *V-N* 2012/21.28.1
- Hof Leeuwarden 21 februari 2012, nr. BK 11-00001, *V-N Vandaag* 2012/543
- Hof Arnhem 24 april 2012, nr. 10/00328, *NTFR* 2012/1580
- Hof 's-Gravenhage 26 juni 2012, nr. 11/00410, *V-N* 2012/50.10
- Hof Amsterdam 1 december 2012, nr. BKDH-21/00970 en BKDH-21/00971, *V-N Vandaag* 2012/3239
- Hof Amsterdam 23 mei 2013, nr. 11/00408, *V-N* 2013/42.12
- Hof 's-Hertogenbosch 7 juni 2013, nr. 12/00534, *V-N* 2013/40.1.4
- Hof Arnhem-Leeuwarden 12 november 2013, nrs. 13/00367 en 13/00368, *NTFR* 2015/579
- Hof Arnhem-Leeuwarden 12 november 2013, nr. 13/00541, *V-N* 2014/11.22.1
- Hof Amsterdam 30 januari 2014, nr. 12/00357, *V-N* 2014/25.20.17
- Hof Arnhem-Leeuwarden 25 februari 2014, nr. 13/00689, *V-N* 2014/25.20.21
- Hof Arnhem-Leeuwarden 13 mei 2014, nr. 13/00965, *V-N* 2014/40.26.13
- Hof Arnhem-Leeuwarden 2 september 2014, nr. 13/01197, *NTFR* 2014/2291
- Hof Arnhem-Leeuwarden 03 februari 2015, nr. 13/01089, *V-N* 2015/25.19.23
- Hof Arnhem-Leeuwarden 24 maart 2015, nr. 14/00425, *V-N* 2015/32.22.1
- Hof Arnhem-Leeuwarden 9 juni 2015, nr. 14-01118, *V-N* 2015/40.18.7
- Hof Arnhem-Leeuwarden 6 oktober 2015, nr. 1500067, *V-N* 2015/64.15.10
- Hof Den Haag 16 maart 2016, nr. BK-15/00908, *V-N* 2016/31.22.4
- Hof 's-Hertogenbosch 28 april 2016, nr. 15/00614, *V-N* 2016/44.14.13
- Hof 's-Hertogenbosch 20 oktober 2016, nr. 14/00943, *V-N* 2017/13.21.1

- Hof Amsterdam 17 november 2016, nr. 16/00291, V-N 2017/9.29.20
- Hof Arnhem-Leeuwarden 10 januari 2017, nr. 16/00129, V-N 2017/19.10.22
- Hof Arnhem-Leeuwarden 10 januari 2017, nr. 15/00182 en 15/00270, NTFR 2017/497
- Hof Arnhem-Leeuwarden 7 februari 2017, nr. 16/00264, V-N 2017/20.1.1
- Hof 's-Hertogenbosch 3 maart 2017, nr. 16/00249, V-N 2017/25.17
- Hof Arnhem-Leeuwarden 11 april 2017, nr. 15/01547, V-N 2017/32.1.2
- Hof Den Haag 24 mei 2017, nr. BK-16/00303, V-N 2017/39.20
- Hof Arnhem-Leeuwarden 26 januari 2018, nrs. 16/01393 en 16/01394, V-N 2018/21.27.2
- Hof 's-Hertogenbosch 16 februari 2018, nr. 17/00139, V-N 2018/28.15.29
- Hof 's-Hertogenbosch 29 juni 2018, nr. 17/00218, V-N 2018/56.1.8
- Hof Arnhem-Leeuwarden 29 augustus 2018, nr. 17/00694, V-N 2018/59.20.8
- Hof Den Bosch 31 augustus 2018, nr. 17/00479, V-N 2019/2.18.16
- Hof Den Haag 12 september 2018, nr. 18/00394, V-N 2019/6.19
- Hof 's-Hertogenbosch 14 september 2018, nrs. 17/00523 en 17/00604, V-N 2019/2.18.15
- Hof 's-Hertogenbosch 4 oktober 2018, nrs. 17/00865 en 17/00866, V-N 2019/2.18.3
- Hof 's-Hertogenbosch 13 december 2018, nr. 18/00110, V-N 2019/21.16.17
- Hof Arnhem-Leeuwarden 3 januari 2019, nr. 18/00125, V-N 2019/14.24.6
- Hof Arnhem-Leeuwarden 22 januari 2019, nr. 18/00094, V-N 2019/22.15
- Hof Den Bosch 21 februari 2019, nr. 18/00060, V-N 2019/29.19.7
- Hof Den Haag 5 maart 2019, nr. BK-18_00649, V-N 2019/27.16
- Hof Den Haag 8 maart 2019, nr. 18/01032, V-N 2019/29
- Hof Arnhem-Leeuwarden 19 maart 2019, nr. 18/00270, V-N 2019/23.1.2
- Hof Den Haag 19 april 2019, nr. BK-18/00826, V-N 2019/38.4
- Hof Amsterdam 23 mei 2019, nr. 18/00382, V-N 2019/37.30.5
- Hof Den Haag 5 september 2019, nr. BK-17/00297, V-N 2018/7.18.2
- Hof 's-Hertogenbosch 14 september 2019, nrs. 17/00523 en 17/00604, V-N 2019/2.18.15
- Hof Den Bosch 26 september 2019, nr. 18/00613, V-N 2020/8.19
- Hof 's-Hertogenbosch 24 oktober 2019, nrs. 18/00691 en 18/00692, V-N 2020/9.1.2
- Hof Arnhem-Leeuwarden 14 januari 2020, nr. 18/01212, V-N 2020/26.25
- Hof 's-Hertogenbosch 13 februari 2020, nr. 19/00393, V-N 2020/28.17
- Hof 's-Hertogenbosch 19 februari 2021, nr. 20/00168, V-N 2021/17.24.17
- Hof 's-Hertogenbosch 5 maart 2020, nr. 19/00191 en 19/00192, V-N 2020/22.19.13
- Hof Arnhem-Leeuwarden 31 maart 2020, nrs. 18/0121 t/m 18/01023, V-N 2020/27.35.44
- Hof Arnhem-Leeuwarden 15 april 2020, nr. 19/00239, NTFR 2020/1762
- Hof 's-Hertogenbosch 30 juli 2020, nr. 20/00033, V-N 2020/59.12
- Hof Den Haag 4 augustus 2020, nr. BK-19/00528, V-N 2020/57.1.7
- Hof Arnhem-Leeuwarden 19 januari 2021, nr. 19/00763, V-N 2021/17.24.18
- Hof 's-Hertogenbosch 6 mei 2021, nr. 20/00273 tot en met 20/00277, V-N 2021/35.1.8
- Hof Arnhem-Leeuwarden 1 juni 2021, nr. 20/00680, V-N 2021/34.22.29
- Hof Arnhem-Leeuwarden 24 augustus 2021, nr. 20/00404, V-N 2021/53.1.1
- Hof Amsterdam 28 september 2021, nr. 20/00228, V-N Vandaag 2021/2449
- Hof 's-Hertogenbosch 14 oktober 2021, nr. 20/00591, V-N 2022/2.22.8
- Hof Den Haag 13 januari 2022, nr. BK-21/00360, V-N Vandaag 2022/111
- Hof 's-Hertogenbosch 19 januari 2022, nr. 20/00453

Rechtbank

- Rechtbank Haarlem 9 november 1990, nr. KG693/1990
- Rechtbank Haarlem 20 september 2005, nr. 05/757, V-N 2005/55.2
- Rechtbank Den Haag 27 april 2006, nr. 05/07294, NTFR 2006/1050
- Rechtbank Arnhem 22 november 2006, nr. AWB 06/2881, V-N 2007/20.3.4
- Rechtbank Breda 13 december 2006, nr. 05/02024, V-N 2007/28
- Rechtbank Breda 18 januari 2007, nr. AWB 06/02437, NTFR 2017/642
- Rechtbank Breda 5 april 2007, nr. 07/01289, V-N 2007/51.7
- Rechtbank Arnhem 21 september 2007, nr. AWB 07/1831, NTFR 2007/2014
- Rechtbank Arnhem 16 oktober 2007, nr. AWB 07/1829
- Rechtbank Arnhem 4 juni 2008, nr. AWB 07/2287
- Rechtbank Arnhem 12 juni 2008, nr. AWB 07/3312, NTFR 2008/1807
- Rechtbank Arnhem 26 juni 2008, nr. AWB 07/4479
- Rechtbank Arnhem 26 september 2008, nr. AWB 08/565, NTFR 2009/187
- Rechtbank Arnhem 14 november 2008, nr. AWB 08/2120, V-N 2009/6.3.3
- Rechtbank Leeuwarden 23 september 2009, nr. AWB 09/3033, V-N 2010/63.3.1
- Rechtbank 's-Gravenhage 29 september 2009, Awb 08/7441, V-N 2010/16.3
- Rechtbank Leeuwarden 23 september 2010, nr. 09/03033, V-N 2010/63.3.1
- Rechtbank Arnhem 1 februari 2011, nr. AWB 10/1461, V-N 2011/20.23.9
- Rechtbank Breda 30 maart 2011, nr. 10/2551, V-N 2011/32.21.22
- Rechtbank Breda 30 november 2011, nr. 10/2852, V-N *Vandaag* 2011/3122
- Rechtbank Breda 17 juli 2012, nr. 12/2048, V-N 2012/56.4
- Rechtbank Zeeland-West-Brabant 31 mei 2013, nr. AWB-12_1157, V-N 2013/42.18.10
- Rechtbank Noord-Nederland 17 september 2013, nr. AWB-13_970, V-N *Vandaag* 2013/2234
- Rechtbank Zeeland-West-Brabant 8 november 2013, nr. AWB-12, V-N 2014/6.18.15.
- Rechtbank Zeeland-West-Brabant 28 februari 2014, nr. 13/5850, V-N 2014/25.20.26
- Rechtbank Zeeland-West-Brabant 14 maart 2014, nr. AWB-13_4870, V-N 2014/25.20.25, V-N 2015/1009
- Rechtbank Gelderland 28 oktober 2014, nr. 14/4311, NTFR 2014/2904
- Rechtbank Zeeland-West-Brabant 26 februari 2015, nr. AWB – 14 _ 1325, V-N 2015/21.18.1
- Rechtbank Den Haag 8 april 2016, nr. 15_7509 SCHENK, V-N 2016/32.19
- Rechtbank Gelderland 21 juli 2016, nr. AWB – 15 _ 423, V-N 2016/54.4
- Rechtbank Gelderland 7 september 2016, nr. AWB – 16 _ 1247, V-N 2016/57.18.6
- Rechtbank Noord-Nederland 8 oktober 2016, nr. LEE 15/2531 en LEE 15/3369, V-N 2017/2.16.14
- Rechtbank Noord-Nederland 18 oktober 2016, nrs. LEE 15/2531 en LEE 15/3369, V-N 2017/2.16.14
- Rechtbank Gelderland 1 december 2016, nr. 15/6831, V-N 2017/14.8
- Rechtbank Noord-Nederland 27 juli 2017, nrs. AWB LEE – 16 _ 4535 t/m 16 _ 4540, V-N 2017/60.19.8
- Rechtbank Gelderland 26 feb 2018, nr. 16/4402 en 16/4403 V-N 2018/26.2.3
- Rechtbank Zeeland-West-Brabant 20 april 2018, nr. BRE 17/1210
- Rechtbank Den Haag 30 augustus 2018, nr. AWB – 18, 1522, V-N 2018/65.26.1
- Rechtbank Noord-Nederland 13 november 2018, nr. AWB – 18 _ 673, V-N 2019/31.2.3

- Rechtbank Zeeland-West-Brabant 27 december 2018, nr. 17/1660, V-N 2019/26.19
- Rechtbank Zeeland-West Brabant 8 april 2019, nr. 17/7395, V-N 2019/29.2.2
- Rechtbank Gelderland 11 april 2019, nr. AWB 18_6250, V-N 2019/38.15
- Rechtbank Den Haag 18 juli 2019, nr. SGR 19/1188
- Rechtbank Den Haag 21 november 2019, nr. AWB – 19_2235, V-N 2020/34.32
- Rechtbank Zeeland-West-Brabant 29 november 2019, nr. BRE – 17_7318, V-N 2020/15.17
- Rechtbank Gelderland 24 februari 2020, nr. 17/6128, V-N *Vandaag* 2020/808
- Rechtbank Noord-Holland 3 maart 2020, nr. 19/2313, V-N 2020/39.11
- Rechtbank Zeeland-West-Brabant 30 maart 2020, nr. AWB – 18_5446, V-N 2020/25.2.7
- Rechtbank Den Haag 16 september 2020, nr. SGR 20/2516, V-N 2021/2.2.2
- Rechtbank Noord-Holland 12 november 2020, nr. AWB-20_432
- Rechtbank Noord-Holland 14 december 2020, nr. AWB – 20_464, V-N 2021/28.2.1
- Rechtbank Noord-Nederland 18 februari 2021, nr. AWB LEE – 19_4128, V-N 2021/20.25.7
- Rechtbank Zeeland-West-Brabant 11 maart 2021, nr. 18/3542, V-N 2021/25.18.7
- Rechtbank Gelderland van 23 maart 2021, nrs. ARN 19/502, 19/503, 19/504, 19/505 en 19/656, V-N 2021/34.1
- Rechtbank Zeeland-West-Brabant 15 juni 2021, nr. AWB – 20_5694, V-N 2021/34.22.8
- Rechtbank Zeeland-West-Brabant 29 juli 2021, nr. BRE 20/7284, *FutD* 2021-2632
- Rechtbank Noord-Nederland 6 augustus 2021, nr. LEE 20/587, 20/589, 20/590, V-N 2021/39.20.4
- Rechtbank Gelderland 31 augustus 2021, nr. AWB-21_52, *Belastingblad* 2021/449
- Rechtbank Zeeland-West-Brabant 14 oktober 2021, nr. AWB – 20_5307, V-N 2021/55.27.12
- Rechtbank Oost-Brabant van 17 december 2021, nr. 20/1357, V-N 2022/8.22.29, *AB* 2022/59

ABRvS en CRvB

- ABRvS 1 maart 2006, nr. 200504310/1, *AB* 2006, 188
- ABRvS 19 december 2012, nr. 201108497/1/A3
- ABRvS 29 mei 2019, nr. 201802496/1/A1, *AB* 2019/302
- ABRvS 22 april 2020, nr. 201810119/1/R3, *ABkort* 2020/264
- CRvB 18 februari 1975, *AB* 1976, 63
- CRvB 17 november 1982, *RSV* 1983/34
- CRvB 24 april 1991, nr. KBW1990/56, *RSV* 1992/110
- CRvB, 25 augustus 1992, nr. WW1990/319, *AB* 1992, 617
- CRvB 25 maart 2011, nr. 10/617 WWB+11/1428 WWB-VV
- CRvB 23 augustus 2018, nr. 16/6465 WIA, *AB* 2018/397
- CRvB 10 december 2021, nr. 18/3215 AOW, *AB* 2021/132

ANNEX V: TREFWOORDENREGISTER

(Er wordt verwezen naar paragraafnummers.)

A

Aan voorlichting te stellen	2.5.2.1
kwaliteitseisen	
Aangifteprogramma	1.2.4, 2.5.2.4, 2.5.2.5, 3.2.6.2, 3.4.2.1, 3.4.3, 4.3.1.3, 4.3.2.5, 4.3.4.5, 4.3.5.1, 4.3.5.2, 4.3.7.2, 4.6.2.4, 6.2.1.5, 7.4.2.2, 7.4.2.3, 7.5.4
Actief dienstbetoon	2.3.2.5
Afwegingskader	7.1, 7.3.2, 7.4, 7.5.1, 7.5.2, 7.5.3, 7.5.4, 7.5.5, 7.5.6, 7.5.7, 7.6.1.2, 7.6.2, 7.7, 8.2.3, 8.3.3
Algemeen bestuursrecht	1.2.2, 1.2.3, 1.5, 1.5.2, 1.6.1, 2.2.1, 2.2.3.1, 2.5.2.2, 2.6.3, 2.6.3.1, 4.2.3.1, 4.2.3.2, 4.2.3.3, 4.2.3.4, 4.2.3.5, 4.3.2.6, 4.3.4.3, 4.4.2.2, 4.5.2.2, 4.5.6, 4.6.2.4, 4.7.3.1, 6.2.4.3, 7.6.2, 8.3.3
Algemene beginselen van behoorlijk bestuur	1.5, 2.3.2.6, 2.4.2.1, 2.4.3.2, 4.2.2, 4.3.7, 4.7.3.2, 7.4.3.2, 7.6.3.4
Algemene voorlichting	1.3.2, 1.4.2, 1.5.1, 4.3, 4.3.1, 4.3.1.2, 4.3.6, 4.6.1.2, 7.6.3.3
Alles of niets	4.3.4.5, 4.7.1.3, 4.7.3.1, 5.6.4, 7.4.3.1, 7.4.3.2, 7.5.1, 7.5.2, 7.5.4, 7.5.5, 7.6.2, 7.6.3.2, 8.3.2.2
Asymmetrie	2.7, 5.3.1.1, 5.3.3, 5.7.4, 5.8, 7.4.2.2, 7.4.3.2, 8.2.1, 8.3.2.2, 8.3.3
Asymmetrische rechtsbetrekking	2.2.1
Attenderende voorlichting	5.3.1.3
AVG	7.3.2

B

Bedoeling	1.3.2, 2.5.1.1, 2.5.2.5, 2.6.3.1, 4.3.1.3, 4.6.2, 4.6.2.3, 4.6.2.4, 5.3.1.5, 5.5.1, 5.5.2, 5.5.3, 5.5.4.1, 5.5.6, 5.6, 5.6.2.1, 5.6.2.2, 5.7.1.1, 6.6
Beginsel van de dienende overheid	2.2.4, 2.3.2.5, 2.6.2.2, 4.7.3.1, 7.2.2.1, 7.2.2.2, 7.4.3.2, 7.6.1.4, 7.6.1.5
Begrijpelijke taal	2.3.2.5, 2.5.2.3, 3.2.4.3, 3.2.6.2, 3.2.7.1, 5.3.1.5, 5.3.1.6, 5.3.2.2, 5.4.3, 5.5.1, 7.5.5
Begrijpelijkheid	1.4.2, 1.5, 2.2.2.2, 2.5.2, 2.5.2.3, 2.5.2.4, 2.6.1, 2.6.1.3, 3.2.3.2, 3.2.5.2, 3.2.7.2, 3.3, 3.3.2, 3.3.3, 5.3.1.5, 5.3.1.6, 5.3.2, 5.3.2.1, 6.4.2, 7.6.2, 8.2.1

Begunstigingsmotief	4.4
Behoorlijkheidsnormen	2.3.2.6, 2.3.4, 2.5.2.2
Belang van voorlichting	1.4.2, 2.3.2.1, 3.2.6.4, 4.7.3.2, 5.3.2.2, 5.3.2.3, 6.2.4.3, 7.6.3.3
Belangenafweging	4.2.3.1, 4.2.3.2, 4.2.3.4, 4.7.3.1, 6.2.1.3, 6.2.4.2, 6.6, 7.2.1, 7.2.2.2, 7.3.3, 7.4.3.2, 7.6.2, 8.2.3
Belangenconflict	1.4.2, 4.2.3.4, 7.2.1, 7.2.2.2
Belangenweging	1.1
Belastingadviseur	2.3.2.1, 2.4.2.1, 2.5.2.5, 3.4.3, 4.3.7.3, 4.5.4, 7.6.3.3
Belastingdienst	1.7.2, 2.2.1, 2.3.3, 2.4.3, 3.1, 3.2, 3.3, 3.5, 4.3.1.1, 4.6.2.4, 5.3.1.2, 5.3.3, 5.6.4, 5.7.4, 6.2.1, 6.3, 6.3.1, 6.3.2, 6.4.2, 7.6.2, 7.6.3.3, 8.3.2.1
Belastingrecht	2.5.1.4
Belastingrechter	2.2.3, 8.3.2.2
BelastingTelefoon	1.1, 1.2.4, 1.4.1, 2.1, 2.2.1, 2.3.3.1, 2.5.1.2, 2.5.1.5, 2.5.2.2, 2.5.2.5, 3.2.4.3, 3.2.5.1, 3.2.6.4, 3.2.7.1, 3.2.7.4, 3.2.8.2, 3.3.3.3, 3.3.5.2, 3.3.6, 3.4.2, 3.4.2.2, 4.3.1.3, 4.3.2.1, 4.3.2.4, 4.3.4.5, 4.3.6, 4.3.6.3, 4.3.7.3, 4.5.1, 4.5.6, 4.6, 4.6.1.1, 4.7.3.2, 6.2.1.7, 7.4.2.2, 7.5.6
Belastingwet	1, 1.1, 1.5.1, 2.3.3.1, 2.3.3.4, 2.5.1.4, 2.5.1.6, 2.5.2.2, 3.3.4, 7.6.1.2, 7.6.1.3
Belastingwetgever	2.2.3, 8.3.2.3
Belastingwetgeving	1.2.1, 1.2.2, 2.2.2, 2.3.2.1, 2.5.2.3, 2.5.2.4
Beleidsbesluit	4.4.1
Beleidsinstrument	1.2.1, 2.3.2.4, 2.3.3.1, 2.3.3.4, 3.1, 3.2.1, 3.2.5.2, 3.2.7.1, 3.2.7.4, 3.2.8.1, 3.5
Beleidsregels	4.2.2.1, 4.4, 4.4.1, 4.6, 4.7.1.1, 4.8, 8.2.1
Beleidsvrijheid	1.7.5, 2.2.1, 4.2.2.1, 4.2.3.3, 4.3.2.1, 4.4.2.1, 4.4.2.2
Beoordelingskader	1.3, 1.3.2, 2.1, 4.2, 4.2.3.1, 7.1, 7.2, 7.2.2, 7.2.2.1, 7.2.2.2, 7.3.1, 7.6, 7.7
Beoordelingsruimte	2.2.1
Bestuurlijke boete	2.5.2.2, 4.3.7.3, 7.4.3.2
Betekenis	1.3.2, 1.6.2, 1.7.3, 1.7.5, 2.1, 2.2.2.2, 2.3.2.1, 2.5.2.5, 2.6.1.1, 2.7, 3.3.3.2, 4.2.1, 4.2.2.1, 4.3.2.6, 5.3.2.1, 5.5, 5.5.1, 5.5.2, 5.5.3, 5.5.4.1, 5.5.5.2, 5.6.2.1, 5.6.4, 5.7, 5.7.1.1, 6.2.4.2, 7.2.2.3, 7.4.2.2
Betrouwbaarheid	3.3.5.1, 3.3.6, 3.5, 4.7.3.1, 4.7.3.2, 5.3.1.1, 5.3.1.2, 5.7.1, 5.7.3, 5.7.3.3, 5.7.3.4, 5.7.4, 6.5, 7.3.3, 7.6.2, 8.2.2, 8.3.2.1
Betrouwbaarheid van de Belastingdienst	1.2.4, 2.2.1, 3.2.8, 7.6.1.4, 7.6.2, 8.3.1
Bevoegdheid	4.5.6
Bewijslast	4.3.2.4, 4.3.2.5, 4.3.2.6, 4.3.3.1, 4.3.4.1, 4.3.6.2, 4.3.7.2, 4.5.1, 4.6.1.1, 4.7.1.1, 6.2.1.2, 7.4.1, 8.3.2.2, 8.3.3

Bindingsbedoeling	2.5.1.7, 2.6.3.1, 4.3.2.6, 4.3.6.1, 4.4.2.2, 4.5.1, 4.5.2.2, 4.6.1.1, 6.3.4
Brochure	1.7.7, 2.5.1.2, 2.5.2.2, 2.5.2.4, 3.2.3.1, 3.2.4.3, 3.2.5.1, 3.2.6.4, 3.2.7.4, 3.3.5.2, 3.4.2.1, 4.3.1.2, 4.3.6.2, 5.3.1.4, 7.4.2.2
Bureaucratische rechtsstaat	2.2.3.2, 4.7.1.1, 6.5
Burger	1, 1.1, 1.2.2, 1.3.2, 1.4.1, 1.5.3, 1.7.1, 1.7.2, 2.2.3, 2.2.4, 2.3.1.2, 3.2.4.2, 4.2.1, 4.7.1.1, 4.7.3.1, 5.1, 5.2.1, 5.2.2, 5.3.1.1, 5.3.1.3, 5.3.2.2, 5.3.2.3, 6.2, 6.2.3, 6.3.2, 6.5, 7.3.2, 7.4.2.2, 8.2.2, 8.3.1, 8.3.2.4
Burger als klant	3.2.1, 3.2.4.3
Burgerperspectief	1, 1.2.2, 1.3.2, 1.4.2, 1.6.2, 1.6.3, 1.7.1, 2.2.3, 2.2.3.1, 2.2.4, 2.4.3.2, 4.3.4.5, 4.6.1.1, 4.7.4, 5.2, 5.2.1, 6.1, 6.2, 6.2.1.2, 6.2.1.3, 6.2.1.4, 6.2.1.5, 6.2.1.6, 6.2.1.7, 6.2.1.8, 6.2.3, 6.2.4, 6.3, 6.3.2, 6.3.3.2, 6.3.4, 6.5, 6.6, 7.2.2.1, 7.2.2.2, 7.2.2.3, 7.3.3, 7.4, 7.6.1, 7.6.1.1, 7.6.2, 7.6.3.1, 7.6.3.2, 7.6.3.3, 7.7, 8.2, 8.2.1, 8.2.2, 8.2.3, 8.3.1
C	
CCC-model	5.3.2
Civiel recht	1.5.2, 2.6.2
Commissie voor de verzoekschriften	1.2.4, 2.4.2.2, 2.5.2.2, 4.7.3.2
Commitment	5.1, 5.5.6, 5.7, 5.7.1.2, 5.7.2, 5.7.3, 5.7.4, 5.8, 6.2.3, 6.2.4.2, 6.2.4.3, 7.2.2.2, 7.3.2, 7.4.3.2, 7.5.1, 7.5.4, 7.6.2, 7.6.3.2, 8.2.2
Common ground	5.5.4.2, 5.5.5.2, 5.5.6, 5.6.2.1, 5.8, 6.2.1.3, 6.2.1.4, 6.2.1.7, 6.2.1.8, 6.4.1, 7.4.2.2, 8.2.2
Communicatie	1.2.1, 1.3.2, 1.5.1, 1.6.2, 1.7.3, 1.7.4, 2.2.2.2, 2.5.2.1, 3.3.1, 5.1, 5.2.3, 5.3, 5.3.1, 5.5, 5.5.1, 5.5.2, 5.5.3, 5.5.4, 7.6.2
Communicatiebeleid	2.3.3.4, 2.4.2.1, 2.4.3.2, 2.5.2.2, 2.5.2.3, 2.5.2.5, 3.1, 3.2, 3.3.1, 3.3.3, 3.3.4, 3.3.5, 3.3.6, 3.4.2.3, 3.5, 5.3.1.3, 6.6, 8.2.1
Communicatiemaximes	5.5.3, 5.5.3.1, 5.5.3.3, 6.2.1.4, 6.2.4.2, 7.2.2.2
Communicatiemodel	5.5.1, 5.6.3
Communicatiepartners	5.5.5.2, 5.6.2.2, 5.7.2
Communicatieprincipes	5.5.3.3
Communicatieproces	4.3.6.2, 4.6.1.1, 5.1, 5.2.3, 5.5, 5.5.1, 5.5.2.1, 5.5.5, 5.6, 5.6.2, 5.7, 7.2.1
Communicatierichtlijnen	1.2, 2.3.3.4, 2.5.2.4, 3.1, 3.3.1, 3.3.3, 3.3.3.1, 3.3.3.3, 3.3.4, 3.3.5.3, 5.6.4

Communicatieve betekenis	5.5.1, 5.5.2, 5.5.2.1, 5.5.3, 5.5.3.2, 5.7, 5.7.1, 5.7.1.1, 5.7.4, 6.2.1.3, 6.2.1.4, 6.2.1.5, 6.2.1.7, 7.4.2.1, 7.4.2.2, 7.4.2.3, 8.2.2
Communicatieve gebondenheid	5.7, 5.8, 6.2, 6.2.1.4, 6.2.1.7, 6.2.1.8, 6.2.4.2, 8.2.2
Communicatieve verwachtingen	1.3.2, 5.3.1.1, 5.3.3, 5.4.4, 5.4.5, 5.5.2.2, 5.7.1, 5.7.4, 5.8, 6.2, 6.2.1.7, 6.2.1.8, 6.2.4.2, 6.2.5, 6.4.3, 8.2.2
Communicatiewetenschap	5.2.2, 5.3.1.6
Complexiteit van belastingwetgeving	1.2.1, 2.2.2.2, 2.3.1, 2.3.2, 2.3.2.1, 2.4.2.1, 2.5.2.2, 2.5.2.3, 2.7, 4.4, 4.6.2.3, 6.3.2, 7.6.2, 8.2.1
Complexiteit van het belastingrecht	1.2, 2.2.2, 2.3.1.2, 2.3.2.1, 4.4.2.2
Compliance	1.2.1, 2.2.2.2, 2.3.3.1, 2.3.3.3, 2.4.3.1, 3.2.1, 3.2.4.2, 3.2.6, 3.2.6.1, 3.2.9
Compliancefunctie	2.3.4, 2.4.3.1, 2.5.2.5, 2.7, 3.2.5, 3.2.5.2, 3.2.6.2, 4.3.1.3, 5.3.1.3, 7.3.2, 8.2.1
Compliancestrategie	2.4.2.1, 2.6.3.1, 3.1, 3.2.6.1, 7.6.1.4, Samenvatting
Context	5.3.1.1, 5.5.5, 5.5.5.2
Contra legem	1.7.5, 2.5.2.5, 4.2.3.3, 4.7.3.1, 7.6.3.2, 7.6.3.4
Conventionele betekenis	5.5.2, 5.5.5.1, 7.4.2.2
Coöperatieprincipe	3.3.5.2, 5.5.3, 5.5.3.1, 5.7.2.1, 6.2.4.2, 7.4.2.2, 8.2.3
D	
Democratiebeginsel	2.3.2.4, 7.2.2.2, 7.6.1.3, 7.6.3.4
Deskundig	1.2.1, 1.2.2, 1.5.3, 2.2.1, 2.2.2.1, 2.2.2.2, 2.2.4, 2.3.1.2, 2.3.2.1, 2.4.2.1, 2.4.3.2, 2.5.2.3, 2.5.2.4, 2.5.2.5, 3.3.3, 4.3.3.1, 4.3.6.2, 4.5.3, 4.5.4, 4.6.2.4, 5.3.1.1, 5.3.1.2, 5.3.2.2, 5.3.3, 5.4.1, 5.5.6, 5.6.4, 6.2.1.2, 6.2.1.5, 6.2.1.6, 6.2.1.7, 6.2.1.8, 6.2.4.3, 6.2.5, 6.3.3.2, 6.3.4, 6.4, 6.4.2, 6.4.4, 7.4.2.2, 7.4.2.3, 7.5.2, 7.6.2, 7.6.3.3
Dienende overheid	2.2.3.2, 2.3.3.4, 2.3.4, 2.4.3.1, 7.6.3.3
Dienstverlenende voorlichting	2.3.2.4, 3.2.6.4
Dienstverlening	1.2.1, 1.7.3, 2.2.2.2, 2.3.1.2, 2.3.2.4, 2.3.3.1, 2.3.3.3, 2.3.3.4, 3.1, 3.2, 3.2.10, 3.2.4.1, 3.2.4.2, 3.2.4.3, 3.2.5, 3.2.5.1, 3.2.6.1, 3.2.7.1, 3.2.8.1, 3.3.2, 3.4.3, 7.6.1.4, 7.6.2
Dienstverleningsfunctie	2.3.4, 2.7, 3.2.5.2, 3.2.6.2, 7.3.2, 8.2.1
Digitalisering	1.2.1, 3.2.5.1, 3.2.6.4, 3.2.8.2
Disclaimer	1.6.2, 2.5.1.7, 3.3.5, 3.5, 4.3.5, 4.5.5, 5.1, 5.3.1.4, 5.3.2.1, 5.4, 5.4.4, 5.4.5, 5.7, 5.7.3, 5.7.4, 5.8, 6.2.1.5, 6.2.4.3, 6.4.1, 6.6, 7.4.2.2, 7.5.4, 7.6.2, 7.6.3.3, 8.3.2.1
Discretionaire bevoegdheid	2.4.3.1

Dispositievereiste	1.2.2, 1.2.3, 4.3.1.3, 4.3.2.1, 4.3.2.2, 4.3.2.3, 4.3.2.4, 4.3.3.2, 4.3.4, 4.3.7.2, 4.4.3, 4.5.2.2, 4.7.1.1, 4.7.1.2, 4.7.3.2, 4.8, 6.2.1.2, 6.2.1.3, 6.2.1.4, 6.2.1.6, 6.2.1.7, 6.2.1.8, 6.2.4.2, 6.2.5, 7.3.3, 7.4.3.1, 7.4.3.2, 7.5.7, 7.6.2
Doelgroepbenadering	3.2.6.4, 3.3.1
Doeltreffende rechtsbescherming	1.7.6, 4.3.2.6, 4.3.4.2, 4.3.4.5, 4.6, 4.7.3.1, 4.7.3.2, 6.2.1.8
Doorbraakarresten	2.6.2, 4.2.1, 4.2.2.1, 4.2.2.2, 4.2.3, 4.2.3.3, 4.3.2.1, 4.4.2.1, 4.4.2.2, 4.7.1.1, 7.4.3.2, 7.6.1.3, 7.6.2, 8.2.1
Duidelijk	1.5, 1.7.7, 2.2.2.1, 2.2.2.2, 2.3.1.1, 2.3.2.6, 2.5.1.6, 2.5.2.2, 2.5.2.3, 2.5.2.4, 2.6.1.1, 3.2.2, 3.2.6.1, 3.2.7.1, 3.3.1, 3.3.3, 4.3.7.1, 4.6.2, 5.3.1.5, 5.3.2.1, 5.4.2

E

Eenieder wordt geacht de wet te kennen	2.3.2.1, 2.3.2.2, 2.5.2.2, 5.3.2.2, 5.3.3, 6.2.4.3, 7.6.2
Effectieve rechtsbescherming	1.7.6
Effectiviteit van voorlichting	3.2.9, 5.3.1.5, 5.3.2, 5.3.2.1, 5.3.3
Empathische rechtsstaat	2.2.3.2, 7.2.2.1
Europees recht	2.3
Evenredigheidsbeginsel	1.2.2, 7.4.3.2

F

Face to face conversatie	5.6.2.2
Fair play	2.3.2.6, 2.4.3.2, 2.5.2.5
Feitelijke asymmetrie	2.2.1
Feitelijke rechtszekerheid	2.3.2.1
Formele rechtszekerheid	2.3.2.1
Formulier	2.5.1.2, 2.5.2.3, 3.2.4.3, 3.4.2.1, 3.4.3, 4.3.1.2, 4.3.7.1, 5.3.1.1, 5.3.1.2, 5.3.1.3, 5.4.1, 6.2.1.6, 7.4.2.2, 7.5.5
Fraude Signalering Voorziening	7.3.2

G

Gebonden beschikkingen	2.2.1, 4.3.2.6
Gedragsbeïnvloeding	2.3.3.2, 2.3.3.4, 2.4.3.2, 2.5.1.1, 3.2.6.1, 3.2.6.3, 3.2.6.4
Gelijkheidsbeginsel	2.3.2.3, 2.4.3.1, 2.4.3.2, 3.3.1, 3.3.6, 4.3.5.2, 4.3.7.2, 7.4.3.2, 7.6.1.2, 7.6.3.4
Genre	5.3.1, 5.3.2, 5.3.3, 5.4.3, 7.6.2
Gerechtigd(e) vertrouwen/ verwachtingen	1.7.5, 2.5.2.2, 2.6.2, 4.2.1, 4.2.3.2, 4.2.3.3, 4.2.3.4, 4.3.2.6, 4.3.3.1, 4.3.4.5, 4.5.3, 4.7.1.1, 4.7.1.2, 4.8, 5.6.4, 7.4.3.1, 7.5.5
Geschreven taal	4.3.6.2, 5.6.2.2
Geslaagde communicatie	5.5.1, 5.5.4.2, 5.6.1, 5.6.1.1

Gesloten stelsel van rechtsbescherming	2.4.3.2, 4.3.7.1, 8.3.2.2
Gesproken taal	5.5.3.1
Gezamenlijk project belastingheffing	5.7.4, 6.2, 6.6, 7.6.2
Goedkeurend beleid	1.4.2, 2.5.1.2, 2.5.2.5, 4.3.1.2, 4.3.1.3, 4.3.1.4, 4.4, 4.6, 4.6.2.4, 4.6.2.5, 4.7.2, 5.4.5, 6.3.3.3, 6.6
Grondwet	2.3.2.4

H

Hedging	3.3.5.2, 4.3.5.1, 5.7.3, 5.7.4, 5.8, 6.2.1.2, 6.2.1.5, 6.2.4.3, 8.3.2.1
Herijkingsvoorstel	7.2.2.1, 7.3.1, 7.4, 7.6, 8.2.3
Het juridisch perspectief	1.3.2
Horizontaal toezicht	1.4.2, 2.2.1
Huisstijl	3.2.1, 3.2.4.3, 3.2.5, 3.2.7.1, 3.3.1, 3.3.3
Hulp bij aangifte	1.4.2, 2.5.1.2, 2.5.1.5, 3.1, 3.2.4.3, 3.2.6.4, 3.4.2.2, 3.4.2.3, 3.4.3, 4.3.1.3, 4.3.3.2, 4.5.1

I

Inferentieel	5.5.2.1, 5.6.1
Informatiefunctie	2.3.4, 2.7, 3.2.5.2, 3.2.6.2, 5.3.1.3, 7.3.2, 8.2.1
Informatieverstrekking	1.7.3
Inlichtingen	1.3.2, 1.5.1, 4.3, 4.3.1, 4.3.1.2, 4.6.1.1
Inspecteur	1.2, 1.5.4, 1.7.2, 2.4.3.2, 2.5, 2.5.1.5, 2.5.2.5, 3.2.3.1, 3.3.5.2, 4.2, 4.3.6.2, 4.5, 5.3.1.2, 8.2
Institutionele context	5.3.1.1
Instructieve voorlichting	2.3.3.2, 5.3.1.3
Instrumentele voorlichting	2.3.2.4
Interactionele controle	5.6.2.2
Interpretatief beleid	2.5.2.5, 4.4, 4.6.2.4
Interpretatieruimte	2.5.2.5
Intra legem	2.5.2.5

J

Joint action	5.5.4.1, 5.5.4.2, 5.5.6, 5.7.2.1, 5.7.2.2
Joint activity	5.5.4.2
Joint project	5.5.4.2, 5.5.6
Juistheid	7.6.2

Juridisch perspectief	1, 1.2, 1.6.1, 1.6.2, 1.7.1, 2.2.4, 2.7, 3.5, 4.6.1.1, 4.6.2.3, 4.6.2.4, 4.7, 4.7.4, 5.2.1, 5.4.3, 5.4.5, 5.6.4, 6.1, 6.2.1.1, 6.2.1.2, 6.2.1.3, 6.2.1.4, 6.2.1.5, 6.2.1.6, 6.2.1.7, 6.2.1.8, 6.2.4, 6.2.4.1, 6.2.4.2, 6.2.4.3, 6.2.5, 6.3.1.2, 6.3.3.2, 6.3.4, 6.4.2, 6.5, 6.6, 7.1, 7.2.2.1, 7.2.2.2, 7.2.2.3, 7.3.1, 7.4.2.2, 7.4.3.2, 7.6.2, 7.7, 8.2, 8.2.3
Juridische asymmetrie	2.2.1
Juridische juistheid	1.2, 1.4.2, 2.5.2.2, 2.5.2.4, 2.6.1, 2.7, 3.3.1, 3.3.3, 4.3.6.1, 5.3.1.6, 6.1, 6.4.2, 7.6.2
Juridische taal	2.3.2.1, 2.6.1.1, 2.6.1.2, 5.3.1.5, 5.3.1.6, 6.3.2
K	
Kanaal	2.5.1.2
Kinderopvangtoeslagaffaire	1, 1.2.2, 2.2.4, 3.2.8, 4.3.2.6, 4.6.2.4, 4.7.3.1, 4.7.3.2, 7.3.2, 8.3.1
Klant	3.2.4.2, 3.2.5.1, 8.3.1
Klantdenken	3.2.1, 3.2.4, 3.2.4.1, 3.2.5.1
Kwaliteit van belastingwetgeving	2.2.2.1, 4.6.2.3
Kwaliteit van voorlichting	1.5, 2.4.2.2, 2.5, 2.5.2.2, 2.6.1.4, 2.6.3.2, 3.4.3, 4.3.7.1, 4.7.2, 5.3.2, 5.3.2.2, 7.3.3, 7.6.2, 8.3.2.1, 8.3.2.2, 8.3.2.3
L	
Language Expectancy Theory	5.3.1.1, 5.7.1
Legaliteitsbeginsel	1.1, 1.2.1, 2.3.2.1, 2.3.2.2, 2.6.3, 4.2, 4.2.1, 4.2.2.1, 4.2.3.1, 4.2.3.4, 4.3.2.2, 4.3.2.6, 4.3.4.4, 4.4.2.1, 4.5.2, 4.7.1.1, 4.7.3.1, 4.7.4, 4.8, 6.2.3, 6.2.4.1, 7.3.1, 7.3.3, 7.4.3, 7.4.3.1, 7.6.1.1
Legitimiteit	2.2.1, 3.2.5.2, 5.3.1.6, 6.5
Leuker kunnen we het niet maken, wel makkelijker	3.2.1, 3.2.5.2, 3.2.7.3
M	
Maatstaf	1.3.2, 1.3.3, 2.6.2, 2.7, 7.1, 7.2.2
Maatwerk	7.4.3.2, 7.6.3.2
Machtenscheiding	2.2.3.1, 6.3.2, 7.6.2
Massaliteit	2.4.3.1, 4.4, 8.3.3
Materiële gelijkheidsbeginsel	7.6.1.2
Materiële rechtszekerheid	2.3.2.1
Medium	2.5.1.2, 5.3.1.4
Misbruik	2.2.2.1, 3.2.4.1, 5.7.3.4, 7.4.3.1, 7.6.2
Miscommunicatie	1.3.2, 4.3.6.2, 4.6.2.3, 5.5.2.2, 5.5.5.2, 5.6, 5.7, 5.8, 6.2.1.4, 6.2.1.5, 6.2.1.7, 6.2.1.8, 6.2.4.2, 6.2.5, 7.2.2.2, 7.3.3, 7.4.3.2, 8.2.2

Mondelinge communicatie	2.5.1.2, 4.3.6.2, 4.3.6.3, 4.4.1, 4.5.1, 4.6.1.1, 5.3.1.4, 5.6.2.2, 6.4.1, 8.3.2.2, 8.3.2.4
Multidisciplinair	1.3.2, 1.6, 1.6.2, 5.2.2, 8.1, 8.2.2
N	
Nationale Ombudsman	1.2.4, 2.2.4, 2.3.2.3, 2.3.2.5, 2.4.2.2, 2.5.2.2, 2.5.2.3, 3.3.5.1, 6.2.4.3, 6.5, 7.6.2
Niet-kenbaarheidsvereiste	4.3.2.2, 4.3.2.5, 4.3.3, 4.4.3, 4.7.1.2, 6.2, 6.2.1.2, 6.2.1.8, 6.2.4.2, 7.3.3
Niet-talige informatie	5.5.5
Niveau van dienstverlening	3.2.10
Nudging	1.4.2, 2.4.3.2, 3.2
O	
Ongelijkheid	2.5.2.4
Onvolledigheid, onjuistheid, onduidelijkheid	1.7.7
Onpartijdigheid	2.5.2.5
Ontvanger	5.5.1
Openbaarheid	2.3.2.4, 2.3.4, 2.4.2.2, 3.2.3.1
Overheid	1.1, 1.2.2, 1.2.3, 1.2.4, 1.4.1, 1.5.2, 1.7.2, 2.2.1, 2.2.2, 2.2.3, 2.3.2.1, 2.3.2.2, 2.3.2.4, 2.4.2.2, 2.6.3.1, 2.6.3.2, 3.2.2, 3.3.5.1, 4.2.1, 4.3.1.2, 4.7.1.2, 4.7.3.1, 4.7.3.2, 5.3.1.2, 5.3.2.1, 5.4.1, 6.3.2, 6.5, 6.6, 7.2.1, 7.3.2, 7.6.2, 7.6.3.2, 8.3.2.2
Overheidsaansprakelijkheid	1.5.2, 2.6.3, 4.2.3.3, 4.3.6.2, 6.4.3, 7.6.2
Overheidstaak	2.3.2
P	
Pragmatiek	5.2.2, 5.5
Praktische rechtsbescherming	1.7.6, 7.6.2
Principia in de voorlichting van de rijksoverheid	2.3.2.4
Probleemgevallen	1.5.4
Problematische fiscale rechtstaal	2.2.2.2
Proces van taalgebruik	5.1
Proclaimer	3.3.5.1
Product	5.1
Professional	1.4.2, 2.2.2
Proportionele benadering	7.4.3.2, 7.5.1, 7.5.2, 7.5.4, 7.6.2, 7.6.3.2
Psycholinguïstiek	5.2.2
Publiekscampagne	2.5.1.3, 3.4.2.1

R

Recht op voorlichting	2.4.2.2
Rechter	2.2.3
Rechtsbeginselen	7.2.2.2
Rechtsbescherming	1.2.2, 1.2.3, 1.4.1, 1.4.2, 1.7.6, 2.2.3, 2.2.4, 2.3.2.1, 2.4.3.2, 2.6, 2.6.2.1, 2.6.3, 4.1, 4.2.2.2, 4.3.2.4, 4.3.2.6, 4.3.4.5, 4.7.3.2, 4.8, 6.6, 7.1, 7.3.2, 7.4.3.2, 7.6.1.5, 7.7, 8.2.1, 8.2.3, 8.3.2.2
Rechtseenheid	4.4, 4.4.5
Rechtsgelijkheid	2.6.3, 3.2.1, 3.2.2, 3.2.6.1, 4.2.3.4, 4.4, 4.4.2.2, 4.4.5, 7.2.2.2, 7.3.3, 7.4.3.2, 7.6.3.2, 8.3.3
Rechtshandhaving	1.7.6, 2.4.3.2, 2.6.2.1, 2.6.3, 3.2.1, 3.2.2, 3.2.4.1, 3.2.9, 4.2.2.2, 4.3.4.4, 4.5.2.2, 4.7.2, 4.7.3.2, 7.3.2, 7.7, 8.2.3
Rechtsstaat	1.2.2, 1.4.1, 2.2.3, 2.6.2.1, 4.7.3.1, 6.3.1.1, 7.2.2.1
Rechtsstatelijk kader	7.2.2.1
Rechtsstatelijke beginselen	2.2.3.1, 2.3, 2.3.2, 2.3.2.6, 2.3.4, 2.6.2.2, 2.7, 7.2.2, 7.2.2.1
Rechtsstatelijke inbedding	2.3, 2.3.2.1, 2.3.4, 2.7, 6.2, 8.2.1
Rechtsstatelijke verhoudingen	2.2.3
Rechtsvervreemding	2.2.4, 6.2.5, 6.5, 8.3.1
Rechtszekerheid	1.4.1, 2.2.2.2, 2.2.4, 2.3.2, 2.3.2.1, 2.3.2.2, 2.3.3.1, 2.3.4, 2.5.2.2, 2.6.3, 3.2.1, 3.2.2, 3.2.6.1, 3.3.5.2, 4.2.1, 4.2.3.4, 4.3.2.4, 4.3.2.6, 4.4, 4.4.2.2, 4.4.5, 4.5, 4.5.2.2, 4.6.1.1, 4.7.1.1, 4.7.3.1, 4.7.3.2, 4.8, 7.2.2.2, 7.3.2, 7.3.3, 7.4.3.2, 7.6.1.1, 7.6.2, 7.6.3.2, 7.6.3.3, 7.7, 8.2.3, 8.3.3
Rechtszekerheidsbeginsel	2.2.3.1, 2.3.2.1, 2.3.4, 2.4.2.1, 2.5.2.2, 2.6.2.2, 2.7, 4.2.1, 4.7.1.2, 4.7.3.1, 7.3.1, 7.4.3.1, 7.6.1.1, 7.6.1.5, 7.6.3.4, 8.2.3
Rechtszekerheidsfunctie	2.3.2.2, 2.3.4, 2.4.3, 2.4.3.1, 2.7, 3.2.5.2, 4.3, 4.3.1.3, 5.3.1.3, 5.3.2.1, 7.3.2, 8.2.1, 8.3.2.3
Rechtvaardigheid	3.2.2
Resoluties	4.4
Responsieve rechtsstaat	2.2.3.2, 2.2.4, 4.7.1.1, 6.5, 7.2.2.1
Rijksbelastingen	1.5.2, 1.7.2
Risicoverdeling	2.6.2, 2.6.3.2, 4.2.1, 4.3.2.6, 4.3.7.1, 4.7.3.1, 6.2.1.2, 6.2.1.3, 6.5, 7.3.1, 7.3.3, 7.6.2, 8.3.1

S

Schriftelijk	2.5.1.2, 4.3.6.3, 4.6.1.1, 5.6.2.2
Simplexity	2.5.2.4, 3.3.4, 4.7.2, 6.2.1.5, 6.2.1.7, 6.2.1.8, 6.4.2, 8.3.2.1
Sociale media	2.5.1.2, 3.2.7.4, 3.4.1, 3.4.3, 5.3.1.4
Standpuntbepaling	4.5.1
Status van voorlichting	1.2.3, 5.4.3, 5.8, 6.3.3.1, 6.4.1, 8.2.2, 8.3.1

T

Taak of plicht	2.4.1
Taal	1.7.4, 2.5.2.1, 2.5.2.3, 2.5.2.4, 3.1, 3.2.4.3, 3.3.3.2, 4.3.6.1, 5.2.1, 5.2.2, 5.2.3, 5.3.1.1, 5.3.1.4, 5.3.2.3, 5.5, 5.5.2, 5.5.2.2, 5.5.4, 5.5.4.1, 5.6.1, 5.6.2.2, 5.7, 5.7.1, 5.7.2, 6.2, 6.2.4.2, 6.2.5, 7.4.2.2, 7.6.2
Taal- en communicatiewetenschap	1.6.2, 5.1, 5.2, 5.2.2
Taalbeheersing	5.2.2, 5.3.1.5, 5.5
Taalgebruik	1.7.4, 1.7.7, 2.2.2.2, 2.3.2.1, 2.5.1.6, 2.5.2.3, 2.5.2.4, 2.6.1.1, 2.7, 3.2.4.3, 3.2.5.2, 3.2.7.1, 3.3, 3.3.1, 3.3.2, 3.3.3.1, 3.3.3.3, 4.3.6.2, 5.4.1, 5.5.4, 5.5.6, 5.7, 5.7.1, 5.7.2.1, 5.7.4
Taalgebruiker	1.7.2, 1.7.4, 5.1
Taalhandeling	1.7.3, 4.5.2.2, 5.3.1.3, 5.7.2, 5.7.3.1
Taalverkeersprobleem	3.2.4.3, 5.3.2.1, 5.3.2.3, 5.4.1, 6.3.2
Taalverkeersregels	5.5.2.2, 5.5.3, 5.6.1, 5.6.3, 5.7.1, 5.7.1.1, 5.8, 7.4.2.2, 8.2.2
Taalwetenschap	5.2.2, 5.3.1.6, 5.5
Talige informatie	5.5.5.1
Talige uiting	1.7.3, 5.3.1, 5.5.6
Te goeder trouw	1.1, 1.2.3, 4.2.3.5, 4.3.7.3, 7.4.2.2, 7.4.2.3, 7.5.2, 7.5.3, 7.5.5, 7.5.7, 7.6.3.1, 7.6.3.2
Te kwader trouw	4.2.3.5
Tekst	5.3.1.4
Tekstdoel	5.3.1, 5.3.2, 6.3.3.1
Tekstsoort	5.3.1.4
Tekstwetenschap	5.2.2
Toegankelijkheid	1.2.1, 1.5, 2.2.2.2, 2.5.1.6, 2.5.2.3, 2.6.1.3, 3.2.3.2, 3.2.4.3, 3.2.5.2, 3.2.7.1, 3.3.2, 3.3.3.1
Toelichting	3.4.2.1, 4.3.1.2, 4.3.1.3, 4.6.1.2
Toezegging	1.5.1, 4.1, 4.2.2.1, 4.5, 4.6, 4.6.1.1, 4.7.1.1, 4.7.2, 4.8, 8.2.1, 8.3.3
Transparantie	2.5.2.4
Trias politica	2.2.3.1

U

Uitgangspunten Overheidscommunicatie	2.3.2.4
--------------------------------------	---------

V

Vereenvoudiging van belastingwetgeving	2.2.2.1, 2.2.2.2, 2.5.2.2, 2.5.2.4, 7.4.2.2, 7.6.2, 7.6.3.3, 7.6.3.4, 8.3.2.3
Vertaalproces	2.3.1.1, 3.3.1, 5.4, 5.4.1, 6.4.1, 8.3.1

Vertaalslag	1.5.1
Vertalen	1, 5.4
Vertaler	2.3.1.1, 2.3.2.2, 2.5.2, 2.5.2.5, 4.6.2.1, 5.4, 5.4.5, 6.1, 6.2.2, 6.3, 6.4.4, 6.6, 7.6.1.3, 7.6.2, 8.2.2, 8.2.3
Vertaling	1.5.2, 2.3.1.1, 2.5.1.8, 2.5.2.4, 2.6.1.1, 2.6.1.4, 4.6.2.1, 5.1, 5.4, 5.8, 6.3, 6.4, 6.6, 7.6.2, 8.2.2, 8.3.1, 8.3.3
Vertrouwen	1.7.5, 2.2.1, 4.2
Vertrouwensbeginsel	1.7.5, 2.3.2.6, 2.4.3.2, 4.2, 4.2.3.3, 4.3, 4.4, 4.5.2, 4.6, 4.7, 4.8, 5.8, 6.1, 6.2.4.1, 6.2.4.2, 6.5, 6.6, 7.1, 7.3.1, 7.4, 7.6.1.1, 7.6.3.4, 7.7, 8.2
Vertrouwensleer	2.5.1.4
Verwachtingen	1.7.5
Verwachtingenconflict	7.6.3.3
Videobellen	3.4.2.2
Voorbehoud	2.5.1.7, 3.3.5, 4.3.5, 4.5.5, 5.4.4, 6.2.1.6, 6.2.1.8, 6.2.4.3, 7.5.1, 7.5.4
Voorlichtende taak	1.1, 1.2, 1.2.3, 1.3.2, 1.5.3, 1.6.1, 2.1, 2.2.2.2, 2.2.3, 2.2.3.1, 2.3, 2.3.1, 2.3.1.1, 2.3.1.2, 2.3.2, 2.3.2.1, 2.3.2.2, 2.3.2.3, 2.3.2.4, 2.3.2.5, 2.3.3, 2.3.3.1, 2.3.3.3, 2.3.3.4, 2.3.4, 2.4, 2.4.2, 2.4.2.1, 2.4.3, 2.4.3.2, 2.5, 2.5.2.4, 2.5.2.5, 2.6.2, 2.6.3.1, 2.7, 3.1, 3.2.1, 3.2.1.1, 3.2.2, 3.2.3.1, 3.2.4, 3.2.4.3, 3.2.5, 3.2.7.1, 3.2.7.2, 3.2.9, 3.5, 4.3.1.1, 4.3.2.3, 4.3.2.4, 4.3.2.6, 4.6.2, 4.6.2.1, 4.6.2.2, 4.6.2.3, 4.6.2.4, 4.7.2, 4.7.4, 4.8, 5.3.1.6, 6.1, 6.2.1.3, 6.2.1.6, 6.2.5, 6.3.3.3, 6.3.4, 6.5, 6.6, 7.1, 7.2.1, 7.2.2, 7.6.2, 8.2.1, 8.3.1
Voorlichting	1.2.1, 1.2.3, 1.5, 1.5.1, 1.7.3, 1.7.7, 2.3.1.1, 2.5, 2.5.1, 2.5.2, 3.3.2, 4.3.1.2, 4.3.1.3, 4.3.2.6, 4.3.6, 5.3, 5.3.1, 5.3.3
Voorlichtingsjurisprudentie	3.2, 4.1, 4.3, 4.3.2.1, 7.6.2, 8.2.1
Voorlichtingskunde	2.3
Voorlichtingsplicht	2.3, 2.3.2, 2.3.2.1, 2.3.2.6, 2.4.1, 2.4.2.2, 2.5.2.2, 4.3.7.1
Voorlichtingsrisico's	2.6.1
Voorstel voor herijking	7.3
Vormen van voorlichting	3.4
W	
Website	1.4.1, 1.7.7, 2.5.1.2, 3.2.6, 3.4.2.1, 3.4.2.3, 4.3.1.3, 4.6, 5.3.1.4, 7.6.2
Wet open overheid	2.3.2.4
Wetgevingskwaliteit	7.6.2, 8.3.2.3
Wetsuitvoerder	2.2.3
Willekeur	4.2.2.2, 4.3.7.2, 4.4.2.2, 4.6.1.2, 7.6.1.2
Wob	2.3.2.4

Wob-verzoek 4.4.1, 4.4.2.2, 4.4.4

Z

Zelfredzaamheid 2.3.2.6, 2.3.3.2, 3.2.6.4, 3.3.4, 3.4.2.2, 4.3.3.1, 5.3.2.1

Zender 5.5.1, 6.3.3.2

Zorgplicht 2.3.2.6, 4.3.6.2, 4.5.3

Zorgvuldigheidsbeginsel 1.7.6, 2.3.2.6, 2.4.2.1, 2.5.2.2, 3.3.6, 4.3.6.2, 4.3.7.1,
4.3.7.3, 6.2.1.5, 6.2.1.6

CURRICULUM VITAE

Tirza Cramwinckel heeft Fiscaal recht (2008-2013) en Nederlandse Taal en Cultuur (2007-2011) gestudeerd aan de Universiteit Leiden. Haar fiscale afstudeerscriptie naar vertrouwenwekkende uitingen van de Belastingdienst vanuit juridisch perspectief en taalperspectief werd bekroond met de scriptieprijs van het Ministerie van Financiën (Grote Financiën Scriptieprijs, 2013). Zij is in september 2013 als PhD-fellow gestart met haar promotieonderzoek aan de afdeling Belastingrecht van de Universiteit Leiden. Naast het onderzoek heeft zij onderwijs verzorgd.

Verder is zij sinds eind 2013 werkzaam geweest als juridisch medewerker in de fiscale praktijkgroep bij Stibbe (0,2 fte). Vanaf begin 2022 werkt Cramwinckel bij Stibbe als advocaat. Daarnaast is zij verbonden aan de Universiteit Leiden als docent/onderzoeker op de afdeling Belastingrecht (0.2 fte).

Cramwinckel publiceert regelmatig in de fiscale literatuur, maar ook daarbuiten. Zij is vaste medewerker van FED en TaxVisions en zij is thans bestuurslid van de Vereniging voor Belastingwetenschap. Zij heeft een bijzondere interesse in het formele belastingrecht, rechtsbescherming en de grensvlakken tussen het belastingrecht en andere rechtsgebieden.

